

המבשר תורני

ערש"ק פרשת לך לך
ט' במרחשון תשפ"ב • גליון 372

ראש הישיבה

עשור להסתלקותו של

מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל

ראש ממלכת התורה דישיבת מיר המעטירה

יריעה מיוחדת וסיפורי הוד ממסכת מסירות נפשו הגדולה בהרחבת
גבולות הישיבה הק' באלפי תלמידים עד שהפכה לתל תלפיות

אהרן בכהניו
גיצי אש קודש בשולי אדרתו
המופלאה של הרה"ק רבי
אהרן מבאיאן-טשרנוביץ
זי"ע הי"ד, במלאות 80 שנה
להסתלקותו

מקדש השביעית
יריעה מיוחדת על עמלו
ופעלו של מרן ה'חזון איש'
זי"ע להחזיר עטרת מצוות
שמירת השמיטה ליופייה,
לקראת יומא דהילולא

בצלמם ובדמותם || צילום והצטלמות במשנת גאונים וקדושים

- ❖ לך לך: אם הפירוש על אתר הוא "לטובתך ולהנאתך" איזה ניסיון יש לו בזה לאברהם אבינו (ב)
- ❖ בעצם היום הזה נמול אברהם: על מנהג ישראל בנתינת הסנדקאות לאדמו"רים ורבני העיר (ג)
- ❖ אל נא תהי מריבה: אימתי הופך הריב למריבה ומה ניתן ללמוד מכך, עדיף בטרם תתקלח (ח)

לך לך

הרב י.ב. שמ"ש

וישב אותם אברם

כל מצווה – ברגש ובחשק, בחיות ובהתלהבות

דברי שיר

להבין משל ומליצה

יקותיאל יהודה גנזל

וַאֲבָרַכְךָ

לפי שהדרך גורמת לשלושה דברים... לכך הודקק לשלוש ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם (רש"י)

לְךָ-לְךָ כְּבָר שְׁנוֹת אֲלֵפִים
נְעִים, נְדִים, גְּלוֹת אֲרֶבֶת אֲפִים
לֵב נִשָּׂא בְּזֹאת אֶל כְּפִים
בְּפִרְשָׁה נְדִפְדֶּף, דָּף-דְּפִים
שֶׁלַח נָא אֶ-ל, רְפוּאֵת רְפָאִים

בְּרַכְנוּ נָא, בְּרַנְנִים
גְּדוּלִים וְקִטְנִים
דוֹרוֹת אֵיתָנִים
בְּמֵאוֹר פָּנִים
בְּרַכְנוּ –
עַל הַבָּנִים

הַבְּטִיחֵנוּ נָא, אֲב-הֵמוֹן
שִׁפְעַת בִּישִׁימוֹן
לְהַרְבוֹת כְּרֵמוֹן
שׁוֹב וְשׁוֹב כְּפִזְמוֹן
הַבְּטִיחֵנוּ –
עַל הַמָּמוֹן

פְּאָרְנוּ נָא, לְהַרְשֵׁם
בְּעוֹלָם מְתַגְשֵׁם
שְׁלוֹם יִישֵׁם
וְרַעַם וְנִשְׂאֵם
פְּאָרְנוּ –
עַל הַיָּשֵׁם

יא) "וירד העיט על הפגרים וישב אותם אברם": כי "עיט" הוא עוף, כמו שפרש"י ז"ל, ורומז על המלאכים הנקראים 'עוף השמים' וליך את הקול'. והמה המלאכים שנבראו מדברי תורה ותפלה. אמנם באם הדיבורים הם בלי התלהבות האמיתי, אז הם כגוף בלא נשמה, ונקראים 'פגרים' – בלי חיות, ועי"ז גם המלאכים שנבראו מהם ג"כ בלא חיות – כמבואר כ"ז בס' רבים. ע"כ צריך האדם להיות זריז בתורה ומע"ט – לעשות בהתלהבות וחשקות גדול – ועי"ז מפיח נשמת חיים בהמלאכים. "וזהו 'וירד העיט על הפגרים' – שיש להם ירידה כאשר עושה המצוות בגוף בלא נשמה. ע"כ 'וישב אותם אברם' – שצריך האדם להיות נושם ומפיח בהם רוח חיים".

ומטבע הדברים, כי ביתר קלות יוכל לאדם להצית בקרבו חשק וחיות מיד בתחילת התעוררותו לדבר מצווה. אך ככל שיחלוף זמן ההתעוררות הראשונית ועד לביצועה ומימושה, כך יקשה עליו יותר להביא עצמו לידי כך. אכן זאת נחלת עבדי ה', אשר לא יתנו לאש לדעוך ולשקוע, אלא יחזרו ו'ינשבו' בה וישמרו תמיד על אש גבוהה.

וכפי שכתוב ב'תפארת-שלמה' עה"פ בפרשת השבוע (יב, ד) – "וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'": "נקדים לפרש הפסוק 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת'. הזהיר הכתוב בזה להיות בשעת תשלום הנדר באותו החשק, בבחינה הרצויה, שהיה בשעת הנדר – בנפש חפצה. וזהו 'מוצא שפתיך תשמור' – להיות באותו הבחינה 'כאשר נדרת' – בשעת הנדר. ובאם לאו, 'טוב אשר לא תדור'.

"ובזה פירשתי הפסוק 'שמור את יום השבת כאשר ציווך ה' א'; 'כבד את אביך וגו' כאשר ציווך'. הזהיר הכתוב שיעשו המצוות הנ"ל באותו הבחינה שהיו כאשר ציווך בשעת מתן-תורה. וזהו ג"כ 'וימל אברהם את יצחק בנו כאשר ציווה אותו אלוקים' – באותו בחינה ובחשקות הגדול שהיה בשעת המצוה – אף שהיה זמן רב. כי המצווה של מילה הראשונה באברהם אבינו בעצמו – עשה תיכף ולא איחר, והיה בחשק רב. אך במצוות מילה של יצחק בנו, אף שהיה זמן רב לא נפל מחשקות במדרגה הראשונה... "וזהו ג"כ כאן הפירוש. 'וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' – שנשאר באותו החשק בשעת ההליכה כמו בשעת השמיעה מהקב"ה".

וכך מפורש ב'שם-משמואל' (תרע"ט) מה שאמר חז"ל (ב"ק צז, ב) – "מטבע של אברהם אבינו – זקן וזקינה מצד אחד, ובחור ובתולה מצד אחר": "דקאי על אברהם ושרה עצמם – שהתחילו בכל פעם מחדש כאילו היו בחור ובתולה, ולא נתיישנה העבודה אצלם" – גם אחר שהגיעו לזקנה, ומאחוריהם שנים רבות וארוכות של עבודת ה', עדיין עשו אותה במלוא החיות וההתלהבות, כעומדים בראשית דרכם וזה עתה התחילו.

אילו היה עוצר אדם בטרם גשתו לעמוד ולשפתי לפני אלוהים ומתבונן מה הוא הולך לעשות ולפני מי הוא הולך לעשות" (מסילת-ישרים, פי"ז) – אלו פנים ואיזו צורה היו למעשי העבודה שלו! באיזה ובכמה 'לב' היה לומד ומתפלל ומקיים מצוות! לא כמעשה-קוף בעלמא ולא כמצוות-אנשים-מלומדה, אלא מתוך בערה של תשוקה ושמחה. היה יוקד אהבה ורצון.

שהלא, כפי שכתוב המגיד הק' מקו"ניץ ז"ע (בר"פ השבוע), "הנה אנחנו קרוצי-חומר, מלאי חטא ועוון, ואעפ"כ אנו זוכים לדבר ולהתחנן לפני מלך הכבוד, הוא היוצר-כל דלית מחשבה תפיסא ביה. וגם אנו קוראין אותו בלשון 'אתה', כאשר ידבר איש אל הניצב לעומתו – זהו בוודאי חסד גדול ומרחמי הש"י המרחם על בריותיו!". בהעלות זאת אדם על ליבו הלא יתמלא רגש חיות והתלהבות בעומדו להתפלל לפני ה'. כך בלומדו תורתו, וכך בעשותו כל אחת ממצוות ה'.

הרי 'הנרצה יותר בעבודת הבורא ית"ש הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה" (מסילת-ישרים, פי"ז). ו'שורש כל התורה ותפלה ועבודת הבורא ב"ה, העיקר הוא האש וההתלהבות הנוצר בלב האדם בחוץ אש אהבה להש"ת באמת" (אהבת-שלוש, פ' שמיני). ולא עצם המעשה, ה'טכני' וה'פיזי', ה'יבש' וה'קפוא'.

לבד עצם מעלתה של מצווה הנעשית ברגש ובחשק האמורים למלאות את ליבו של היודע וזוכר לפני מי הוא עומד ומשרת, גם בתנאי שכר-מצווה נבדל העושה מצווה כמאמרה. וכפי שכתוב ב'צמח-צדיק' לפרש לשון רש"י על מאה"כ 'לך לך' – "להנאתך ולטובתך", ש"לכאורה יש להבין: כיוון שזה אחד מעשרה נסיונות שנתנסה אאע"ה, א"כ איך שייך לומר לו: 'לך לך לטובתך והנאתך ואעשך לגוי גדול וגו' – ומה נסיון הוא זה?"

"ואפשר, דהנה ידוע ד'שכר מצווה בהאי עלמא ליכא'. ואיתא בספרים הק', דאם אדם שמח ונהנה בעשיית המצווה – במה שזכה לעשות רצון הבורא ב"ה – שכר השמחה איכא בהאי עלמא. ותיכף כשאמר הקב"ה לאאע"ה: 'לך לך מארצך וממולדתך' – שמח מאוד לקיים מצוות הבורא ב"ה. וזה היה הנסיון – שתיכף קיבל דבר השי"ת בשמחה רבה. ולכן, שכר זאת ההנאה א"ל הקב"ה: 'ואעשך לגוי גדול וגו'. וזה שפירש"י: 'להנאתך ולטובתך' – דמה שנהנית מדיבור השי"ת וקיבלת עליך בשמחה זהו 'לטובתך' – שעל זה השמחה תוכל לקבל שכר בהאי עלמא. וזה 'לטובתך'.

עוד נמצינו למידים על ההבדל הגדול שבין מצווה הבאה בתשוקה ובהתלהבות לבין שאינה כזו – מדברי ה'אמרי-נועם' עה"פ בפרשתינו (טו),

מבי מדרשא

שביבים ופנינים בענייני הפרשה
מלוקטים מספרי שו"ת והלכה • אהרן לויז

ביאורים וחידושים על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעי' רוטר שליט"א מה"ם שערי אהרן

ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרו (בראשית י"ב, ה')

ואת הנפש אשר עשו בחרו במאמר הזה ראיתי שני פירושים [א] דעת הפשטנים, דהכוונה על עבדים ושפחות [ב] דעת חז"ל, דהכוונה על הגרים, והנני לבאר את הדבר.

ואת הנפש אשר עשו בחרו פירש הרד"ק, דהכוונה העבדים והשפחות שקנו בחרו, ומש"כ "עשו" הוא מלשון הנאמר בדברים (ח', י"ז) "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" ע"כ, וכן פרש"י, דפשוטו של מקרא, הכוונה, עבדים ושפחות שקנו להם, מלשון הנאמר לקמן (ל"א, א') "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה" וכן כתיב (במדבר כ"ד, י"ח) "וישראל עושה חיל" לשון קונה וכונס ע"כ, ולפ"ז מש"כ "אשר עשו" בלשון רבים, הכוונה על אברהם ולוט.

ובמדרש כאן (ל"ט, כ"א) איתא "ואת הנפש אשר עשו בחרו" אמר ר' אלעזר בר זימרא, דאם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד, אינן יכולין לזרוק בו נשמה [ואין להקשות ממה שאמרו בסנהדרין (ס"ה, ב') דרבה ברא גברא על ידי ספר יצירה, דכאן כתיב "ואת הנפש אשר עשו" ועל ידי ספר יצירה אינו יכול לזרוק בו נפש ממש, אלא לברוא גוף עם רוח חיוני, וכדקאמר התם, שההוא גברא דברא דברא רבה, לא היה ביכלתו לדבר, ופירש המהרש"א, משום שכח הנשמה שהוא הדבור לא היה יכול לברוא 5 - ב"ב] א"כ מה הכוונה במש"כ "ואת הנפש אשר עשו" אלא הכוונה הגרים שגייירו, והטעם שכתב "אשר עשו" ללמדך שכל מי שהוא מקרב את הגוי ומגייירו כאילו בראו, והטעם שאמר "אשר עשו" בלשון רבים, א"ר הונא, אברהם היה מגייר את האנשים, ושרה מגיירת את הנשים ע"כ, וכן איתא בזה"ק כאן (ע"ט, א') וכן פרש"י כאן בפירושו הראשון, דמש"כ "אשר עשו בחרו" הכוונה, שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו ע"כ.

והטעם פרש"י הקדים את דעת חז"ל, דמסתבר יותר דעת חז"ל מפשוטו של מקרא, דאין האדם עושה נפשות, רק השם יתברך, וכמש"כ "נעשה אדם" ולא מציינו מלת "עשייה" בבן אדם אצל "נפש" ועוד, דהלא עבדים ושפחות הם בכלל "ואת כל רכושם אשר רכשו" [כן פירש המשכיל לדוד, וזהו דלא כמש"כ מקודם בשם הרד"ק] א"כ אמאי חזר וכתב "ואת הנפש אשר עשו" אלא ודאי כמש"כ. ואונקלוס תרגם "וית נפשתא דשעבידו לאורייתא בחרו" מלת "עשה" שמשמעותו "עשייה" כגון "עשית כור נחושת" וכדומה, מתרגם "עבד" זולת שני מקומות מתרגם "קנו" [א] "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה" תרגמו "קנא" (לקמן ל"א, א') [ב] "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" תרגמו "קנו" (דברים ח' י"ז) והטעם, כי לא יתכן לשון עשייה בקבוץ ממון (וכן כתב שם הרא"ם בדברי רש"י) וכן מטעם זה שינה כאן, דלא יתכן כפשוטו, וכמש"כ מקודם בדעת רש"י, דאין האדם עושה נפשות, ובהכרח כוונת הכתוב כדרשת חז"ל. ובזה"ק (ע"ט, ב') איתא "ואת הנפש אשר עשו בחרו" מש"כ "ואת" בא לרבות זכותן של כל אלו הנפשות שהיו הולכות עמו, כי כל מי שמזכה את האחר, אותה הזכות עומדת לו ואינה סרה ממנו, מנלן, דכתיב "ואת הנפש אשר עשו בחרו" הזכות של אלו הנפשות, היתה הולכת עם אברהם.

מנהג ישראל בנתינת הסנדקאות לאדמו"רים ורבני העיר • הסנדק במקטיר קטורת

סופר ב' תשובות ארוכות וערוכות להשיג על דבריו ולהצדיק את דברי המהרי"ל והרמ"א: "... ראיתי בנב"י (מה"ק חיו"ד) סי' פ"ו דוחה דברי ר' פרוץ כלאחר יד ומחא ליה אמוניה, לכן אראה להשיב על כל דברי הגאון ז"ל במחילת כבודו כי תורה היא, ובשגם כי יצאתי להצדיק הצדיק דמעיקרא...". התשובות נדפסו בשו"ת חת"ס חלק א"ח סימן קנח-קנט.

לפנינו קצת מתוך מכתביו.
תחילה מביא מקור ממדרש אחר בפרשת וירא. עיין שם שמרחהי. בהמשך מתייחס לתמיחה הנובי" מכוח המנהג לתת את כל הסנדקאות לאב"ד העיר: "ומה שכתב הגאון בנב"י ממנהג כמה ק"ק שהרב אב"ד הוא הסנדק, תמהתי על הגאון מה בכך הלא חדשים לקטורת (יומא כו ע"א) לבר מכהן הגדול שמקטיר ומקריב חלק בראש, (שם י"ד ע"א), והכי נמי הרב אב"ד בעירו ככהן גדול שמקטירי ושונה...".
"כתבתי בכתבי הראשון, מינייה יליפנין לכל העוסק במצות מילה שהוא כקטורת ומעשרת, וכונתני דאפילו הסנדק נמי, חי ראשי כי זה היה לי פשוט יותר מביעא בכוחא על כן נמנעתי מלפרש, והוא כי יתידותי תמוכים על משנה ספ"ק דמכות (ה' ע"ב) דיליף ר"ע ק"ו מעדים זוממין דהנשפלו לעושי מצוה נתנים לו שכר כעושי מצוה...".

סנדקאות סגולה לעשירות

וראו את לשונו הזהב של בעל ה"ערוך-השולחן" כאן: "... ולבי אומר לי דעיקר העניין הוא מהדברים הנעלמים ... וכן ידוע שרבינו פרוץ שממנו מקור דין זה היה חכם גדול בחכמת הנסתר, וגם רבינו הרמ"א כן, והיה להם דבר זה על פי סוד אך שבדינים לא יאות להורות מתוך חכמה מסותרת והנגלות לנו ולבנינו, לכן עילה מוצאו לתלות טעם בקטורת וגם זה אמת, ולכן אינו מהראוי לעבור על דברי רבינו הרמ"א...". (ערוך השולחן, סימן רסה סעיף לד).
ראוי לחתום דיון זה בדבריו הטמירים והנעלמים ממרן מהר"א מבעלזא זצ"ל, וכפי שמואב בשו"ת "חשב האפוד (חלק ג סימן קד): "שמעתי אשר מרן מהר"א זצ"ל מבעלזא אמר פעם בשיתה פרטית להרה"ג מו"ה בנימין מענדיליאן זצ"ל הרב מקוממויות, שהטעם שאין מקפידין ונותנין להרב סנדקאות כמה פעמים, לפי שכשרהב סנדק אין השפעת העשירות בשבילו אלא בשביל העיר ולכן אין קפידא לכבד את הרב בסנדקאות כמה פעמים".
סנדקאות סגולה לנכדא דאב"ד - פקטורת

בשולי הדברים נציין, כי הגר"א מוילנא משיג גם הוא על דברי רבינו פרוץ במה שאמר כי הסנדק כמקטיר קטורת, וכתב: "דבריו אין להם שחר ... ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר". (ביאור הגר"א" סימן רסה ס"ק מו).
אך על טענה זו השיב מרן החת"ס בתשובתו הנ"ל: "כל דברי רבינו פרוץ קיימים, כי בוודאי המילה היא יותר מהקרבת כל הקרבנות ובכללם הקטורת והיא מעשית בלי ספק ... אף על פי שראינו כמה שזכו במצוה זו ולא העדיפו, אין זה מכחיש ברכתו של משה רבנו ע"ה כי אולי חטא גורם, ואילו לא זכה במצוה זו היה מתייסר בייסורים, ועכשיו שזכה לעושי ע"י מצוה זו לקחו ממנו עושרו בדין חלק ייסורי גופו".
ובקונטרס 'פתח אליהו' להגרא"ז מרגליות הביא בשם הגה"ק מסאטמאר זצ"ל, כי הברכה על העשירות אינה לעשירות בממון דווקא, אלא לעשירות בדעת, באריכות ימים, כבנים טובים וכו', ולפעמים מתעשרים גם בממון. וכעין זה ב'דרך שיחה' עמוד ס"ב בשם הגר"י קנייבסקי זצ"ל.

לצורך הכנת המאמר נעזרנו במראי מקומות מתוך הספר הנפלא "פסקים ותשובות" יורה דעה.

אמר רבי אביו בְּשֵׁעָה שְׁמַל אַבְרָהָם אוֹתוֹן יְלִידֵי בֵיתוֹ, הֵעָמִידוּן גְּבֻעָה עָרְלוֹת וְזָרְחָה עֲלֵיהֶם חֲמָה וְהַתְלִיעוּ וְעָלָה רִיחוֹ לַפְּנֵי הַקֹּדֶשׁ כִּדְרוֹשׁ הוּא כְּקִטְרֹת סַמִּים וְכַעֲלָה שְׁהָיָא כְּלִיל לְאֵשִׁים, אָמַר הַקֹּדֶשׁ כִּדְרוֹשׁ הוּא בְּשֵׁעָה שִׁהְיָו בְּנֵיו שֶׁל זֶה בְּאֵים לִידֵי עַבְרוֹת וְלִידֵי מַעֲשִׂים רָעִים אֲנִי נֹזֵף לָהֶם הֲרִיחַ הַזֶּה וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם. (מדרש רבה בסוף פרשת השבוע).

דברי המדרש על "ריח הקטורת" בברית מילה מובילים אותנו למנהגו של המהרי"ל בענייני הסנדקאות: "מהר"י סג"ל פשטנעשה הוא בעל ברית והוא קרוי סנדק בלשון חכמים, היה נוהג לרחוץ ולטבול עצמו להכניס התינוק בטהרה לברית. ואמר - גדול מצות בעל הברית ממצות המוהל, מפני שרגליו נדמו למוזבח כאילו מקטיר קטורת לשמים. ומאותו טעם כתב רבנו פרוץ ע"ה מה שאין כופליו לתת בניו לבעל ברית אחד פעמיים ושלוש רק לכל בן בורר בעל ברית אחר, משום דאיתמר פרק קמא דיומא כהן שהקטיר קטורת פעם אחת לא שינה עוד לעולם מפני שהקטורת היה מעשיר. דכתיב: שִׁמּוֹ קִטּוּרָה בְּאָפֶן וְסִמֵּךְ לַיהוָה חָיִל (דברים לג, י-יא), לפיכך בכל פעם היו מעשירין כהן אחר, הכי נמי לא שנא". (ספר מהרי"ל, הלכות מילה).
רבי מרדכי יפה, בעל ה'לבושים' כותב: "כל סנדק היו כמקטיר קטורת, כלומר שמכניסו לפנים ההלכות לו ריה טוב על ידי המילה, ככהן המכניס הקטורת לפנים ומעלה שם ריחו. ולכן נוהגין שלא ליתן ב' ילדים לסנדק אחד כדאמרין גבי קטורת 'חדשים לקטרת'..." ("לבוש", יו"ד סימן רסה, סעיף יא. וראה גם ברמ"א שם).

אכן מנהג ישראל תורה הוא, וכבר מקדמת דנא נהוג שמכבדים את הסנדקאות - בכמה בנים, או בכל הבנים - ולוקחים את רב העיר, ובימינו את כ"ק מרנן האדמו"רים שליט"א, וכפי שמעיד בעל ה'נודע ביהודה' בתשובתו על עניין זה: "בכל מדינת פולין אין מדקדקין בזה, ובהרבה מקומות הרב הקבוע הוא חיוב לסנדק תמיד וגם פה קהילתנו אין הכל מקפידין בזה". (שו"ת "נודע ביהודה" מהדורא קמא - יורה דעה סימן פו).
בשוורת שלפנינו: תקציר מאגרת ה'נודע ביהודה' אם יש אכן להקפיד שלא לתת סנדקאות ב' פעמים לאדם אחד, וב' תשובותיו הנחרצות של החת"ס כתגובה לדברי הנוב"י.

אב"ד העיר ככהן גדול

"דברי אגרתו מן תשרי העבר הגיעני בחול המועד סוכות, ואז אין הלבבל יוצא בקולמוסו, ואחר זה הגיע זמן אסיפת התלמידים בתחלת הזמן ואנא שאילנא להו ולא יכולתי להשיב ... כעת שפנית מעט ראיתי מכתבו.

"ומה שלא איש שונלד לו בן זכר ולא מצא סנדק כרצונו רק זה שכבר היה אצלו סנדק באחד מבניו הקודמים, אם מותר לכבדו? הנה אין דעתי נוחה להשיב בדבר שאין לו שורש מן הש"ס, ודברי רבינו פרוץ שהביא מהרי"ל בריש הלכות מילה הוא רק כעין אסמכתא לתת טעם על מה שנמנעים מלכבד לאחד בשני בנים. ובגוף הדבר שדימה הירכיים של הסנדק למזבח - אני תמה, כי אף שדימה הירכיים של הסנדק למזבח - אכתי מנא ליה לדמותו למזבח מקטיר קטורת שהוא מזבח הפנימי, ויותר מזה היה לו לדמות למזבח החיצוני, ודם הברית לדם הקרבנות שמקומם על מזבח החיצוני, והרי בכל הקרבנות לא היה מצריכים כהנים חדשים...".

"... עכ"פ כל הדברים הללו אין להם שורש ועיקר בגמרא, והכל רק דרך דרש רומז ולא לעיכוב ולא למנהג קבוע. ובכל מדינת פולין אין מדקדקין בזה ובהרבה מקומות הרב הקבוע הוא חיוב לסנדק תמיד וגם פה קהילתנו אין הכל מקפידין בזה".
עד כאן מתוך תשובת ה'נודע ביהודה'. לעומתו, כתב החת"ס

להגות והערות למדור זה: mbmd2597@gmail.com

יגדיל תורה ויאדיר

יריעה מיוחדת וסיפורי הוד ממסכת מסירות נפשו הגדולה של

מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל

ראש ממלכת התורה דישיבת מיר המעטירה

להרבות תורה בישראל ובמיוחד בהרחבת גבולות הישיבה הק' באלפי תלמידים
עד שנהפכה לתל תלפיות לכל העולם כולו
מוגש לרגל מלאות עשור להסתלקותו

עשור
להסתלקותו

שטיינמן זצ"ל בהתפעלות שרבנו מוסר גופו ונפשו למען התורה, מרן הגראי"ל זצ"ל הגיב ואמר: "הרי לך נתן צבי אין גוף כלל, ורק נתן לומר עליו שהוא מוסר את 'נפשו' למען התורה!"

סיפר המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, שפעם נפגש עם הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל סמוך לימים הנוראים, ורבי חיים סיפר לו שפניו מועדות להתברך מפי רבנו בכתיבה וחתימה טובה. היות ורבנו היה אז צעיר מאוד והגר"ח היה מבוגר ממנו בשנים רבות, שאלו רבי דן מדוע הוא הולך דווקא אליו לקבל ברכה, ענה לו הגר"ח שמימי חייו לא ראה אדם שמפקיר את עצמו ואת כל אשר לו למען התורה"ק בלי שום רווח אישי.

המשגיח דלייקווד הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל זצ"ל ביקש פעם להגיע לרבנו כדי לבקש ממנו שישתתף אתו בהחזקת כולל שהקים באותם ימים בשכונת גילה בירושלים, אחד מתוך עשרות כוללים שהקים רבי נתן במקומות שונים בעיקר בעיירות מרוחקות בארה"ב. במטרה להפריח את אוירת היידישקייט בעיר כולה. בדרכו למעונו של רבנו שאלוהו נכדיו הלא לראש ישיבת מיר ישנה ישיבה ענקית שכדי להחזיק אותה צריך הון רב, מדוע סבור המשגיח שיוכל לשכנע אותו לעזור למקום תורה אחר? אמר וענה להם המשגיח: "כנראה שאינכם מכירים את היהודי הזה, אצלו אין שום הבדל בין הישיבה שלו לישיבה אחרת, יש לו רק שאיפה אחת לבנות תורה".

כך גם המשגיח דישיבת מיר הגה"צ רבי אהרן חדש זצ"ל התבטא לאחר פטירתו בהספדו, וכה אמר: "ראש הישיבה היה מוכר ומפורסם בכל העולם כבנאי נפלא ועצום, אולם אליבא דאמת ראש הישיבה לא בנה בניינים, ראש הישיבה בנה תורה!"

"כל הבניינים הכבירים והמפוארים שהקים, היו רק היכי תימצי לתת את האפשרות להגות ולעמול בתורה ללא טרדות. לא בניינים בנה ראש הישיבה אלא עולם של תורה ועמלה".

"זכינו ב"ה לראות ארבעה דורות של ראשי ישיבות אולם 'ראש ישיבה' כמותו לא ראינו", קבע המשגיח זצ"ל מתוך התפעלות לאישיותו הגדולה.

הוסיף ואמר המשגיח זצ"ל: "ראינו מהם גאוני ארץ שהעניקו חמה בקומתם ובכוח תורתם, ראינו שהיו פקחים והרעישו את העולם בפקחותם, אולם 'ראש ישיבה' כמותו על שלל התכונות והתפקידים שמילא בכישרון ומסירות נפש כה מופלאים לא זכינו לראות. הרבצת תורה בכאלו היקפים לצד אחריות ומסירות ודאגה כה עמוקה לצרכיהם של התלמידים הרבים לא זכינו לראות אצל איש מלבדו".

להגדיל תורה. דמותו של רבינו

התורה והישיבות, ה"ה ישיבת מיר המעטירה המונה כהיום למעלה מחמשת אלפים בחורים ואברכים כ"י. כשמתבוננים בדמותו ופועלו של ראש הישיבה הגרנ"צ זצ"ל שזכה להיות מרביץ התורה הגדול בדור, בהעמדת עשרות בתי מדרש שוקקים, ישיבות, כוללים, חבורות, ובתוכם אלפי תלמידים, והכל תוך כדי ייסורי גוף ונפש נוראים, ובו זמנית עם התמדה ושקיעות עצומה בלימוד, לא שייך בשכל אנושי כלל להבין זאת.

מסופר, כי כאשר מאן דהוא סח בפני מרן הגראי"ל

תופעת פלא והעל טבעית בדורות האחרונים הייתה דמותו הכבירה והגדולה של רב האי גאון אדיר וצדיק מופלא, מיחידי סגולה שבדור, מקים עולה של תורה במסירות נפש ממש, מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ממלכת התורה דישיבת מיר בירושלים שהשבוע ב"א חשון ימלאו עשור להסתלקותו הפתאומית לשמי רום.

היה זה בחודש שבט תש"נ, כאשר כבו המאורות וראש הישיבה מרן הגאון רבי ביינוש פינקל זצ"ל הסתלק לעולמו. במעמד ההלוויה ההמונית הכריז אז מרן הגרא"מ שך זצ"ל על הכרתו של חתנו האברך הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל כריש אולפנא רבתי דישיבת מיר המעטירה.

למרות שהיה נרעש ונפחד מהתפקיד הרם שהוטל עליו כאברך צעיר יחסית, כאשר הישיבה מנתה אז כאלף תלמידים ולמרות שכבר התברר לו שהוא חולה במחלה לא פשוטה שהחלה לתת בו את אותותיה, החליט בנחרצות כי אם משמים הוטלה עליו המשימה, "אנוכי אעשה ככל אשר אדוני דובר".

במשך השנים כאשר גברה מחלתו יותר ויותר, כאשר דרך העולם לעת הזאת להתעסק בדרכי הרפואה מתוך מנוחה נפשית וגופנית מוחלטת, הוא הגבר הקים עולה של תורה בממדים בלתי מובנים, הוא לא הביא תנומה כמעט לגופו המיוסר והכחוש, כאשר יצא פעם אחר פעם לחו"ל מתוך מסירות נפש שאין בדומה לה להתרים את נדיבי עם ה' להגביר חיילים לתורה ולומדיה, וב"ה עלתה בידו ובמסירות נפשו הקים שיכלל והרחיב את בית היוצר הגדול לתורה בעולם

תורה מתוך צער. רבינו עם גדולי ישראל באסיפת מועצג"ת של דגל התורה

לא לצער יהודי בכל מחיר

סיפור נורא זה התקבל מאת אחד מבני המשפחה הקרובה.

אחד מתומכי הישיבה השיא את אחד מצאצאיו בארגונינה ברחוקה וראש הישיבה היה אמור להשתתף בשמחה. השמחה התקיימה באחד ממלונות הפאר במקום מקורבי הישיבה שכרו עבורו חדר במלון ותכננו כי שם יקבל את הנדיבים הרבים שישתתפו בחתונה ויקבל מהם את תרומותיהם עבור החזקת הישיבה. אומדן התרומות היה ערב זה אמור להכניס לישיבה היה כמיליון (!) דולרים.

ברגע האחרון ולהפתעת כל מקורבי הודיע ראש הישיבה כי שינה את דעתו וכי הוא מבטל את נסיעתו לחתונה. הוא הסביר כי התבונן בדבר רבות והגיע למסקנה כי נוכחותו בחתונה והסערה שיעורר הדבר סביבו עשויים למקד את כל תשומת הלב של המוזמנים ובכך לגרום חלישות הדעת לבעל השמחה. גם תרומות בסדר גודל עצום שכזה - גרס ראש הישיבה זצ"ל - אינם מכשירים גרימת חלישות הדעת ליהודי!

אחריות למען ישראל. עם כ"ק מרן אדמו"ר מנובומינסק זצ"ל

לדאוג לרווחתם של תלמידי הישיבה ולשם כך אני מחויב לעשות כל שביכולתי."

ענייני הישיבה ושום דבר לא נעשה בלי לקבל את הכרעתו המוקדמת בצורה ישירה וברורה כאילו הוא בריא ושלם ובשיא כוחו.

כמו"כ סיפר גיסו הג"ר בנימין קרליבך שליט"א מראשי הישיבה: "זכורני כי במסעו הראשון של הראש ישיבה לארה"ב, נפגשנו בארה"ב עם אחד הנגידים הנודעים שבאותם ימים היה מהמפורסמים ביותר, והיה צורך לומדי התורה ועל השותפות הגרנ"צ דיבר אתו כדרכו על מעלת לומדי התורה ועל השותפות החשובה שיש למחזיקי התורה בעמלם. כשיצאנו מהחדר קרא לי הנגיד והביע את פליאתו על כך שהפקידו את הישיבה הגדולה לישבת מיר בידיו של אדם כה חלוש וחולה, ותהא איך יוכל בכוחותיו הדלים להחזיק את הישיבה, בסופו של דבר, עשרים שנה אח"כ ביקר אותו נגיד בארץ וביקש לבקר בישיבה ולהתקבל אצל רבנו, כשהגיע וראה את כל מה שהקים, ספק את ידיו בהתרגשות ואמר: "איך יכולתי להתפלא איך הפקידו את הישיבה בידיו, הרי רק הוא הוא הגבר שיכול היה לרומם ולהעצים את המפעל הגדול של ישיבת מיר".

האיש והחזון

סח אחי רבנו, הג"ר גדליה שליט"א: "היה לו לאחי ראש הישיבה מעוף שאף אחד לא האמין לכך, הוא הלך על גדול ואף הצליח בגדול, לא ניתן להבין את הצלחתו הכבירה להגיע לממדים כה גדולים ובלתי נתפסים כלל כאשר הישיבה ומוסדותיה מונה כיום יותר מחמשת אלפים בחורים ואברכים כ"י, אין זאת אלא שהייתה לו סיעתא דשמיא מיוחדת.

"סכומי כסף אדירים השקיע בדבר וגבולות הישיבה אכן הלכו והתרחבו. עוד בניין ועוד בניין נוספו על הישיבה כדוגמת בניין "בית שלום", בניין "פרידמן", בניין "בית ישעיה", ביהמ"ד "בית מנחם", ביהמ"ד "שלמי שמחה", ביהמ"ד "נר גבריאל", המסגרת של הישיבה החסידית הגדולה בה לומדים כשמונה מאות בחורים חסידיים כ"י מכל רחבי תבל, ועד מהרה נפתחו סביב הישיבה עוד ועוד בתי מדרשות עד לבלי היכר, וזאת מלבד המעצמה הגדולה באחוזת ברכפלד והישיבה והכולל ברמת שלמה ובביתר עילית.

"לא אשכח כי פעם במוצאי ר"ה שוחחתי עמו בעניין מסוים, במהלך השיחה שח לי מהרהורי לבו, ואמר לי שהיום לאחרי התפלה בישיבה הציץ באקראי דרך החלון שמעל מקום מושבו וראה למולו מגרש עליה עומד בניין נמוך, על אתר גמלה בלבו החלטה שמגרש זה צריך לשמש כבניין לישיבה. וכך היה, מיד במוצאי ר"ה החל להתעניין מי הם הבעלים של המקום, ומה המחיר שעליו לשלם, וכך לא נח תקופה ארוכה עד שהחל לגייס סכומים גדולים בכדי שיוכל לרכוש את המבנה לטובת הישיבה. והנה למרבה הפלא לאחר תקופה קצרה כבר החלו להישמע קולות הפטישים במקום עד שלאחר כשנה וחצי כבר הושלמה המלאכה והבניין עמד על תילו וב"ה כיום מאכלס הבניין הגדול 800 בחורים ונקרא בשם 'בית ישעיה'.

בניו שליט"א העידו כי לא אחת נשאל על ידם על דבר הרחבת מקומות התורה, אם הגודל והכמות לא יגיע על חשבונם של בני המשפחה שיצטרכו לסבול מכך שהוא עסוק כה הרבה בקיום מפעלי הגדולים, והוא היה עונה למידי בטבעיות: "וכי אני עושה זאת בעבורי, הרי אני עושה זאת למען כבוד ה' עבור התורה, ומי וכשעושים למען התורה, לא ייתכן שייצא מכך נזק ותקלה. ומי שיודע כמה פעל עבור בני משפחתו שהייתה ללא גבול. כל מי שנתקל בכך התרגש לראות כמה מסירות הוא השקיע בצרכי משפחתו, לגדלם בדרכו המיוחדת, ואכן זכה לראות בניין וחנתני רבנו כולם מריצי תורה.

מסלולים נוספים בישיבה

לצד זאת סיפר אחיו הג"ר שליט"א: "ידוע כמה כוחות נפש רבים השקיע תדיר להרבות תורה בישיבה במגמות ומסלולים שונים לטובת הבחורים שיצמחו ת"ח מובהקים ולא חס מכספו וזמנו לטובת הדבר.

הקב"ה יתן כוח

עוד סיפר הג"ר קרליבך שליט"א: "לא אשכח את אחת הנסיעות הראשונות שנסענו לארה"ב שהייתה נסיעה מעייפת מאוד, כל הלילה לא עצמנו ונרדמנו עין והשתדל ללמוד את סדרי ולומר תהילים להצלחת הנסיעה. כשהגענו בבוקר למחוז חפצנו במקום לנוח ולו מנוחה קצרה מעמל הדרכים בפרט לאדם חולה וחלש כמוהו, החל מיד בסדרת פגישות שנמשכה במשך כל אותו יום. קשה לתאר באילו קשיים עני כל המסעות הללו. רבנו מעולם לא הביע כל טרונות על הקשיים, האדרבה באותו ערב שבנו מסדרת פגישות והתוכנית הייתה לסור למנוחה קטנה, אז קיבלנו טלפון שאחד הגבירים שחיפשנו אותו מחכה לנו בשכונת לורנס' מרחק של כשעה נסיעה ממקום שהייתנו. הייתי בטוח שראש הישיבה לא יסכים לכך, הוא היה נראה מותש מאוד, אבל רבנו

"...ראש הישיבה היה מוכר ומפורסם
בכל העולם כבנאי נפלא ועצום,
אולם אליבא דאמת ראש הישיבה
לא בנה בניינים, ראש הישיבה בנה
תורה!..."

מיד כששמע על כך אמר בפסקנות: וכי אנו פה עבורנו, הרי אנו פה בשליחות עבור החזקת התורה, א"כ הקב"ה יתן כוח למי שפועל להגדיל תורה. בלי אומר ודברים החליט לצאת לביתו של אותו נדיב למרות חולשתו הגדולה.

אחריות ללא פשרות

סיפר אחד מנאמני ביתו: היה זה במהלך אחת הנסיעות לצורך החזקת הישיבה. משך היום ביקר ראש הישיבה בלוויית בנו אצל כמה נדיבים ולאחר מכן פנו לשוב אל הבית בו התאכסנו. כשהגיעו למקום גילו להפתעתם כי המעלית מקולקלת ונאלצו לעלות במדרגות. העלייה הייתה כרוכה במאמץ עילאי מצידו של ראש הישיבה התשוש וארכה כמחצית השעה! משהגיעו לבית האכסניה פנו לעלות על משכבם ואז התקשר אחד מידידי הישיבה כדי להזמין את ראש הישיבה לביקור בביתו. הבן היה בטוח כי אביו יסרב בנימוס וידחה את הביקור ליום המחרת אולם לתדהמתו הודיע לו כי מיד ייצאו לערוך את הביקור. הבן ניסה להניאו מכוונתו נוכח חולשתו המרובה אולם הוא נתקל בסירוב עיקש ותשובה קצרה וממצה: "תפקידי הוא

היטיב להגדירו מרן הגרי"ט וויס שליט"א גאב"ד העדה החרדית בהספדו בהיכל ישיבת מיר ככלות ה'שבעה' להסתלקותו, כי מימות האמוראים לא זכור בהיסטוריה היהודית מרביץ תורה בסדר גודל שכמותו. והוסיף לומר, כי עליו ניתן לומר ללא גוזמא כי הוא היה יחיד בהרבעת תורה לא רק בדורנו אלא יחיד בהרבעת תורה גם בדורות האחרונים.

ביריעה שולפת בחרנו להביא פרק מיוחד הכולל בתוכו עובדות וסיפורי חינוך על מסירות נפשו של ראש הישיבה זצ"ל להגדיל תורה מתוך מסירות נפש העל טבעית, עד כי זכה להרחיב את גבולות התורה ולהאדירה בממדים על טבעיים, וכפי שאנו כולנו עדים היום בהתרחבותה של ממלכת התורה המעטירה של ישיבת מיר בירושלים וסניפיה בערי ארה"ק.

יגדיל תורה

מקורבי רבנו העידו, כי בתקופה הראשונה לאחר שרבנו קיבל את הנהגת הישיבה, חיפש ובדק מה כותבים המפרשים על הפסוק "יגדיל תורה ויאדיר", רבנו למד את הפירושים השונים מרבותינו, בהתאם לכך נזכר כי פעם שמע מדודו ראש הישיבה רבי אליעזר יהודה זצ"ל שהתבטא ואמר: "אם רק יכולתי הייתי מרחיב את הישיבה בכל מידת האפשר". דברים אלו חלחלו עמוק בליבו ובו הישיבה החליט שהוא יעשה ככל יכולתו לרומם ולהרחיב את גבולי הישיבה בחבורות וקבוצות שיהגו בכל חדרי התורה, והוא אכן עשה זאת בכל העוצמה והכוח.

רבנו התייעץ אז רבות עם רבו המובהק הגר"ח קמיל זצ"ל ר"י אופקים, עד כי רבו התבטא ואמר אז כי כאשר רבנו מסיים להתיעץ עמו, הוא נעשה מסוחרר מכל שאיפותיו ותוכניותיו הרבות בעניין פיתוח הישיבה.

מתבוננים ומשתאים

סיפר אחד מראשי ישיבת מיר שליט"א: "מהרגע הראשון לכהונתו של רבי נתן צבי כראש הישיבה, עמדנו מתבוננים ומשתאים איך ייתכן שיקח על כתפיו את הנהגת הישיבה הלא הוא אברך חלוש וחולה במחלה כה קשה, שבר כלי של ממש, ואיך יצליח בהתפקידו? אבל כבר בימים הראשונים כשראינו את המרץ וההתלהבות שלו והדבקות במטרה, הבנו שצליחה למעלה מהמשוער. ואכן למרות מחלתו והשלכותיה היומיומיות על תפקודו בחולשה והתקפות של כאבי ראש עזים ובתקופה הראשונה אף לקה בצהבת, למרות זאת לקח על כתפיו את האחריות על כל הקורה בישיבה. הוא התמסר בלב ונפש לכל

הפצת תורה במסירות נפש. עם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

כך ענה: "זה היה עסק מדיי טוב ומוצלח לוותר עליו!" על כגון דא ניתן לומר "אם יתן איש את כל הון ביתו בוז יבזו לו".

אחד האברכים הקים בהיכל הישיבה חבורה מיוחדת ללימוד קצוה"ח על הסדר בימי שישי, כאשר אלו שנבחנו והצליחו קיבלו מהישיבה מלגה מיוחדת. כשהחלה חבורה זו להצליח ושמה הטוב התפרסם, ביקשו רבים מישיבות שונות בירושלים להצטרף אליה. רבנו נשאל על כך והסכים בשמחה. היו תקופות שרוב הלומדים בחבורה זו היו מישיבות אחרות. כשהתברר שמישיבת חברון עצמה מגיעים בחורים שיכולים למלא אוטובוס שלם מימן להם מכספי הישיבה אוטובוס מיוחד להגעתם. כמו כן כל אותם בחורים היו אוכלים בישיבה את ארוחת הצהריים של יום שישי.

בשנים שהדבר התאפשר מבחינה כלכלית הקים רבנו מוסדות תורה שונים ברחבי הארץ. חלקם הקים ויזם בעצמו וחלקם סייע בהקמתם או בהזקתם. לעיתים עזר במשך שנים לסייע לישיבה או כולל שהתוודע למצבו הקשה עד שראשיה עמדו על רגליהם, זאת בתנאי שהדבר לא ייודע ויתפרסם ברבים.

מקורביו רבנו סיפרו בהתפעלות, כי כל פעם שקיבל בקשה לפתוח או לסייע לכולל או לישיבה תמיד היה נדלק אצלו ניצוץ ותמיד היה בודק ומתעניין אולי באמת יצליח להוציא את הדבר לפועל. במקומות רבים שביקשו שיפתח בהם כולל הגיע רבנו לבדוק מקורבו גם אם הדבר היה כרוך בטרחה רבה. כך למשל נסע פעם עד לעיירה הדרומית המרוחקת ירוחם כדי להתרשם ממוסדות התורה בעיר. גם בקיץ האחרון הקדיש יום שלם להתבונן אחר התפתחות הקהילה החרדית בעיר הצפונית כרמיאל מתוך מחשבה לפתוח בה סניף לישיבה.

עוד סיפרו מקורביו, כי כששמע על מצבם הקשה של ישיבות שונות אף שלא התבקש לסייע, קרא לראשי הישיבה וטיכס להם עצה איך לחלץ אותם ממצבם. לא אחת סייע לישיבה ומימן את החזקתה במשך תקופה עד שראשיה העמידוה על רגליה.

לטובת ישיבת חברון

סיפור מופלא סיפר הגר"ר אלחנן שווימר: פעם באחד מימי בין הזמנים הלך רבי אלחנן עם הגר"ח סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון - גאולה למקום מסוים בשכונת בית ישראל, כשחלפו ליד ביתו של רבנו אמר הגר"ח למלווהו: אולי כדאי להיכנס ולבקר את ראש הישיבה, הוא החליט שאם ההשגחה העליונה זימנה אותו לכאן עליו להיכנס. כשנכנס התעניין רבנו במצב

מהמורות אבנים וברזלים כדי לבדוק את הנעשה ולהכריע בכל ספק שמתעורר.

עניין זה קיבל רבנו מזקנו מרן הגר"ר אליעזר יהודה זצ"ל שהיה משתבח בכך שאת בניין הישיבה בנו יהודים יר"ש ואף תלמידי חכמים, שכן באותם ימים היו קיימים פועלי בניין יראי ה' שנאלצו מחמת דוחק פרנסתם לעסוק במלאכת הבנייה, ורבי אליעזר יהודה הקפיד להעסיק דווקא אנשים כאלו בבניית הישיבה. והיה רבי אליעזר יהודה מספר שתוך כדי יציקת המלט והנחת הלבנים עסקו אותם פועלים בהוויות דאביי ורבא, קושיות הרשב"א ויישומים לדברי הרמב"ם התערבו בביתו ובמים וניצוקו ביודות הבית, כך נבנה בניינה של ישיבת מיר. רבנו עצמו שאף גם הוא שכל יציקת בטון של בניין ישיבות מיר תיעשה בקדושה וטהרה.

ללא הבדל

אהבתו ומסירותו לתורה לא ידעה גבולות. גם בעת שנשא על כתפיו השחוחות את עולה הכבד של ממלכת התורה שהקים ופיתח כל העת לא הביט רק על שלו. כמה וכמה סיפורים נשמעו בימי השבעה מאת ראשי ישיבות ומרביצי תורה שקיבלו ממנו עצמו סיוע בהיקפים נכבדים ביותר מאחר ולא גרס שיש בתורה "שלי" או "שלך" ותפקידו הוא להרבות כבוד ה' בכל מקום בו ניתן לעשות זאת ללא שום הבדל.

גיסו הגר"ב קרליבך שליט"א מראשי הישיבה סיפר, כי בשנה האחרונה לחייו כאשר הצטרף עמו בנוסיעתו לארה"ב, בהיותם בעיר בלטימור ונועד עם תלמידי ישיבת "נר ישראל", עלה הרעיון לחזק את ההתמדה בישיבה שם עם תמורה כספית מכובדת, ולמרות מצבו המאוד דחוק התפתה לכך, בפני מקורביו שתמהו על

בקדושה ובטהרה. בכינוס של עוז והדר

"לדוגמא, בעניין לימוד ה"דף" בישיבה, לסיים את המסכתא כולה ולדעתה על בוריה עם כתיבת חידו"ת ולהיבחן עליה בעיון, כאשר היה מחבב עד לאחת כל מי שזכה להימנות על חבורה זו. דרכו היה מאז ומקדם בעת סיום המסכתא שנערכה בישיבה בסוף כל "זמן" להציע תוכניות לימוד לבין הזמנים או לקראת הזמן והמסכתא החדשה תמורת פרס כספי הגון. והנה בזמנים קשים שלא היה באפשרותו להציע פרס כספי מחמת החובות הרבים בו היה שרוי, היה נמנה וגמור עמו שלא להציע כלום. אבל כשישב עם הבחורים בעידנא דחדוותא של הסיום ולמשמע אוזניו "אשרי מי שעמלו בתורה" הבוקע ועולה משירה וזמרה של משתתפי הסיום, לא עמד ברוחו ופעמים רבות, רקם באותו מעמד איזה תוכנית. ואם היו מעירים לו "ראש ישיבה, הרי אמרת שאין לך כסף להציע?" הייתה התשובה במבט עיניו ברורה - וכי כך היא המידה?" אהבתו העצומה לתורה הביאה אותו להוציא הוצאות הרבה מעבר ליכולתו.

הפצת תורה

רבנו עצמו ענה לשאלה זו בהזדמנות כאשר נדיב גדול שאלו מדוע ראש הישיבה צריך כל הזמן להרחיב ולהגדיל את מוסדותיו עד שקשה לו כ"כ לשאת בעול קיומם, אולי כדאי היה שיישאר עם המוסדות הקיימים ואיתם יתמודד ביתר קלות? רבנו ענה לו תשובה אופיינית: ומדוע אתה צריך כ"כ הרבה כסף מדוע לא די לך במה שיש לך עכשיו, הרי בכסף שבעולותך תוכל להתקיים בכבוד כל ימי חיך, אלא שאתה חפץ להצליח יותר ויותר, ואתה חש שככל שכסף ירבה תוכל להגדיל את הצלחותיך, אני מרגיש שככל שהישיבות יגדלו בכמות ואיכות תהיה זו הפצת תורה גדולה יותר.

בקדושה ובטהרה

מסירות נפשו הגופנית הייתה עד להפליא כאשר התעקש להיות מעורב בכל דבר ועניין עד הסוף. משום כך, התעקש להיות נוכח בשעת יציקת היסודות ולחוף בעצמו על דושת היציקה. כך היה בבניית כל בת המדרשות שנבנו לאחר מכן במשך כל השנים. מעולם לא יתר על כך בקיץ ובחורף בקור וחום הקפידי לבוא ולצקת בעצמו את היסודות. כמו"כ היה מעורב בכל פרט ופרט עד האחרון שבהם. הוא לא חס על כבודו ומעמדו, ואף לא על הקשיים הטכניים שהיו לו מחמת מחלתו. הוא טיפס על מדרגות זמניות ומסורבלות לקומות גבוהות וחצה היכלות מלאות

הרבצת תורה עד כלות הכוחות

סח אחיו הגר גדליה שליט"א ר"מ בישיבת מיר: "אם חפצים לראות מהו עד כלות הנפש שהיה אצל אחי ראש הישיבה זצ"ל בהרבצת תורתו, די להיזכר בכל עשרות השיעורים והשיחות שהיה בא במסירות נפש להרביץ תורה, וכוחותיו עמדו מנגד, ונאלץ לפתע להפסיק את השיעורים, כשהוא מוסר את דבריו עד כלות הנפש ממש.

"באותן השנים הקשות לא הסכים לגרוע מסדריו ושיעוריו הרגילים למרות חולשתו הנוראה וייסוריו הקשים שלפניו את כל גופו.

"היה זה מחזה נורא הוד כאשר היה מאמץ את כל כוחותיו ועולה במעלות ארון הקודש, אז היה נפנה לנשק את הפרוכת ברטט וניצב על מקומו כשפניו אל העם.

"תחילת השיעור הייתה בקול דממה דקה כאשר ראש הישיבה הוגה כל אות ומילה בקושי רב. ניתן היה לראות בחוש בכמה טרחה וכאב עולה לו כל מילה ומילה שהוציא מפיו, פעמים רבות נראה היה כי כוחותיו לא יעמדו לו הפעם והיום לא יצליח לומר את השיעור. אולם, פעם אחר פעם בכוחות על אנושיים היה מתעלה מעל חולשת גופו וייסוריו הנוראים.

"אט אט קרא את דברי הגמ' ופרש בפני השומעים את דברי הש"י והתוס' ויהי קולך הולך וחזק ומונה שיעות הראשונים בסוגיה בעודו מדייק כל תג ותג ומפלפל בדבריהם. תוך כדי הרצאת הנושא היה מתמלא בחדוות נעורים והם קדיש ומתצטט בנוה וסותר מהלכים עמוקים בדבריהם. אדם זר לו היה רואה אותו בתחילת השיעור ואת מראהו בסוף השיעור היה קובע בוודאות מוחלטת כי מדובר באנשים שונים. ראש הישיבה ניצב כמלך בגדוד, נהרה שפוכה על פניו בעודו נלחם מלחמתה של תורה כארי. כל מי שעניינים לו בראשו עמד נפעם נוכח מחזהו זה שהראה כי תורת ה' תמימה ומשיבת נפש.

"בימי ה'שבועה' הגיע ראש חבורה בישיבה לנחם, והוא

הביא עמו פתק מצמרר ממש... הלה סיפר שראש הישיבה בא לבית מדרשם למסור חבורה תורנית, הוא החל במסירת החבורה, והבחין כי כוחותיו הולכים ואוזלים ואינו מסוגל להמשיך בכך, הוא ניסה שוב ושוב עד כי לא הצליח לומר דבר, הוא ביקש מאחד היושבים את הדף עליו רשם את החבורה, הפך את הדף ורשם בכתב ידו שני מילים - "ניסיתי סליחה!!"

"בימי ה'שבועה' הגיע יהודי החולה במחלת הפרקינסון וניוון השרירים, הלה סיפר שקולו נשקם מבכי כי אין הוא מבין איך הצליח ראש הישיבה להתמיד בסדריו ובשיעוריו ונד בדד לכתת רגליו למרחקים ולהחזיק את כל עול הישיבה הגדולה על שכמו למרות מחלתו. הלה הוסיף, שהוא גם נחלה במחלה הזאת ולמרות שחומרת מחלתו לא הגיעה אפילו לעשירית מחומרת חוליו של רה"י, אין הוא מסוגל להתרכז בלימודיו למרות רצונו העז, ועל כך הוא התפלא כל השנים בתופעה העל טבעית איך שראש הישיבה המשיך בשגרת יומו מבלי להתחשב במחלתו הנוראה.

"שמעתי כי באת יומי הפעמים שהגיע למסור שיעור בישיבה בברכפלד, לאחר הנסיעה שעלתה לו בקשיים רבים נחלש מאוד, והלך לנוח על מיטה טרם מסירת השיעור, כאשר הגיע זמן השיעור לא היה מסוגל לקום ממיטתו וממש הגיע עד לכדי אפיסת הכוחות, הוא ניסה כמה פעמים לקום ממיטתו אך ללא הצלחה, לאחר מס' דקות הוא ניסה שוב ולקום ואנן קם ממיטתו, אך כוחותיו כבר לא עמדו לו ללכת יותר. לפתע אמר למלוויו "לפחות אנסה להגיע עד דלת ההיכל של הישיבה ואז כבר אראה איך למסור את השיעור", וכך צעד לו ללא כוחות פסיעה אחר פסיעה עד שהצליח להגיע לפתח ההיכל, שם נח מספר דקות ולאחר מכן התייצב במסירות והמשיך לפסוע עוד מספר דקות עד שהגיע למקומו והחל למסור את השיעור כמו אריה חסיד וכאילו שכח ממצבו הגופני הכ"כ ירוד שהיה אך לפני מספר דקות.

הקרובים הוא ישתדל להשיג את השאר.

עובדה הווה בראש ישיבה שבא לרברב ר"ח וסיפר לו שחסר לו סכום כסף גדול כדי לשלם את המשכורות בישיבתו, הוא ביקש שרבונו ילווה לו לכל הפחות סכום של ששת אלפים שקל לתקופה מסוימת. רבונו הפנה אותו לרבנית שתתן לו את מבוקשו. עודם סופרים, נכנס רבונו בהתלהבות ונתן לו כהלוואה ששת אלפים דולר. התברר שמישהו נכנס ונתן לראש הישיבה ששת אלפים דולר ורבונו הזדרז לתת לו סכום זה שהוא גדול פי ארבע ממה שביקש.

עובדה נוספת: אחד מראשי הישיבות הגדולים פגש את רבונו וסיפר לו על מצבה הכלכלי הקשה של הישיבתו, רבונו הגיב בפשטות: שבוע הבא אני נוסע לאנגליה בעז"ה אשתדל לפעול גם עבור ישיבתך.

לפעמים היה שולח ראשי ישיבות לאותם תמכין דאורייתא שהחזיקו את ישיבת מיר. פעמים רבות אמר שיאמרו לגבירים של הישיבה שיתקשרו אליו והוא מוכן להמליץ שיתנו לישיבתם. אחד מראשי הישיבות סיפר שרבונו קרא לאחד מתומכי הישיבה שסר למשמעתו שביקר באותם ימים בארץ וביקש ממנו שיעזור לישיבה פלונית. הוא הוסיף לבקש שלא ישוב חזרה לחו"ל עד שיעזור לאותה ישיבה.

מוותר על זכותו

סיפר אחד מרבני הישיבה: "באחת השנים נכנס למעונו של רבונו יהודי שהחזיק כמה מוסדות תורה ונקלע למצוקה, רבונו הפנה אותו להרב יוסף שטרן מגדולי תומכי הישיבה ומי שהקים את בניין ישיבת מיר ברכפלד ואת בניין בית ישעיה בירושלים, ואמר שיקש ממנו שיעזור למוסדותיו. ר' יוסף בירר את הסכום לו זקוק אותו יהודי והתברר שמדובר בסכום עצום שלא יוכל לעמוד בו. רבונו לא וויתר, הוא ביקש משניהם לנסוע לבני ברק להיכנס לביתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שינסו שם להגיע לאיזו הסכמה. רבי יוסף הוסיף שאמנם יש לו בפועל את הסכום אלא שהוא מיועד עבור הקמת ישיבת מיר ברכפלד שנבנתה באותם ימים במודיעין עילית. הגר"ח פסק שאם כך המצב הוא פטור מלעזור לאותו ראש ישיבה. כשנודע הדבר לרבונו אמר לרבי יוסף שהוא מוותר על זכותו ומבקש ממנו שיפריש מהסכום שרצה לתת לישיבת מיר ברכפלד את הסכום שצריכים אותם מוסדות.

השמועה שרבונו באהבת תורתו המופלגת מטה שכמו לשאת בעולה של תורה בכל עולם הישיבות, פשטה מפה לאוזן בלחשה. מפעם לפעם באו ראשי ישיבות וכוללים שנקלעו למצבים כלכליים קשים לתנות את מצבם, וכשרבונו יכול היה השיג עבורם תרומות בסכומים גדולים כאשר את חלק מאותם ראשי ישיבות אפילו לא הכיר.

גם בתקופות ששיבת מיר עצמה הייתה בקשיים כלכליים, שאז מטבע הדברים היה רבונו מנוע מלסייע למוסדות אחרים, קלקלה האהבה את השורה והוא נתן מכיסו הפרטי. ראש ישיבה אחד בא לפעמים ותינה את צערו על מצבה הקשה של ישיבתו, רבונו נתן לו סכום עצום. כאשר יצא הלה מביתו שאלוהו מקורביו הייתכן, הלא ישיבת מיר במצב כ"כ דחוק? ענה רבונו שהבחין מדבריו של אותו ראש ישיבה שהוא עומד על סף ייאוש ועלול להביא אותו לסגירת הישיבה ולכן נתן מכספו הפרטי מבלי שהלה ידע זאת.

החזקת כולל תולדות אהרן

בשנים האחרונות נכנסו למעונו של רבונו קבוצת אברכים חסידי תולדות אהרן המתגוררים בבית משמש, הם סיפרו לרבונו שאין בקהילתם כולל ערב וישנם אברכים צעירים שחסרה להם הדחיפה ללמוד בלילות בשקידה כשאין מסגרת מסודרת. הם ביקשו שהישיבה תישא בעול הקמת כולל ערב בקהילתם. רבונו השיב שעכשיו מוטל עליו עול כבד לדאוג לאברכי הישיבה שלו ולצער הרב אין הוא יכול לעת עתה להיענות לבקשתם, אולם כשאמרו לו שבלי סיוע מהישיבה לא יפתח הכולל, הסכים להחזיק את הכולל למשך שנה שלמה.

"...השמועה שרבונו באהבת תורתו המופלגת מטה שכמו לשאת בעולה של תורה בכל עולם הישיבות, פשטה מפה לאוזן בלחשה. מפעם לפעם באו ראשי ישיבות וכוללים שנקלעו למצבים כלכליים קשים לתנות את מצבם, וכשרבונו יכול היה השיג עבורם תרומות בסכומים גדולים כאשר את חלק מאותם ראשי ישיבות אפילו לא הכיר..."

עד כלות הכוחות. רבינו מסובב עם תלמידים

כמה חובות יש לישיבה והגר"ח נקב בסכום של כמאה אלף ₪. רבונו יצא מהחדר ושב כעבור כמה דקות כשבידו כשישים אלף שקל כשהוא מתנצל בפניו שכרגע יש לו רק סכום זה ובימים

הישיבה ובמצב בריאותו של הגר"ח, היה זה תקופה קצרה לאחר שהגר"ח עבר ניתוח והוא סיפר על כך והזכיר בתוך דבריו את העול הכבד שמוטל עליו בהחזקת הישיבה. רבונו התעניין ושאל

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

13 מחבלים מתכננים לצאת מתוך מנהרה ולהסתתר בסבך החיטים הגבוהות שמעליה, בלי לדעת שבדיוק באותם ימים נקצרו החיטים ל'מצה שמורה'

חשיפת מנהרת המחבלים בחסדי שמים בר"ח אב תשע"ד, לפנות בוקר בקיבוץ סופה, היכה בתדהמה את ראשי מערכת 'ועד הכשרות' של בד"ץ העדה החרדית, כאשר רק שבועיים וחצי לפני-כן שהו שם במשך כמה ימים, המשגיחים והרבנים מטעם הבד"ץ במהלך קצירת החיטה עבור 'מצה שמורה'. רק משגיחי הבד"ץ ידעו בדיוק את המיקום המדויק של יציאת המחבלים בשדות שבסביבת היישוב סופה, כי רק הם היו שם לאחרונה ממש. הדבר אירע בשנת תשע"ד, במהלכו של מבצע 'צוק איתן'. עקב הגשם שירד באותה שנה לפני חג השבועות – דבר שאינו שכיח כלל ועיקר, נפסלו על ידי הבד"ץ הרבה שדות חיטה שרגילים לקחת משם מדי שנה למצות מצוה ונוצר מחסור בחיטים למצות, בפרט שהשנה הבאה (שנת תשע"ה) היא שנת שמיטה וצריך כעת לקצור לשנתיים, כי בשנת שמיטה לא חורשים ולא זורעים, מה שמגדיל את הביקוש ליבול משנה זו פי שניים לפחות.

משגיחי הבד"ץ יצאו ותררו ברחבי הארץ אחר מקום שבו גדלה החיטה מאוחר יחסית ולא נפסלה מהגשם, וכך הם הגיעו לקיבוץ סופה בעוטף עזה. איתור שדות החיטה של קיבוץ סופה מהווה בעצמו סייעתא דשמיא, כאשר החיטה שגדלה במקום הבשילה בשלב מאוחר יותר, כך שבמהלך הגשמים האחרונים של חודש אייר, החיטה במקום הייתה עדיין ירוקה ו'צריכה לקרקע' לפי כל הדעות, ולכן לא החמיצו הגשמים את החיטה.

אותו חקלאי שגידל את שדות החיטה בקיבוץ, החליט לראשונה לשמור על השמיטה בחייו. את הקבלה הטובה הזו הוא החליט בינו לבין עצמו, אך כמובן לא גילה זאת לאף אחד, והנה רואה הוא כי משמים 'נחתו' הרבנים והמשגיחים דווקא אצלו וביקשו לקנות מהחיטה כמות אדירה למצות. לנגד עיניו מתממשת הבטחת התורה הקדושה 'וציווית את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלוש השנים' (ויקרא כה, כא).

מכאן מתחילה שרשרת ניסים מדהימה:

לאחר שסיימו המשגיחים את עבודת הקטיף, וידאו שהחיטה אכן יבשה למהדרין וארזוה עמהם, עלו בסופוק על רכבם וחזרו לירושלים. עודם בדרך וטלפון נרגש מהחקלאי אצלו ביקרו זה עתה בקיבוץ סופה: 'רבותי! אין לכם מושג איזה נס אירע לכם! רבע שעה אחרי שהלכתם מכאן, נפלה פצצה בשטח השדה הפתוח, בדיוק היכן שהסתובבתם... לא זו בלבד שניצלתם, אלא בזכות כך שהחיטה נקצרה, נמנעה שריפת ענק שהייתה אמורה להתלקח בשדה הבשל והמלא חיטים...'

יומיים לאחר מכן שמחו כל תושבי ארץ ישראל לשמוע את הבשורה הטובה: שלושה עשר מחבלים (!) אשר יצאו ממנהרה בשדות קיבוץ 'סופה', התגלו על ידי כוחות הביטחון. חלקם הגדול חוסל במקום, וחלקם נמלטו חזרה למנהרה שהופצצה שוב מהאוויר, ובכך סוכל הפיגוע המתוכנן.

התוכנית המקורית של המחבלים הייתה לצאת בשעות הבוקר המוקדמות (הם יצאו סמוך לשעה 4:00 לפנות בוקר) לתוך החיטים הגבוהות ואז ייצאו ממחבואם לתוך קיבוץ 'סופה' ויחטפו עמם מספר אזרחים ויהרגו ככל שיוכלו.

אלא שכבר אמר החכם מכל האדם: "רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום" (משלי יט, כא). ברגע שהם יצאו מתוך המנהרה, אותה חפרו במשך זמן רב, גילו לתדהמתם כי שדה החיטה אשר ביקשו למצוא מחסה בצילו, נקצר לחלוטין! וכך למעשה מקומם ויציאתם מתוך פיר המנהרה, התגלה מייד על ידי מצלמות האבטחה וחשפו אותם לעיני החיילים, שמיהרו לחסלם ביריות על אתר.

את מצוות השמיטה שיקיימו כלל ישראל ויזכו עקב כך לברכת שמים, לא לקחו המחבלים הארורים 'ימ'ש, בחשבון... בורא עולם שיבש את תוכניתם ומזימתם נשבתה. רק לדמייין איזה אסון נמנע בתוך הקיבוץ מכמות עצומה כזו של מחבלים המחזיקים כלי נשק רבים.

אין זה כי אם אצבע אלוקים.

מדוע נפרד אברהם אבינו שהיה 'עמוד החסד' מלוט בן אחיו

אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו' הפרד נא מעלי (יג, ח-ט)

מרון הרה"ק האמרי חיים' מוויזניץ זי"ע כוונתו בהקמת "שיכון" נפרד, הייתה גם בכדי להתרחק מהשפעת העולם החילוני. על פירעונו זה פירש את הכתוב (אסתר ג, ח) "ודתיהם שונות מכל עם", היינו שזוהי עצם דתם של עם ישראל, להיות שונים מכל עם...

והגם שה'אמרי חיים' ניחן במידה עצומה של אהבת ישראל כלפי כל יהודי באשר הוא, לא ראה בזה שום ניגוד וסתירה בהתבדלותו מהציבור הכללי, כי בענייני חינוך הייתה שיטתו תקיפה. הוא הבהיר את הדברים בכמה הזדמנויות. באחת מהן אמר כך:

אברהם אבינו ע"ה, עמוד החסד, אמר לבן אחיו לוט "אל נא תהי מריבה ביני ובינך - הפרד נא מעלי". היה זה לאחר שראה שבן אחיו מתנהג במידת הצביעות, כשהוא שולח את רועיו לרעות בשדות אחרים בתואנה צבועה, לכן אמר לו: "אל נא - אין דרכך זו מוצאת חן בעיני, לפיכך אבקשך "תהי מריבה ביני ובינך" - הבה נהיה מחולקים זה מזה, "הפרד נא מעלי"...

המשיך האמרי חיים' ואמר: אך עם כל זה, בשעה שבן אחיו לוט היה בסכנה, מיד "וירק את חניכיו" ורץ להצילו (להלן יד, יד). כי בהחלט אין הדברים סותרים זה את זה.

כך נהג אברהם אבינו ע"ה גם כלפי שלושת אורחיו שחשב שהם ערביים. קרבם וכבדם באופן חריג ונעלה ביותר, האכילם והשקם במיטב המאכלים והמשקאות, אבל התווה להם את הדרך מראש (להלן יח, ה): "ואחזר תעבורו!" לאחר שתסעו ליבכם - לכו לשלום! איני רוצה להיות במחיצה אחת עם עובדי עבודה זרה...

"בחזוק יד" (עמ' 316)

אמר ר' פלא

איך היה יכול לראות כוכבים ביום

ויצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (טו, ה)

התוס' בברכות (ז, ב ד"ה לא) מקשים שמפסוק זה משמע שהיה המעשה בלילה, שהרי נאמר לו "וספור הכוכבים", ואילו להלן (פסוק יב) כתיב "ויהי השמש לבוא", משמע שהיה עדיין יום.

ותירץ בעל המלא הרועים' בהגהותיו שם, שלפי מה שפירש רש"י שהגביהו הש"ת למעלה מן הכוכבים והביט מלמעלה למטה - לא קשה כל כך, כי ייתכן שהיה המעשה ביום, אלא שבמקום כזה מאירים הכוכבים גם ביום. ודו"ק.

"הגהות מלא הרועים" (ברכות שם)

אמר ר' רופ

אם אין מרחיבים את הריב אינו נהפך למריבה העושה פירות

ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט וגו' ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך (יג, ז-ח)

כתב בשל"ה הק' (בפרשתנו דרך חיים תוכחות מוסר) וזה לשונו: "שמעתי צחות בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר אל תהי 'ריב', אלא 'ריב' כבר הותחל בין הרועים, אמר אברהם: למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר אל נא תהי 'מריבה' לשון נקבה, כאשר המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל ה'ריב', יהיה כוכר שאינו מוליד, עכ"ל.

נמצא לפי זה, שכל מחלוקת מתחילה ב'ריב' ומשם עושה פרי

ונהפכת ל'מריבה'. ואולם באם אחד מהצדדים בולם את פיו, הרי הוא גורם שה'ריב' נשאר על מקומו ואינו מוליד ועושה פרי להיעשות 'מריבה'.

ובזה יש לרמוז מאמרם ז"ל (חולין פט, א) "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו, ז) "תלך ארץ על בלימה. ולפי הנ"ל יש לרמוז תולה ארץ על בלימה", היינו שעל ידי שבולם את פיו אינו נותן לאותיות מ"ה להצטרף ל'ריב' ולהיהפך ל'מריבה'. והדברים נפלאים.

"עברא דדשא"

אמר ר' דאפר

אין 'פולין' לאור הנר...

ויאמר ה' אל אברם לך מארצך (יב, א)

לפני מלחמת העולם הראשונה הייתה גליציה שייכת למלכות הבסבורג, ופולין לרוסיה הצארית, גליציה והונגריה היו כמדינה אחת שהייתה כפופה לקיסרות אוסטריה, ובין גליציה לפולין היה גבול. עם התפוררות הקיסרות, סופחה גליציה אל פולין, ובין גליציה להונגריה הוקם גבול.

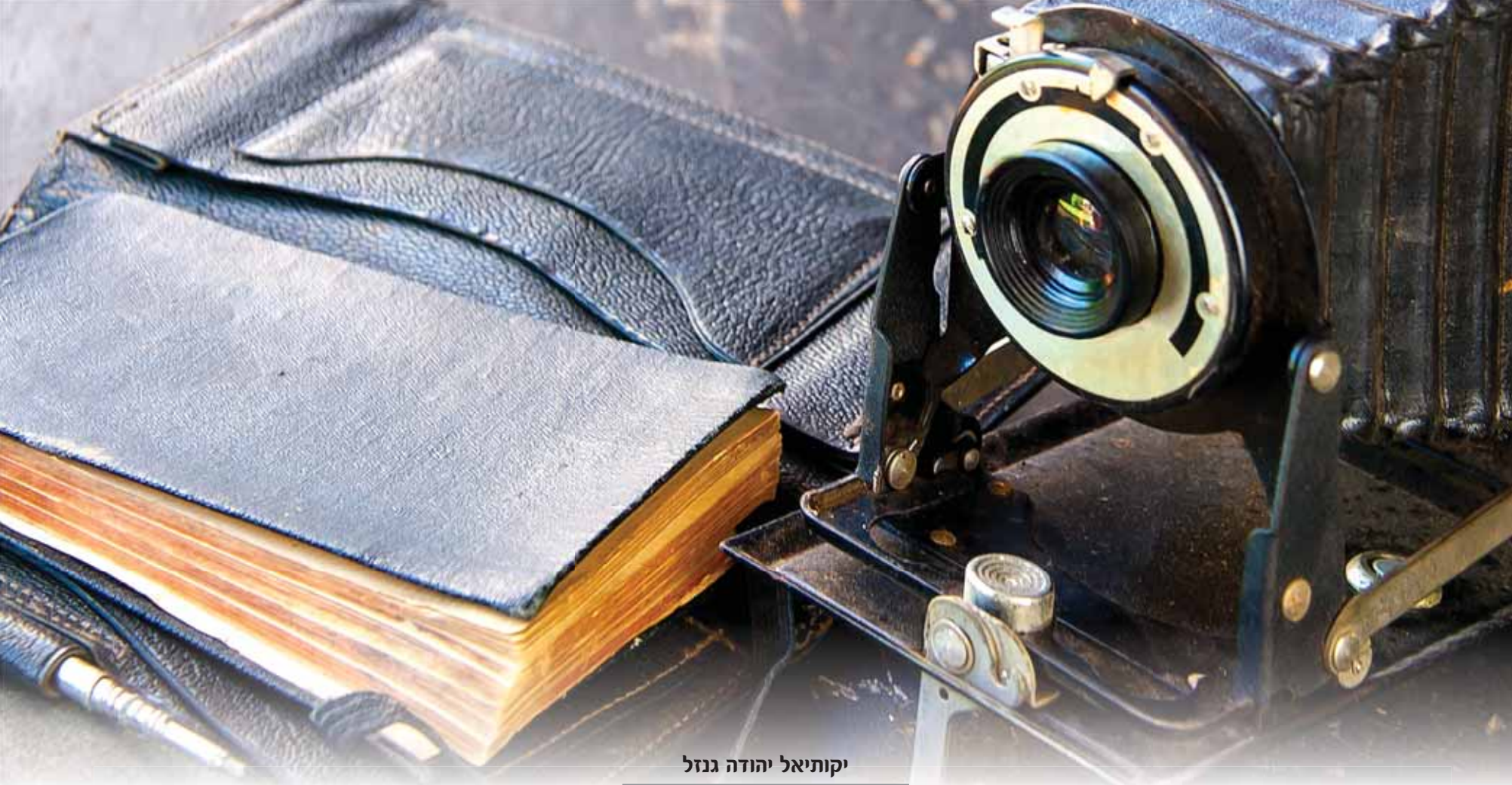
אמר מרון הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע בבדיחותא:

אני לא הרווחתי משינוי הגבולות כלום, כי אם להיפך, הפסדתי, כי טבעם של יהודי הונגריה שהם תמימים וישרים, והיפוכם הם יהודי פולין שהם בטבעם ערמומיים, קודם באו אלי גם יהודי הונגריה וגם יהודי פולין, יהודי הונגריה באו לבעלזא ישר ובלי שיהיה צורך בדרכונים, ויהודי פולין שהיו צריכים לדרכונים, עברו את הגבול שלא כחוק.

כשנשתנו הגבולות הפסיקו לבוא גם אלה וגם אלה, יהודי הונגריה הפסיקו לבוא מפני שהיה צורך בדרכונים, ולא התירו לעצמם לעבור את הגבול שלא כחוק, ויהודי פולין הפסיקו לבוא, כי מה טעם בנסיעה מבלי לעבור את החוק...

"אדמו"רי בעלזא" (אדמו"רי בעלזא, ח"ג עמ' שיב, הובא

ב'לקט דברים של טעם')

יקותיאל יהודה גנזל

צִלְמָה שֶׁל מִצְלָמָה

צילום והצטלמות במשנת גאונים וקדושים

רבה הייתה הקפדתם של צדיקים וחסידים, לבל יצלמו את דמות דיוקנם.

ההסבר שנשמע פעמים רבות מפי מאורי הדורות היה: כל עוד האדם לא מותיר בעולם דיוקן מצולם ממנו, שורה עליו צלם אלוקים. אולם כאשר דמות קלסטר פניו מצולם, הוא מאבד מהילת צלם האלוקים שעל פניו. צווח נגד הדיוקנאות, עוד כשהם נעשו בציורי מכחול, הגה"ק הרבי רבי יונתן אייבשיץ זי"ע והכריז שרוח של טומאה שורה על דיוקן מצויר - כל דיוקן.

כחלוף השנים, כשהצילום הפך לשגרת חיים וכבר כמעט בלתי אפשרי לחמוק מתמונות, היו מהצדיקים שחדלו מלמחות במצלמיהם. כאומרים: אם ממילא כבר מסתובבות כמה וכמה דיוקנאות ממני בשוקא - מה יועיל לי למנוע עוד צילום. ומאידך היו צדיקים, ובולטים הם כ"ק מרן אדמו"ר מויזשניץ זצוק"ל ממאנסי וממשיכי דרכו בקודש, שלחמו ולוחמים מלחמת עוז נגד כל המוציא מצלמה לתעדם.

על הדעות, ההנהגות וההתרחשויות, נסוב מאמרנו אנו.

אסור לצלם!

הסטירות שצלצלו

באותו יום געשה הישיבה הגדולה באונסדורף.

אחד מתלמידי הישיבה הצטייד עם מצלמה גדולה, אותה הוא הסתיר מתחת סחבות, הוא מצא לעצמו ניקק במבואת היכל הלימוד וארב לרבו, הגה"ק רבי שמואל מאונסדורף זי"ע על מנת לצלם את דמותו. הרב וראש הישיבה הנערץ יצא מתפילת השחר, נינוח ושליו כדרכו, אך עינו החדה הבחינה בבחור המסתתר מאחורי המצלמה הגדולה.

יצא הרב ממסלולו ויצא גם מגדרו, הוא ניגש אל הבחור וסטר בלחיו אחת ושתיים, כשהוא גוער בו: "בוש לך!" הסטירות צלצלו את צלילן באוזני התלמידים למשך שנים רבות, כצועקות: "התנורו מן הצילום וההצטלמות".

על מרן ה'חזון איש' זי"ע מסופר, שבשהותו על האונייה בדרכו

התנגדות תקיפה לעדשת המצלמה. מצלמה בימי עבר

בשלוות קודשו ובאהבת ישראל שנשבה הימנו. ובכל זאת, כשהבחין בבחור שצילם את דיוקן קודשו, הרעים עליו בקולו ודרש ממנו בתקיפות בלתי אופיינית להשמיד את הפילם (-סרט הצילום). הבחור הבטיח שכן יעשה, אולם הרבי לא הרפה ממנו עד שראה שהבחור אכן שולף את סרט הצילום וקורעו לגזרים.

התמונה נעלמה...

בבית קרעטשניף מספרים על שמחת נישואי בתו הצעירה של הרה"ק רבי אליעזר וואלף מקרעטשניף זי"ע שהתקיימה בחודשי

לארץ הקודש, שהו עליה גם נערים צעירים שהציונות חלחלה לריאותיהם. הם הוקסמו מדמותו המיתמרת של גדול הדור וביקשו את רשותו לצלם את דיוקנו. ה'חזון איש' סירב - כשם שהוא סירב לכל אורך שנות חייו. "ומה יהיה אם נעבור על רצונו ונצלם?" שאלו בעזות. "אתם תהיו גולנים!" התרה בהם החזון איש.

הוא היה אומר:

"אמנם על פי ההלכה ותורת הנגלה, אין כל איסור לצלם ולהצטלם. אולם אנשים נשגבים רואים טומאה על תצלומים פוטוגרפיים".

כך מסופר על הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע שנודע

פולמוס: אילוסטרציה של צלם מכון את מצלמתו

"ראיית התמונה - נותנת כוח!"

מסכת בפני עצמה, היא חרדת הקודש שחרדה בליובאוויטש נוכח דיוקנאותיהם העילאיות של נשיאי חב"ד לדורותיהם. למן הרה"ק בעל התניא זי"ע ועד כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. ב'אגרות קודש' אנו מוצאים לא אחת, התייחסות ישירה של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לתצלומי נשיאי חב"ד ובייחוד תואר פני קודשו של חותנו איש האלוקים הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע. באחת האגרות נכתב שהרבי מצרף למקבל האגרת את תמונתו של הרי"צ קדישא, ומציין לדברי הגמרא במסכת סוטה (לו, ב) שיוסף הצדיק ניצל מן החטא על ידי שראה דמות דיוקנו של אביו, מפני "שראיית תמונת אדם קדוש, נותנת כוח ללכת בדרך התורה והמצוות". באגרת אחרת, מייעץ הרבי: "ויהיה בקירוב מקום אליו תמונות כ"ק מורי-חמי אדמו"ר... ואז הרי גם בהתבוננות קלה, יסור ממנו כל הפחד". ובמקום אחר: "תסתכל בתמונתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעת שמגרשיה חלישות, רצונה הטוב, ותזכור אשר גם הוא, בהיותו רועה אמיתי של ישראל, מסתכל בה בשעה זו..."

דווקא משום כך, מעניין לראות שכאשר חסיד מבקש לקבל את תמונתו של הרבי מליובאוויטש זי"ע, הוא נענה בשלילה. הרבי כותב לו: "אין זה נהוג כלל", ומציע לחסיד דרך התקשרות והתאחדות עמו גם בהעדר תמונה: "שילמד פרשת השבוע, שזה גם אני לומד, וזה מאחד יותר מפוטו".

כי למרות שייחס קדושה לתצלומי הצדיקים, בז הרבי זי"ע למי שעושה מהם עיקר.

כפי שהתריע בקודשו בהתוועדות כ' במרחשוון, תשד"מ: "לאחרונה נוסף פגע: ישנם כאלו החושבים שעניין החסידות מתבטא בזה שעומדים עם מצלמה ומצלמים ללא הרף - איך הולכים, איך עומדים, איך עושים תנועה מסוימת. ועושים זאת פעם אחת, פעם שנייה, פעם שלישית... וביניהם - בחורי ישיבה שיכולים לשבת וללמוד חסידות! פניתי לאחד מהם ושאלתי אותו: האם כבר למד תניא ביום זה נוסף על מה שעומד ומצלם? ולא הבין כלל מה רוצים ממנו! מהי השייכות בין לקיחת תמונות ללימוד התורה?! - הוא עוסק בדבר הכי חשוב - צילום תמונות..."

דיוקנאותיהם של צדיקים בעד: תצלום מעורר לב

נושא רב-היקף בפני עצמו הוא ההשתמשות והתלייה של תמונות דיוקנאותיהם של צדיקי הדורות. מחד - מצאנו גם צדיקים ואנשי מעשה שסירבו בעוז שיצלמום, אך היו ברשותם תצלומים מצדיקים שונים. ומאידך - היו צדיקים שלא מחו במי שנעמד נכחם עם מצלמה, ובכל זאת הרחיקו את תמונות הצדיקים מבתיהם ומבתי מקושריהם.

על כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא זי"ע שהתנגד שיצלמוהו, סיפר חתנו להבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב שמצא פעם את חותנו מתבונן בתמונה מודפסת בהתרגשות, כשהבחין בו, הסביר: "האינך יודע מי זה? היהודי בתמונה הלא הוא אבי, הרה"ק רבי דוד מסקווירא זי"ע..." מרן הגאון הסטייפל'ער זי"ע סיפר על מרנא ה'חפץ חיים' זי"ע שהחזיק ברשותו, חרף התנגדותו לצלמים דורשי תמונתו, את תמונותיהם של רבותיו, הרה"ק רבי נחומ'קה מהורודנה זי"ע והצדיק רבי בן ציון בילסקר זי"ע ומדי יום היה מתבונן בהם בהתעוררות. לא אחת גם הראה ה'חפץ חיים' את התמונות לבאים לשאוב בביתו אור והדרכה, באומרו: "ראה כמה יראת שמים ניבטת מפניהם".

כך גם מרן הסטייפל'ער עצמו, שלא אחת גער גערת נזיפה בחמושי המצלמות, לבל יצלמוהו, ובכל זאת החזיק ברשותו תמונות שונות של צדיקי דור קדם, ואף את סוכתו שהייתה מעוטרת בקישוטים שונים, חלקם הוכנו בידי קודשו. הוא עיטר בתצלומי הוד של גדולי ישראל בדורות עברו: הרה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע; מרנא ה'חפץ חיים' זי"ע; מרן הגאון רבי חיים עוזר זי"ע ומרן הגאון רבי אלהן וסרמן זצוק"ל הי"ד. אף דיוקנאות הוד של מרן החזון איש זצוק"ל ומרן הרב מבריסק זצוק"ל עיטרו את אותה סוכה מקודשת.

באחת השנים כאשר חלף ליד תמונתו של הרה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע וקלסתר פניו רושפות האש נשקף מתוכה, עצר הסטייפל'ער, החווה על התמונה והתבטא: "הוא נראה כמי שמוהיר ואומר: אותי לא יוכל איש לרמות!"

ירושלים וסיפרה על הצדיק רבי חיים הערש אייזנבאך זצוק"ל, מאבני הפלטרין של ירושלים, שכאשר נודע לו שמאן-דהו צילמוהו, הוא התבוסס בכאב, עד כי גזר על עצמו תענית של שלושה ימים רצופים...

אדרבה, שיצלמו למען ידעו

היו גם מגדולי ישראל שניאותו להצטלם וגם עודדו אחרים לצלם ולהצטלם, למען ידעו דור אחרון.

"בכוחות אדירים התרומם הרבי, בסיוע הגבאים, ממיטת חוליו והתיישב על הכורסה, מתייסר בכל נייע. משהתיישב, הבזיק הצלם מספר תמונות..."

לא אחת כאשר התוועדו יחד ראשי עם, אם באספות הרבתיות ואם בכנסיות הגדולות; היה הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע מסתובב בין גדולי ישראל ומפציר בהם לבל יסתרתו מעין המצלמה, על מנת שישאר מהם זיכרון קדוש לדורות הבאים. ואכן, על רבים מתצלומי התייעוד של גדולי ישראל, צריך עם ישראל להודות לרבה הגדול של לובלין.

הוא היה מסביר בהפצרותיו:

"אנו מוצאים בחז"ל שהקב"ה חקק בכיסא הכבוד את דמויותיהם של האבות הקדושים. וישאל: לשם מה? הלא אין שכחה לפני כיסא הכבוד, ומה טעם יש לחקוק את דמויותיהם? אלא ראה הקב"ה שהדורות מתדלדלים ומתדרדרים. מדור לדור פוחתת הקדושה ופוחתות מדרגות הצדיקים; עמד וחקק את פני האבות הקדושים לזיכרון עולם, על מנת שתמיד יוכלו להתבונן ולראות איך היה נראה יהודי נשגב של ימי קדם".

מכאן היה מסיק:

"מן החובה לחקוק במלאכת הפוטוגרפיה את דמויותיהם הקורנות של צדיקי הדור, על מנת שבעוד חמישים ומאה שנים, כשהדור יתדרדר עוד ועוד, יוכלו למצער להביט בתמונות ולראות איך היו נראים צדיקים קדמונים".

עליו מסופר, שבעת הגעת מרן הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע לכנסייה הגדולה בווינה, עטו עליו גדודי צלמים שהשתוקקו לתעד את דמות הודו. הרבי מגור הסתיר את פניו מהם, אולם רבי מאיר שפירא, שהתלווה אליו, הפציר בו: "יאות נא הרבי לתת לצלמים את משאלתם, למען יראו הדורות הבאים קלסתר פניו של גוטער איד (-יהודי טוב)".

כיוצא בדבר מסופר שכאשר שאלו את הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע אם אפשר לצלם את דמותו. השיב: "צלמו, צלמו. שידעו נכדתי בדורות הבאים, איך יהודי צריך להיראות". לימים ולשנים, תלה בנו, מרן הגרי"ו מבריסק זצוק"ל את דמות דיוקן אביו על קיר ביתו, אולם הבהיר לבניו ומקורביו שהתמונה אינה משקפת נכונה את דמותו של אביו הגדול, כי התצלום לא נותן לראות את האש שהייתה בעיניו הקדושות "עיניו היו אש להבה".

החורף של תש"ד, בדמדומי חיי יהדות אירופה. לאחר החופה הבחין הרבי באיש צילום המנסה להידחף אל חדר הייחוד כדי לצלם את החתן והכלה ביומם הגדול. באימה בלתי מוסתרת קפץ אחריו הרבי וליבו הטהור סוער כגעש בלב ים, וצעק: "אוי! אוי וויי געוואלד! אל תאמלל את צאצאיי! במטותא ממך, אל תאמלל אותם!"

אף כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא זי"ע התנגד למצלמיו. וסיפור מעניין מסופר:

צ'לם נודע צילם את הרבי מסקווירא זי"ע בעת השתתפותו במחאה הגדולה נגד גיוס בנות בארצות-הברית. כעבור ימים ספורים הוזמן הצלם אל הקודש והתבקש בנחרצות להשמיד את

"חבל שלא הייתה לי מצלמה"

"חבל שלא הייתה אז מצלמה ברשותי", התבטא בבילתי שגרתיות פוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל. כשהוא מסביר את אותו 'אז' עליו הוא מקונן.

רבות היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע טורח בבניית והכשרת מקוואות טהרה בירושלים של מעלה. כך מבחין באחד הימים רבי שלמה זלמן הצעיר ברבי הצדיק מזוועהיל המתהלך ברחוב וגוו משתופף תחת כובדו של סולם. "וכי כבוד הוא שהרבי יישא סולם ברחובה של עיר?" נחרד רבי שלמה זלמן. והרבי השיבו בפשטות ענוותנית: "מה עסקי כבוד יש כאן? הלא אני בדרכי לתקן כשרותו של מקווה. אדרבה, אחוז אף אתה עמדי בסולם ויחדי נקיים מצוות בוראנו". וכך זכה סולם עץ פשוט וכבד שידי של קדוש ישראל וידי של גאון ישראל אוחות בו גם יחד, בדרכם לפעול לטהרתם של ישראל.

"חבל שלא הייתה אז מצלמה ברשותי", נאנח לשנים מרן רבי שלמה זלמן, "כמה הייתי רוצה להנציח את הרגע הזה, כמה הייתי נהנה להתבונן שוב ושוב באותו מחזה של סחיבת הסולם ביחד עם רבי שלומ'קה הצדיק".

התמונה. הצלם שמוחו היה בקודקודו, הבין לאלתר לשם מה הוא מוזמן אל הרבי; הוא הכין מראש הדפס של התמונה ולקח אותה עמו אל הקודש. שם, כשהתבקש להשמיד את התמונה, הוא שולף אותה וקרעה לחתיכי-חתיכות, לשביעות רצונו של הרבי. הצלם לא גילה שהוא שמר בסטודיו העתק נוסף של התמונה. כששב לסטודיו שְׁמַח וטוב לב, הוא גילה להוותו שתמונת ההעתק נעלמה ונבלעה. היא לא נמצאה עוד. הדא הוא דכתיב: רצון יראיו יעשה - - - נחתם בעדות שהתגלגלה בסמטאות

סטירות לחי: התנגדות תקיפה לעדשת המצלמה - למען ידעו: לצלם למשמרת הדורות הבאים - תמונה ממוסגרת: דיוקנאותיהם של צדיקים בכיתת הלימוד - רוח טומאה: לא לתלות אפילו תמונות צדיקים - צלם בסביון: למען רווחתם של ישראל - הלכות פוטוגרפיה

תמונה עם פֶּלוֹנֵטָר

מנהלי ישיבת פוניבז' המעטירה נבוכו. לשונם התלעלעה בפיהם, לא יודעת מה להגיב נוכח בקשתו המוזרה של הגביר האמריקאי. הגביר, יהודי של פֶּרְנָה, מאנשי המוֹדֶרֶן-אורתודוקס ומתומכי הישיבה הבולטים, הגיע מארצות-הברית והביא עמו תמונה גדולה וממוסגרת. בתמונה - הוא ומשפחתו יושבים בסטודיו יוקרתי. ובקשתו - שהתמונה תיתלה בהיכל הישיבה שמתקיימת בכספו.

לך תסביר למיליונר אמריקאי מודרני שתמונה משפחתית בהיכל הלימוד כמוה כצלם בהיכל - - - לפני שיטעו בלשונם והלה יפסיק את תרומתו, מיהרו מנהלי הישיבה להכניסו אל חדרו של מֶרְן הרב מפוניבז' וצוּק"ל - אשר בחוכמתו הנשגבה, לבטח יידע לצאת מן הסבך. הרב שמע את בקשתו "התמימה" של הגביר, ומיהר להגיב בחיך לבבי ושופע: "לתלות תמונה יקרה וחשובה כזאת בבית הכנסת? לא אסכים לכך. תמונה מיוחדת כל כך - ראוייה להיבחר כתמונה האחת והיחידה שיתלתה כאן, על קיר משרדי! כאן מקומה!"

הגביר עזב מדושן עונג - - -

אֶפֶס כוח. עודם מסבירים, שמעו את קולו החלש של הרבי מזעיקם מחדרו. הרבי ביקש לדעת מה מתרחש בפתח הכניסה, ומשמע ש"הגיע יהודי והוא אפילו לא רוצה עצה וברכה, אלא סתם להיכנס ולצלם", ביקש הרבי לברר האם לצורך פרנסתו הוא מבקש זאת, והלה אישר שאכן צלם הוא במקצועו והוא יודע שאם תהיה לו תמונה עדכנית של הרבי, הוא ישתכר יפה-יפה ממכירתה.

"תכניסו אותו", פקד הרבי. והוא הוכנס פנימה. בכוחות אדירים התרומם הרבי, בסיוע הגבאים, ממיטת חוליו והתיישב על הכורסה, מתייסר בכל נייע. משהתיישב, הביקש הצלם מספר תמונות.

יטיסר הרבי ככל שיתייסר, אולם למען טובתו ופרנסתו של יהודי, הוא ישבור כל מחיצה וכל חומת כאב.

אף על כ"ק מֶרְן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ז"ע מסופר, שכאשר הגיע בימי הקיץ להתגורר במעונו בעיר הקודש ירושלים, הגיע צלם למקום ורצה לצלם את דמות קודשו. כשהבחין בו קדוש ה', ביקש מהמשמשים שלא יתנו לו להפיק את רצונו ולצלמו; ברם, כשאחיו, הגה"ק מהר"ם מבילגורייא ז"ע פנה אליו ולחש שיהודי זה עוסק בצילום לפרנסתו, מיהר הרבי לחזור בו והסכים לצלם להשלים את מלאכתו.

נציין שלפני תקופת זמן פורסמו תמונות הוד של כ"ק מֶרְן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א בהן הוא יושב ומביט אל המצלמה - שלא כדרכו, שכן תדיר הוא ברח מעין המצלמה. ההסבר שנלווה אל התמונות סיפר על אחד מחסידיו שנכנס אליו והתאונן על פרנסתו הנעדרת מביתו. הרבי התעניין בהתמחותו והלה סיפר שטרם התקרב לחצר החסידות, הוא למד צילום אומנותי, אבל מאז התקרבותו הפכה מיומנותו למיותרת, שכן בציבור החסידי אין כל ביקוש לצילום כגון זה. באותו רגע לא האמין החסיד למה ששמע מרבו: "תצלם אותי", הציע הרבי, "שמא הדבר יוכל לסייע לך בפרנסה". וכך נוצרה סדרת התמונות הנדירה שתינצר לזיכרון עולם בדברי ימי עולם החסידות, למען ידעו דור אחרון עד היכן מגיעה ידה של אהבת ישראל.

מקורות:

שיח זקנים; ארחות רבנו; מחנך לדורות; שפע חיים - צאנו; הליכות חיים; ביטאון צאנו; מאמרו המקיף של הרב יצחק טסלר בביטאון עולם החסידות; תפארת בנינים; תולדות האש; אבות של זמננו; בית ישראל השלם; מעשה איש; רזא דעובדא; החפץ חיים; חייו ופעלו; מאמרו המחקר-הלכתי של הג"ר גדליה אוברלנדר שליט"א בקובץ היכל הבעש"ט; מרגליות; פניני רבנו הגרי"ז - בריסק; עובדות והנהגות לבית בריסק; אגרות קודש - ליובאוויטש; ותורה יבקש מפיהו; קובץ דבר מלך - ליובאוויטש; בקדושתו של אהרן.

אייבשיץ ז"ע (יערות דבש ח"א דרוש ב): מאוד יש להזהר מבלי להיות בתוך ביתו פרצוף וצלם... ואפילו צורה מצוירת בכותל יש להזהר, כי אין לך צלם ודמות דלא שריה ביה רוח רעה... מחבלים ומשחיתים יביאו הבית, ואלמלא ניתנה רשות לעין לראות, היו חרדים ולא היו יודעים מה לעשות מרוב פחד. עד כאן לשונו. אנו למדים מדבריו כמה מהפכים היום הקערה על פיה - נוטלים דבר שאין רוח חכמים נוחה הימנו ושומאים מחבלים ומשחיתים הביתה ומחשיבים אותו לעניין גדול. וכיוון שיצאו הדברים מפיו של הרבי רבי יונתן - ירחק מהם שומר נפשו!

בהמשך מספר ה'שפע חיים' קדישא אודות אביו, הרה"ק רבי צבי מרודניק ז"ע:

"זכורני שאבי הקדוש לא הרשה לצלמו מעולם. גם כשנסע למקומות אחרים, היו ממנים שוטרים מיוחדים שהשגיחו בכל תוקף לבל יצלמוהו. רק פעם אחת ויחידה הוכרח להצטלם, כשהשלטונות הכריחו בשעת מלחמה העולם הראשונה את כל התושבים להנפיק תעודות זהות עם תמונה מצולמת. לאחר הסתלקותו, הייתה זו התמונה היחידה שנותרה ממנו. אני, שהייתי צעיר לימים, החשבתי מאוד את התמונה. ברם ככלות ימי השבעה, הגיע לביתנו אחיו, הרה"ק רבי שלום מניסקא ז"ע ובריר האם נותרה תמונה כלשהי. כשקיבל את התמונה לידי, מיהר להשליכה אל האח הבוער ושרף אותה מול עיניי, כשמבקש ממני שלא אתרעם עליי".

דברים בוערים הללו נשמעו מפה קודשו, למרות שבעצמו לא היה מֶרְן ה'שפע חיים' מונע את הצלמים שצילמוהו. הסבר לדבר נלמד מעדות בנו ממשיכו בקודש כ"ק מֶרְן אדמו"ר מצאנז שליט"א שאביו, ה'שפע חיים' הסביר פעם: "ממילא לא שומעים לי ומצלמים - לכן איני מוחה במצלמים. אולם צדיקים הקפידו על כך".

נציין שכשנתקל כ"ק מֶרְן אדמו"ר בעל 'זיחי יוסף' מפאפא ז"ע בדוכן למכר תמונות אדמו"רים ורבנים ומעל הדוכן התנוסס השלטן: "הווי עיניך ראות את מוריך", נענה: "לא לכך כוונת הפסוק..."

צריכים פרנסה

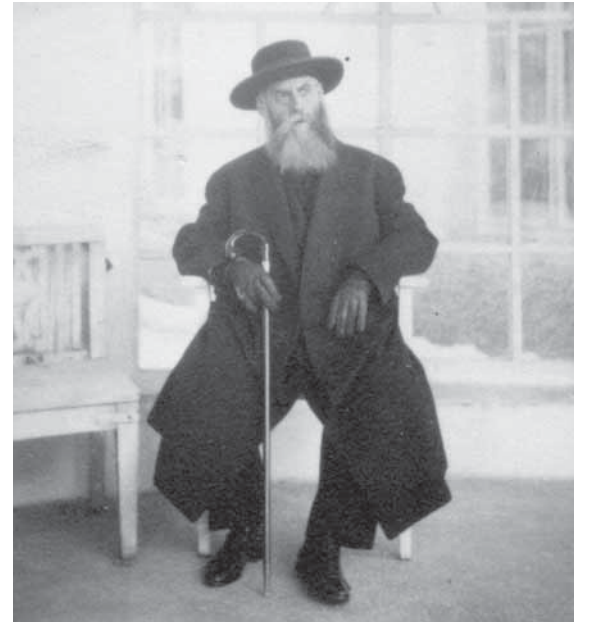
למען פרנסתם של ישראל

ולמרות ההתנגדות שיצלמו אותם, רבו גדולי ישראל שהסכימו שיצלמו אותם כשההצטלמות הביאה רווחה כלכלית או נפשית ליהודי. כי כך הם עיני העדה - מוסרים אף את רצונותיהם, למען ירחיב לבבו של איש ישראל.

בערוב ימיו של כ"ק מֶרְן אדמו"ר ה'ברכת משה' מלעלוב ז"ע, כשכבר סבל מחוליו האחרון והנורא; הוא שהה למנוחה בסביון. באחד הימים הגיע מאן-דהו לפתח הבית, התדפק, וביקש מהמשמשים בקודש להיכנס ולצלם את הרבי. הם הסבירו לו בצורה יפה אך נחרצת שלא תהיה לו כל דריסת רגל לצלם את הרבי, ודאי לא במצבו הנוכחי כשהוא חולה ותשוש ושוכב במיטתו.

למען רווחת ישראל. מצלמה

להבחין בין עיקר לטפל. כ"ק מֶרְן אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש ז"ע

יתירה היה מֶרְן החזון איש ז"ע - גם הוא ממתנגדי מצלמי - שאמנם לא החזיק בביתו תמונות צדיקים, אולם הורה לשומעי לקחו לתלות לעיני זאטוטים את דיוקנאות הוהוד של צדיקי הדורות, למען יתעורר ליבם בראות פני צדיק. ואילו המשגיח, הגאון רבי אליהו דסלר וצוק"ל בעל 'מכתב מאליהו' ייעץ למחנכים שבאו לדרוש עצתו החינוכית: "תלו בכיתות הלימוד את תמונותיהם של גדולי ישראל, הילדים שיראו את התמונות ישאלו אודותיהם וכך תהיה לכם הזדמנות לקרב אל לבבם את דברי ימי צדיקי הדורות ואת דרכיהם בעבודת הבורא".

נגד: רוח של טומאה

ומעברו השני של המתרס -

בנחרצות מקודשת התבטא כ"ק מֶרְן אדמו"ר מצאנז ז"ע לא אחת ולא חמש, בשוללו כל שימוש בתמונות הצדיקים. ברור שבמעון קודשו ואף בסוכתו, לא נתלתה אף תמונה. ולא נוחה הייתה דעתו מכל צורת שימוש בתמונות מאורי עולם.

נצטט דברי אש אשר עורר במקהלות באחת משיחות-קודש שששא בליל שיש:

"המקום לעורר על מה שנראה בעיניי כאחד ממפשוטי הדור הזה. בכל הדורות הייתה הקפדה מיוחדת שלא לייצר תמונות וציורים מבני אדם, אף לא מצדיקים. ואילו בדורנו אנו, לא רק שאין כל קפידה בכך, אלא ישנם רבים הטועים וסוברים שמידת חסידות היא, לכסות הקירות בתמונות של צדיקים - ואינם יודעים שההסתכלות בתמונה מצולמת, אינה מוסיפה יראת שמים כלל. כמה נוראים דבריו שכתב הגה"ק הרבי רבי יונתן

בקדושתו של אהרן

גיצי אש קודש בשולי אדרתו המופלאה של אהרן קדוש ד'
הרה"ק רבי אהרן מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע הי"ד

במלאות 80 שנה להסתלקותו - י"ד במר-חשוון תש"ב-תשפ"ב

80 שנה
להסתלקותו

מבאיאן-טשרנוביץ, ולימים היה גם משמשו בקודש של רבנו.

בימי נעורותו, פילס לו רבנו נתיב בין צדיקי וגדולי עולם שהיו משחרים לפתחו של זקנו הק' הפחד יצחק, והיה לו שיג ושיח עם גדולי החסידים אנשי שם שהסתופפו בצל הקודש, ואף הם הביטו אחריו בהערצה מופלגת. ידידות עמוקה והערצה רבה שררה בין רבנו לבין דודו, בן-גילו, צעיר בניו של זקנו הפחד יצחק, הלא הוא הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע, מי שנודע לימים כאדמו"ר מבאיאן שהתגורר בניו-יורק.

לעיתים תכופות נראו השניים מתוועדים יחדיו באהבה ומשיחים בדברים העומדים ברומו של עולם, בדרכי העלייה במעלות הקדושה והחסידות, דרך הקודש אשר הנחילו להם אבותיהם הנשגבים. גם כאשר עקר הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע לניו-יורק עוד לפני המלחמה, נשארה בליבו זכרה של אותה ידידות ואהבה לבן-אחיו והיה מזכירו לעיתים קרובות בחביבות ובערגה.

באותו יום מר בו הגיעה לאוזניו הידיעה המעציבה כי רבנו נספה יחד עם כל בית ישראל שהלכו בחרב בשואה האיומה, היה צערו של הרה"ק מבאיאן כבד עד מאוד והוא נשא בדומייה את שברו ליבו. מני אז, כנראה עקב צערו הגדול, לא שח בקודשו אודותיו

אהרן קדוש ד'. תמונה המיוחסת לרבנו בו נראית דמותו ההדורה בימי חורפו

שנקטפו באיבם ועדיין לא זכה לבן זכר בר קיימא. משכך, מובנת וברורה השמחה הגדולה ששרתה בבית המלוכה בבאיאן, עם הוספתה של חוליה נוספת בשושילתא קדישא לבית רוז'ין-באיאן. בהיכנסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, על ברכי זקנו הגדול

חמישים ושתיים שנים בלבד היו שנות ימי חייו של הרה"ק רבי אהרן מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע הי"ד, אשר נהרג על קידוש השם במהלך הגליית רבבות יהודי רומניה ובסרביה למחוז טרנסניסטריה, ביום י"ד חשוון תש"ב, לפני 80 שנה בדיוק.

עטים רבים השתברו וכמויות דיו כבר נשפכו על שבר בת עמי בשנות ראינו רעה ימי השואה האיומה שכילתה כשליש מיהודי העולם הי"ד, אמנם עולה על כולנה, הכאב הנורא והצורב על סילוקם של צדיקים וקדושי עליון, גאונים ורבנים יושבי על מדין, בפרט אלו שאמורים היו להאיר לעולם ולהנהיג את ישראל ביד רמה, להעתיק שמועתם של ראשונים ולהנחילה להמשך הדורות לתפארת כל ישראל.

אחד מצדיקים אלו אשר רבים נשאו אליו את עיניהם כמי שעתידי להאיר את פני תבל ויושבי בה, היה הרה"ק רבי אהרן מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע, בנו וממלא מקומו של אביו הגדול, הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע, בנו הבכור של הרה"ק הפחד יצחק זי"ע מבאיאן. צדיק נשגב היה וקדוש נאמר לו בסוד ישרים ועדה, כאשר ביריעה זו המוקדשת לזכרו הטהור והרומם, נשתדל לתמצת את דמותו הנשגבה אשר זוהרה הפציע אך מעט, טרם ניצתה הגולה במדורת האש והעשן.

היה זה בשנת תרצ"ו, בי"ט לחודש מנחם-אב בו נשרף בית אלוקיננו, עת הורם הנור והוסרה העטרה עם הסתלקותו לבית עולמו של הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע. או-אז נגלתה לעין כול דמותו הכבירה של בנו רבי אהרן, אותה הצליח להסתיר כל ימי נשיאותו של אביו הקדוש. ברוב הכנעתו ורוחו השפלה סירב בכל תוקף לעלות לשבת על כיסא אביו, עד שגברו עליו הפצרותיהם ותחנוניהם של אנשי שלומו, חסידיו הנאמנים של אביו הק', והחל להופיע בהדרו מעט מעט. בזמן זה החל אף להשמיע ברבים מדברות-קודשו, דברים עמוקים ונשגבים שזורים ברמזי וסתרי תורה, שגילו מעט ממסתריהם והודיעו לעין כול את צדקותו ורוב גדולתו, כאשר עיניכם תחזינה מישרים בשורות הבאות בס"ד.

אלה תולדות אהרן

ביום ראשון לסדר בא, ז"ך בטבת תר"ן, זרחה משמשו של רבנו, בן לאביו הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע, בנו בכורו של הרה"ק הפחד יצחק זי"ע מבאיאן, ולאיימו הרבנית הצדקת חוה ע"ה בת האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי שרגא פייבוש מהוסיאטין זי"ע.

הולדתו של רבנו השרתה שמחה יתירה בחצר הקודש, שכן מאז נולדה הרבנית מרים ע"ה, בתו הבכירה של רבי מנחם נחום, שנישאה לימים להרה"ק רבי משה'ניו מבאיאן-קראקא זי"ע, נולדו לו שני בנים

"...רבנו ישב על כיסאו בחדרו הק', כולו אחוז אימה ופחד רתת זי"ע, יושב על שפת הכיסא וכל-כולו מרתת ורועד, ובתוך כך נשא את עיניו הקדושות למעלה והביט נוכח החלון, ופתח ואמר אמרי קודשו מתוך שברון לב וענווה יתירה, בהכנעה ובלחש..."

ולא הזכירו עוד, וכפי שהסבירו זאת חשובי החסידים כי ככל הנראה היה זה מחמת הקושי האישי לשוב ולהיזכר באותם ימים נעלים בחצר הקודש באיאן, ההוד והתפארת שהיו בעבר ולא שבו עוד.

בחצר הקודש אוטיניא

בהגיעו לפרקו, בא רבנו בקשרי שידוכין עם הרבנית הצדקת מרת העינא ע"ה, בת שאר-בשרו הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זי"ע, בן הרה"ק האמרי ברוך זי"ע מוויז'ניצא, בנו וממלא-מקומו של הרה"ק הצמח צדיק זי"ע מוויז'ניצא, חתן הסבא קדישא מרוז'ין זי"ע; והרה"ק מאוטיניא עצמו היה חתן הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע, בן הרה"ק רבי שלום יוסף מסאדיגורה זי"ע, בנו הגדול של הס"ק מרוז'ין זי"ע. זמן החתונה נקבע ליום עש"ק ח"י סיון תרס"ו. החתונה התקיימה בחצר המחותר הרה"ק רבי חיים

מרן הפחד יצחק, נקרא שמו בישראל 'אהרן' על שם זקנו הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע מקארלין. [מרן הפחד יצחק] היה בנו של האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע, חתן הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע.

בחצר הקודש באיאן, בצילו הטהור של זקנו הק' הפחד יצחק ותחת עינו הפקוחה של אביו הק' מבאיאן-טשרנוביץ, עלה רבנו ונתעלה במעלות קדושים. בסביבה של קדושה וטהרה, באוויר הספוג יראת-שמים זכה ואמונה צרופה, שמחה של מצוה והתעלות מעל החיים החומריים, שם כונן את צעדיו, כשזקנו ואביו הקדושים שמים עיניהם על חינוכו ועיצוב דמותו הרוחנית. בבוא העת, מסרוהו למלמדים מומחים בעלי שם, מחשובי החסידים בעלי תורה ויראה, לאלפו בינה ולהביאו בשערי תורה וחסידות. אחד ממלמדיו היה הרב החסיד רבי אלטר בירבאיאר ע"ה, משמשו בקודש אצל אביו הרה"ק

מאוטיניא זי"ע, והמוני החסידים הגיעו אליה מקרוב ומרחוק. לאחר נישואיו קבע רבנו את מקום מושבו בחצר הקודש באיץ, בצל זקנו הק' הפחד יצחק זי"ע. בתקופה מאוחרת יותר, בשנים תר"ב-תרע"ג, עבר לאוטיניא זי"ע. שם היה סמוך על שולחן חותנו הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זי"ע.

הרה"ח רבי חיים ר' יהודה לייב קוסטינר ז"ל מרמת ויזניץ ח"פה, היה מספר בשם חותנו החסיד הוותיק ר' יהודה קאפיל-האס ז"ל מגדולי חסידי אוטיניא, שהרה"ק מאוטיניא התבטא פעם באחד השיחים בצחות לשונו: "יש לי שלושה חתנים בביתי ועם כל אחד אני מדבר בנוסח אחר... אחד הוא הרה"ק רבי אהרן מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע - אתו אני מושהח כדבר חותן אל חתנו, כלומר, אני פונה אליו בלשון נוכח: 'די' (אתה) והוא משיב לי בגוף שלישי: 'איר' (אתם)..."

הרה"ק רבי חיים חתניי האחרים, התנהגותי איתם משונה... אחד הוא הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע - פניתי אליו והוא אלי באופן זה, הוא מכבדני כחותנו פונה אלי בגוף שלישי: 'איר' וגם אני מכבדו ואומר לו: 'איר', באשר הוא יותר מבוגר ממני... אל חתני השלישי שהוא אחי הצעיר, הרה"ק רבי יחיאל מיכל מהורודענקא זי"ע - פונים שנינו האחד אל השני בלשון נוכח: 'די'..."

עוד על הקשר האמיץ שהיה בין חצרות הקודש לבית אוטיניא-באיץ, סיפר ר' יהודה לייב קוסטינר משמו של חותנו ר' יהודה קאפיל-האס שהיה נוכח בשעת מעשה: פעם אחת היו האחים הקדושים, מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע ואחיו הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זי"ע בטשרנוביץ, במסיבת חנוכת הבית הרבי מחותנם הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע. ר' יהודה קאפיל-האס עמד אז מאחורי רבו הרה"ק מאוטיניא ואחרי שאמר: שם את סדר התהלים והתפילות שאומרים

דבריהם הם זכרונם. שער הספר הק' 'תולדות אהרן' במהדורתו הראשונה

בסעודת חנוכת הבית, הפנה הרה"ק מבאיאן-טשרנוביץ את ראשו לעבר הרה"ק מאוטיניא ושאל: "מחותר, מה עוד נוהגים לעשות בעת חנוכת הבית?!! השיב הרה"ק מאוטיניא בשנינות: "ניגשים לארון הספרים, מוציאים גמרא ומתיישבים ללמוד..."

שבר על שבר

ביום שישי עש"ק פרשת עקב, י"ט לחודש מנחם-אב תרצ"ו, הורם הנזר והוסרה העטרה, עת הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע השיב את נשמתו הטהורה אל בוראו. בניו: רבנו

זכרם אלו קינו לטובה. כיתוב הנוסח החדש על קבר האחים הענק באובדובקה על ידי חברי 'הגן הנאה' - ניסן תשע"ז

הרה"ק רבי אהרן זי"ע ואחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא זי"ע [חתן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע מוויז'ניצא], עם אימם הרבנית הצדקת חוה ע"ה, התעכבו בווינה עד כלות ימי השבעה, ולאחר-מכן חזרו לטשרנוביץ.

עם הגיע האבלים בחזרה לטשרנוביץ יצאו המוני החסידים, אשר ליבם כאב ודאב בהסתלק מעמם עטרת ראשם ונזר תפארתם, אל תחנת הרכבת, לקבל את פניהם ולנחמם באבלם. לעת ערב נאספו החסידים להתפלל במחיצתו של רבנו ולקבל ברכת שלום ממנו ומאחיו.

על מעמד זה שח לימיה הגה"ח רבי בן ציון רחמן זצ"ל, מגדולי החסידים: "ככלות ימי השבעה אחר הסתלקות אדמו"ר הק' מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע בווינה, כשחזרו הרבנים הצדקת ע"ה ובניה, רבנו ואחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל לחצר הקודש בטשרנוביץ, בהתאסף אנשי שלומנו החסידים לתפילת מנחה וערבית ולקבלת שלום מהבנים הקדושים. אחרי מנחה אמרו הבנים הק' את הקדיש-יתום, אז שמעו החסידים בפעם הראשונה אמירת הקדיש מפי אדמו"ר הק', ומה מאוד רטט לב החסידים לשמע אוזן, בעת אמר רבנו את הקדיש בשיברון לב ובהשתפכות הנפש וברתת וזיע, עד שלקח את לב כל אנשי החסידים, ותיכף התקשרו אליו באמונת אומן ובאהבת איתן בהתקשרות קדומים."

שבר על שבר הושבר רבנו בתוך שנת האבל על הסתלקות אביו הק', עם הסתלקותה בדמי ימיה של בתו יחידתו, העלמה פעסיא לאה ע"ה, שהייתה כל ימיה ידועת בשל חוליה במחלת הפוליו. פטירתה הפתאומית שברה את גופו של אביה-רבנו, והוסיפה צער ויגון על אביו הגדול. טרם נתמלאה סאת ייסוריו של רבנו שהסתלקת אביו הק' ופטירת בתו היחידה ע"ה, והנה נוספה עליו צרת האם עם הסתלקותה בחתף של אימו הרבנית הצדקת חוה ע"ה, בכ"ה בטבת תרצ"ו, ונטמנה בו ביום בבית העלמין אשר בטשרנוביץ.

בזאת יבוא אהרן

עם הסתלקותו של הרה"ק מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע, תלו החסידים תקוותם ויהבם בבנו הגדול, רבנו, שימלא מקום אביו וישב על כיסאו. אולם רבנו ברוב ענוותנותו, סירב בכל תוקף לקבל עליו עול ההנהגה ולא מצא עוז בנפשו לשים את משא העם על שכמו, בפרישה וקדושתו ולא נאמת לשם איתמול נר לרגליו ובשפלות רוחו. רבנו נענה לעומת החסידים שהרבו להפציר בו כי לא יעזוב את כיסא אביו וזקנו ריקם, ואמר להם: "כל כמה שתפליגו בקדושת אבי זקני ואבי זצוק"ל, אזי היא-היא הנותנת שאיני יכול לשבת על הכיסא, כי מי ומה אני לישב אחריהם, איהר האט גיקענט דעם טאטן זצ"ל, איך קען מיד..." (אתם הכרתם את אבי זצ"ל, ואת טעמי אני מכיר...).

הרה"ח הישיב ר' ברוך יוסף ברזל ז"ל, מזקני חסידי באיאן בעיה"ק ישת, מספר ברשימותיו מה ששמע מאחד החסידים, ששאל את רבנו על-כך, וענה לו רבנו: "מה אתה חושב, כאשר אני בנו של אבי אדמו"ר הק', לובש את הבעקטישע וחוגר עם האבנט וחובש את השטרמימל לראשי והנה אני רבי?! להיות רבי

צריכים לקבל על עצמו את צרות של כלל ישראל, ולי פשוט אין הכוחות לזה..."

אמנם על אף שלא ניאאות לקבל עליו את עול ההנהגה, עם זאת כוננתו דאגתו לגורלם של אחינו בני ישראל יושבי ארץ הקודש הנמנים עם כולל וואהלין, אשר פונסתם הייתה תלויה בכספי החלוקה, נעתר רבנו למלא מקום אבותיו הק' בכתר נשיאות ארץ ישראל וקיבל עליו את עול הנהגת הכולל, לבל יקופחו ח"ו יושבי ארץ ישראל. למרות חולשת גופו הנוראה, פעל בכל כוחו להרבות ולהוסיף בקיבוץ 'מעוה ארץ ישראל' ביתר שאת ולהעבירן לממוני הכולל. בפעולותיו אלו, אשר מכתבים שנשארו מעידים על הכוחות הרבים שהשקיע בהן, המשיך כל עוד ניתן היה לשלוח מעוה ארץ ישראל, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה, ואף בעיצומה של המלחמה.

כמו-כן, מכוח היותו 'נשיא ארץ ישראל' של כולל וואהלין, ירש גם את זכות ההדלקה בל"ג בעומר על ציון רשב"י במירון, שהייתה אחוזה לאבותיו קנניין עולם, החל מעת שמרן הסבא קדישא מרוז"ן זי"ע קנה את החזקה, והמשיכו בזה בנו אדמו"ר הזקן מסאדיגורה זי"ע ונכדו מרן הפחד יצחק זי"ע ובניו הקדושים אחריו, ועד שנתו האחרונה היה רבנו ממונה בשליחות את רבין של צפת להדליק האדמה בשמו ולזכותו.

יצוין בזאת, כי גם באותם ימיה בהם טרם ניאאות רבנו למלא מקום אביו הק', התקשרו אליו החסידים ודבקו בו בכל ליבם ונפשם, כאשר הייתה באומנה איתם מקושרים לאביו הק', כי בהתקשרות איתנה זו מצאו הם נוחם אחרי רבם. בשקיקה ובצימאון עז היטו החסידים אשר בכל אתר ואתר את אוזניהם לשמוע ולדעת מתהלכות והנהגות הקודש, וכל שמועה טובה מהנהגותיו או ידיעה מהנעשה בחצר הקודש, הפיחה בהם רוח חיים וחיות חדשה.

החסיד הפרוס רבי שלמה טלינגטור ז"ל התקשר באמונת אומן ואהבת איתן לרבנו ממקום מגוריו בארה"ק, ואף השתדל להשפיע על כלל החסידים שיתקשרו בו בקשר איתן. יחד עם ראשי העדה בארץ ישראל עצה כיצד לרצות את פני רבנו שישנה את דעתו לטובה ויואל לפרוש עליהם את כפני קדושתו. בין היתר פנו אל דודו של רבנו, הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע [אחי אימו הרבנית הצדקת חוה ע"ה], שישפיע על רבנו שייעתר לבקשות החסידים והפצרותיהם, וימלא מקום אביו. ואכן, דודו הרה"ק מהוסיאטין פרץ אגרת מיוחדת אל רבנו וביקשו שיקבל עליו ההנהגה למלאות רצון וחפץ החסידים.

אור מופלא רום מעלה

אמנם, אף כי לא נעתר רבנו לכך, אולם בעת מועד וחג וכן בימי ההילולא של אבותיו הק', היו החסידים מתאספים ובאים לפניו ויושבים עמו במחיצתו, להרוות צימאון נפשם מזיו יקריו ולהתענג משפעת קדושתו, כאשר על פי עדויותיהם של זקני החסידים, עצם ראיית פני קודשו והישיבה עמו במחיצתו השביעו בצחצחות נפשם והרזו את נשמותיהם הכוספות אל הקודש.

ביום הפורים שנת תרצ"ז עלו החסידים לביתו נאוה קודש והגישו לפניו 'משלוח מנות', ובתוך כך הגישו גם קוויטלאך ובקשות לפני קדשו. לשמחת ליבם אכן קיבל רבנו את הקוויטלאך בידיו והרעיף עליהם ברכותיו אשר רבד אותם איש איש כבודו. הבשורה המשמחת פשטה חיש מהר בכל מקומות מושבותיהם של החסידים ונסכה חיות ורוח חדשה, בתקווה להחזרת עטרה ליושנה ולתפארתה.

לקראת מלאות השנה להסתלקות אביו הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע, יומא דהילולא י"ט מנ"א תרצ"ז, התקבצו ובאו החסידים מקרוב ומרחוק לחצר הקודש בטשרנוביץ, לחסות במחיצת קודשו של רבנו ולהסתופף בצילו ביומא דהילולא. התרגשות עזה אחזה בהם כראותם את תקוות ליבם ותשוקת נפשם הולכת ומתגשמת, כאשר לרגל יומא דהילולא נעתר רבנו להפצרת החסידים וישב כראש יושלח, כשליצידו יושב אחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל. כמו-כן ניאאות להעניק 'מטבעות' לחסידים מכמה וכמה עיירות, ביניהן ברדיטשוב, מוסקבה ועוד.

במעלות קדושים וטהורים. מקום האנדרטה שם נטמן רבנו עם 11,000 יהודים מגולי טרנסניסטריה הי"ד

80 שנה
להסתלקותו

אמנם בעת עריכת השולחן לא אבה להשמיע אמרי קודש, אבל לאחר-מכן עלו גדולי החסידים ויחידי סגולה לביתו נאוה קודש, והפצירו בו שישמיע להם אמרי קודש לרגל ההילולא, שאז ניאות רבנו להפצרותיהם להשמיע מאמרות קדש ופתח ואמר בפעם הראשונה אמרות טהורות.

אחד מזקני וחשובי החסידים, הרה"ח ר' וועלוול דרברמדיקר ז"ל, זכה להיות בין הנוכחים באותו מעמד נשגב, עת רבנו נשא לראשונה דברות קודש ואמרות טהורות בי"ט מנחם אב תרצ"ז, כאשר עלה עם מרעי החסידים דרי עירו גורא-הומורא לחצר הקודש בטשרנוביץ, להסתופף בצל רבנו ואף זכה להידחק עם הבאים לפני רבנו בביתו לשמוע אמרי קודש.

ר' וועלוול היה מתאר בגעגועים ובשקיקה את המעמד הנשגב הלז, אשר זכה לראות ולחזות בעיניו: "רבנו ישב על כיסאו בחדרו הק', כולו אחוז אימה ופחד רתת וזיע, יושב על שפת הכיסא וכל-כולו מרתת ורועד, ובתוך כך נשא את עיניו הקדושות למעלה והביט נוכח החלון, ופתח ואמר אמרי קודש מתוך שברון לב וענווה יתירה, בהכנעה ובלחש. ויהי כאשר שמעו החסידים אמרי קודש, אמרות טהורות המפליאים אוזן שומעיהם בתוכנו העמוק והמוזקק, כשבקיצור אמרים ובדיבורים אחדים גילה סוד סתרים במידה מרובה, בבחינת מועט המחזיק את המרובה כסגנון אבותיו הקדושים לבית באיאן, וירא כל העם וירונו, והיו השומעים עומדים ומשתוממים מרוב התפעלות.

"או-אז נוכחו לדעת, כי כל הימים שראו אותו תמיד מתייחד בינו לבין עצמו דבוק בשרעפיו וליבו למעלה ביראה ופחד, אינו מרהיב עוז להוציא מפיו שום דיבור ברבים, עתה בשומעם דברי אלוקים חיים נעלים ונשגבים יוצאים מפי קודשו, הכירו וידעו בו כי חכמת אלוקים בקרבו עד להפליא וכל רז לא אניס ליה, אלא שמרוב ענוותנותו ושפלות רוחו עד להפליא הינו נחבא אל הכלים, נעלם ונסתר הסתר בתוך הסתר".

מני אז והלאה, החל רבנו להנהיג את עדת החסידים ולהמשיך את דרכו בקודש של אביו בהנהגת עדת החסידים, בעריכת השולחן הטהור ואמירת אמרי קודש, קבלת קוויטלאך ומסירת 'מטבעות', לצד הדרכת החסידים בכל דרכיהם ונתיבותיהם.

ודברת עמם מן השמים

השולחנות הטהורים של רבנו היו מקור חיות ומרפא לנפשות החסידים, שעלו לחצר הקודש מקרוב ומרחוק להסתופף בצל רבנו ולחסות בצילו. בשעת ישיבתו אצל השולחן הטהור אשר ערך בימי חג ומועד ויומא דפגרא, היה אחיו הצעיר הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל יושב לצידו בראש השולחן, ובהנהגתם זה עם זה נגלה לעין כול הכבוד הרב שרחשו זה לזה. מפני כבודו של אחיו לא נשא רבנו אמרי-קודש בעת עריכת

הסתלקות רבנו בימי המלחמה, ליקט וקיבץ האי גברא רבא מחסידי קמאי, החסיד המפורסם רבי שלמה טלינגטור ז"ל, את כתבי הקודש אשר רשם רבי אלטר מאמרי הקודש של רבנו, והדפיסם עלי ספר בשנת תש"ד בעיה"ק ירושלים ת"ו עם שמו אשר יקבנו: 'תולדות אהרן'. מעט הכמות הוא הספר הק' 'תולדות אהרן' ולא נמנו בו כי אם מ"ה 'תורות' אמרות טהורות, שכן רבנו נמנע ככל האפשר מלהשמיע אמרות-קודשו ברבים כאמור, כי אם מעט מזעיר בחדרו הפרטי באוזני

השולחן, אמנם טרם כניסתו לעריכת השולחן בימי חג ומועד וביומא דפגרא, וכן בעת מסירת 'מעות רגל', התאספו ונקבצו זקני וחשובי החסידים יחידי סגולה בחדרו, ואז היה רבנו משמיע לפנייהם מאמרות-קודש. בעת אמירת אמרות-קודשו, היה רבנו יושב וממתק סוד שיח קודש אמרות טהורות אמרי קודש, תילי תילים של מאמרים ורמזים, כלולים ומרוקחים מכל אבקת רוכל בנגלה ובנסתר, ששפכו אור חדש ומזהיר בשגב קדושת ורוממות הזמן. גדולי החסידים עמדו

...בעת אמירת אמרות-קודשו, היה רבנו יושב וממתק סוד שיח קודש אמרות טהורות אמרי קודש, תילי תילים של מאמרים ורמזים, כלולים ומרוקחים מכל אבקת רוכל בנגלה ובנסתר...

חסידיו הקרובים לנפשו. באותן שנים קשות התקבל הספר הקדוש 'תולדות אהרן' בחרדת קודש, בהערכה ובהערצה רבה בקרב החסידים ואנשי המעשה, אשר זכו לאור מאור החיים אור עליון ולהיות שפתותיו דובבות בקבר. כאשר העלה החסיד רבי שלמה טלינגטור ז"ל את הספר בקודש פנימה, לפני הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע, דודו של רבנו, עיין בו ארוכות ואחר נענה בהתרגשות גדולה ומרובה אודות בן אחותו רבנו ושגב אמרי קודשו, בהפליאו ובהפליאו את קדושת הספר באומרו: "לא האמנת, כי בן אחותי יאמר דברים עילאיים ונשגבים אליו".

בשנת תשע"ב, במלאות שבעים שנה להסתלקותו של רבנו, הוטלה על הרה"ח רבי דוב בער רבינוביץ שליט"א - משב"ק כ"ק מרן אדמו"ר מביאין שליט"א, מלאכת הקודש לאדפוס איזרא את הספר הק' 'תולדות אהרן', לזכות את הרבים במעיין טהור מקור מים חיים ולהרוות את צימאון קהל עדת החסידים המשתוקקים וצמאים לאור באור החיים. ואכן, מכון 'משכנות הרועים' בראשותו, השקיעו עמל רב ושעות עבודה מרובות להציב יד וזכר לאותו צדיק וקדוש הי"ד זי"ע, וחפץ ד' בידם הצליח, שהגיעו לידם כתבי-ידות נוספים מהעתקות אמרות קודשו ועל פיהם נערך מחדש הספר 'תולדות אהרן'. בסוף הספר צורפו גם

מנוחתו כבוד. הגבעה בה נטמן רבנו ומעליה עמוד המצבה שעומד עד היום בעיירה אובדובקה

שם מנוחתו כבוד: מקום קבורתו של רבנו בעיירה אובדובקה בגלות טרנסניסטריה

תשע"ז. היה זה במסע מחקר מרתק ונוסטלגי לאוקראינה, אליו יצאה קבוצת אברכים מחברת 'הגן הנאה', המשמרת ומתעדת את היסטוריית חצרות הקודש לבית ויזניץ. היום הראשון של המסע הוקדש לחצרות הקודש חלק ניכר מהערים הגדולות, אליהן הוגלו רבבות יהודי רומניה במהלך מלחמת העולם השנייה, ערים הנמצאות בחבל טרנסניסטריה.

בראש הגולים עמדו רבני העיר טשרנוביץ, בתוכם הצדיקים מבאיאן-טשרנוביץ, הרה"ק רבי אהרן זי"ע הי"ד ואחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא זי"ע הי"ד. שני האחים המופלאים והצדיקים, פארי בית רוז'ין ומשמש לבם של אלפי חסידים, הלכו בגולה ותולטלו כקנה על פני העיירה הם הוחזקו בתנאים איומים בתוך דיר בהמות ליד העיירה האוקראינית אובדובקה, יחד עם עוד שנים עשר אלוף יהודי טשרנוביץ. בחמת הגורמים והרע"ק רבי אהרן יחד פרצה מגפה איומה בין החסידים והרה"ק רבי אהרן יחד עם זוגתו הרבנית הצדקנית מרת העניא ע"ה, בת הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זי"ע, נפטרו כתוצאה ממנה בחודש חשוון תש"ב.

את הקודיה הראשונה של המסע הקדשנו עבור מציאת קבר האחים הענק בו נטמנו הרה"ק רבי אהרן מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע והרבנית ע"ה הי"ד, לאור שמועות שהגיעו לאוזנינו כי במקום אין כל אזכור להימצאות קברו של צדיק וקדוש זה. לאחר נסיעה ארוכה ראינו מרחק אנדרטה גבוהה הממוקמת מחוץ לאובדובקה, במקום פתוח ושומם, שם נטמנו 11,000 יהודים במהלך ארבעת שנות הגלות, תש"א – תש"ד.

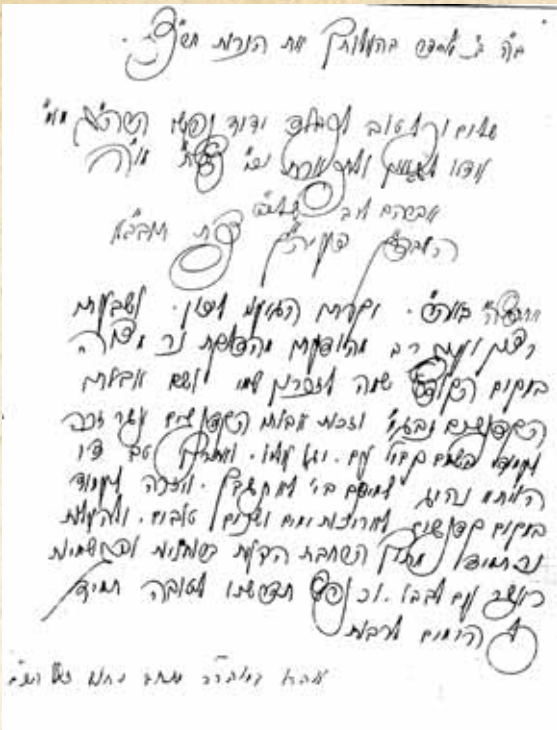
לאחר פרקי תהלים הנאמרים בהתרגשות רבה, נוכח המיקום המרוחק מכל אזורי ביקורי המשלחות הפוקדות את קברי הצדיקים באוקראינה וכמעט שלא דורכת בו רגל אדם, נוטל אחד מחברי הקבוצה ממחול ברטט על גבי קיר האנדרטה את שמו של הצדיק: "כ"ק הרה"ק רבי אהרן ב"ר מנחם נחום, י"ד מרחשוון תש"ב". לקול שירה כאובה של הניגון 'יודוע בגויים', מייצבים כמה מחברי הקבוצה מספר מצבות שאותרו מאחורי קבר האחים. ארץ אל תכסי דמם.

בספר 'ההסתר והגילוי' מתעד הרה"ג הישיש רבי אהרן ישעי' רוטר שליט"א, שאנו זוכים כאן ב"המבשר תורני" להתענג מצנף אמרתיו מידי שבוע בשבוע, ליד העיירה סערט שבחבל בוקובינה, שהיה נוכח בשעת מעשה, את השתלשלות הברקים עד להסתלקותם של רבנו והרבנית ע"ה, כעד ראייה. ואלו דבריו:

"קולחוז אובודיבקה. למחרת ביום שני (ב' פרשת וירא תש"ב), המשכנו ללכת והגשמים איתנו... ובכן לפנות ערב הגענו לקולחוז אובודיבקה... למחרת בבוקר (י"ד חשוון תש"ב), והנה מהומה גדולה, קרה דבר איום, הרבי מבויאן רבי אהרני' ורעייתו לא קמו. הדבר הדהים את כולם והיה נושא לשיחה בפי כול וגרם עוגמת-נפש לנו. לא עברו ימים מרובים והפלא התברר, שטיפוס הבהרות היה עושה שמות באנשים אחד אחרי השני, ולא הבדיל בין קרובים לאחרים. מיד יצאו כמה גברים וחפרו קבר על גבעה קטנה מזרח מהקולחוז, וכל הקולחוז יצאו ללוות אותם. אבי ז"ל אמר 'קל מלא רחמים', והמצב-רוח אצל כולנו היה די עגום".

בהמשך הדברים הוסיף המחבר לתאר כיצד התגלתה לו המצבה שעל ציונו של רבנו, בנסיעה שערך בשנת תשנ"ו לעיירה אובודיבקה: "משם נסעתי לאובודיבקה לחקור על מקום קבורתו של הרבי מבויאן-טשרנוביץ זצ"ל הי"ד, שאני הייתי בפסטיבל ובהלווייתו. שם באובודיבקה מצאנו יהודי אחד שעבר את השמונים ובזמן המלחמה היה בצבא הרוסי, הוא הצטרף אלינו בחיפושיו. אחרי כמה חקירות ודרישות התברר לנו מקום הקולחוז. אחרי נמצא על יד בית-החרושת לסוכר. כשהגענו לשם נדהמתי לראות שהשלד של הקולחוז עדיין קיים, ובמקום קבורתו על הגבעה המזרחית שעל יד הקולחוז מתרוממת מצבה בגובה רב של כמה מטרים, ומגורה של נחושת חקוקה בתוכה, ננראה כדי להכיר שזהו קבר יהודי. ראיתי גם מסביב זרועים כמה קברים. כפי שהתברר לי, הרי המצבה הזאת הוקמה על ידי חסידי בויאן מטשרנוביץ בשנת תש"ו".

הוספת כותב השורות: בנימה אישית אוכל להוסיף ולשתף את הקוראים בביקורי בעיירה אובדובקה, ניסן

בהעלותך את הנרות. מכתב מרבנו לרבה של צפת הגר"א זילברמן זצ"ל בו ממנהו שליח להדלקה בל'ג בעומר במיוון כחזקת אבותיו הק'

באובדובקה. ארץ אל תכסי דמם עדי ינקום ה' נקמות עמו ויקיצו וירננו שוכני עפר.

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל האגער זצ"ל, בנו של הרה"ק רבי שרגא פייבוש מואלישטישק זי"ע ונכדו של הרה"ק האמרי ברוך זי"ע מוויז'ניצא, שהיה גם הוא באותו זמן באובדובקה יחד עם יהודים נוספים שהיו שם, גמלו עם רבנו חסד של אמת, ואף הציבו מצבה על ציוניהם של רבנו ושל הרבנית הצדקת ע"ה הי"ד, שנטמנה לצד קבר בעלה הק'.

כי לקח אותו אלוקים

בצוק העיתים ובסער המלחמה, כמעט מן הנמנע היה שיתודעו חסידי באיאן בארץ ישראל על דבר הסתלקותו של רבנו. ואכן, במשך קרוב לשנתיים לא ידעו החסידים בארץ הקודש דבר ברור אודות שלומו של רבנו. שמועות שונות נקלטו באוזניהם על האסון הנורא, ובעקבות כך שלחו מכתבים לאירופה וניסו לברר את אמיתות השמועה הקשה, אך דבר ברור לא הגיע לאוזנם.

כמחצית השנה לאחר הסתלקות רבנו, בשלהי שנת תש"ב, החלו להגיע אגרות מהרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע מוויז'ניצא [אחיה של הרבנית הצדקת העניא ע"ה, אשת הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל] אל גיסו הרה"ק האביר יעקב' זי"ע מסאדיגורה שהתגורר אז בתל-אביב, ובהם רמז על האסון הנורא, אך דבר ברור עדיין לא נודע. בהמשך הגיעה לארץ ישראל אגרת ששיגרה הרבנית הצדקת העניא ע"ה ובה הבשרה המדאגה כל לב, כי רבנו וזוגתו הרבנית ע"ה, ואחיו-בעלה הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל, כל בית חמיה הלכו בחרב. כולל נספו על קידוש ד' ורק היא נותרה בין החיים מכל בית הרה"ק מבאיאן-טשרנוביץ זי"ע. לבסוף נספתה אף היא כאשר עלתה לארץ הקודש בספינת 'מפקודה' שהוטבעה במצולות ים על ידי הנאצים ימ"ש, בחודש אב תש"ד, הי"ד.

כפי שהוזכר לעיל, לא הותר רבנו אחריו זרע של קיימא בעולם הזה, אך זכרו הטהור מונצח לאורך השנים על ידי חצר הקודש באיאן, הנושאים בעוז ובגאון את שמו לנצח. ארבע שנים אחרי ההסתלקות, בשנת תש"ו, זכה החסיד רבי שלמה טלינגטור זצ"ל, להכניס לקלויז חסידי באיאן בבתי-הורשטיין בירושלים, ספר-תורה שנכתב לעילוי נשמתו הטהורה של רבנו, כשאייתו נמנו זקני החסידים בארה"ק. וכן במלאות שבעים שנה להסתלקותו של רבנו, הוצבה יד שם ושארית לזכרו הטהור, בקריאת קלויז חסידי באיאן בעיר ביתר-עילית בשם 'תפארת אהרן'. זכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

באיאן שהיו פזורים בעשרות עיירות על פני רחבי אירופה, ורק מעט מהם שרדו אודים מוצלים, אחד מעיר ושניים ממשפחה.

בעוונותינו הרבים, שואה זו לא פסחה אף על בית המלכות בחצר הברכים באיאן, וכיוון שניתנה רשות להמשיך עלה הכורת גם על בית רבנו. בשנת תש"ב פשטו הקלגסים הגרמנים האכזרים ימ"ש על העיר טשרנוביץ, קיבצו את היהודים דרי העיר והגלום משם. בעצם יום שגמלת-תורה יצא רבנו בראש הגולים, כספר-תורה. עתים סגולת מלכים, ירושה מזקנתו הגדול הסבא קדישא מרוז'ין זי"ע, עמו נהג לערוך את ההקפות, מונח לו בחיקו. אתו-הרבו היו אחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא זצוק"ל, ועימם נשיהן הרבניות הצדקניות ע"ה.

במשך שבועות אחדים גלו והיטלטלו רגלית בדרכים, מעיר לעיר, כשהנוגשים הנאצים דוחקים ורודפים אותם באכזריות נוראה. צרות וטלטולים אלו השפיעו קשות על רבנו שסבל ממחלת הסכרת וכתוצאה מכך חשך מאור עיניו ר"ל. לאחר שביעות של נדודים וטלטולים הגיעו סמוך לעיירה הנידחת אובדובקה, שם הוחזקו באורוות סוסים אשר בקולחוז בתנאים מרים וקשים מנשוא, כאשר מגודל הזוהמה ששררה שם, פרצה בין היהודים מגפת חולי טיפוס, שהדביקה גם את גופו המיוסר והחולה של רבנו וכן את זוגתו הרבנית הצדקת ע"ה.

ביום שחר והנמהר, י"ד מר-חשוון תש"ב, גבר חולי הטיפוס על גופו החלש של רבנו ויצאה נשמתו הטהורה בקדושה על קידוש שם שמים. גם הרבנית הצדקת מרת העניא ע"ה שנדבקה באותו חולי, הסתלקה אף היא עוד באותו יום ושניהם הובאו לקבורה

פרקי תולדותיו של רבנו ושל אחיו הרה"ק רבי מרדכי שרגא מבאיאן-טשרנוביץ זצוק"ל.

בימי מלחמה ותהפוכות עולם

מעט ורעים היו ימי נשיאותו הנאדרת בקודש של רבנו, שנים בהן רוחות המלחמה הנוראה כבר נשבו בכל גלויות ישראל בארצות אירופה ומצב אחינו בני ישראל היה בכי-רע. גזירות שונות ומשונות תכפו ובאו על היהודים ברוסיה הקומוניסטית ובגרמניה הנאצית ואף בשאר ארצות אירופה, עד אשר פרצה המלחמה שבמהלכה עלו על המוקד רוב בניין רוב בניין יהדות אירופה, שנשרפו ונעקדו על קידוש שם שמים, הי"ד.

ליבו הטהור והחלוש של רבנו כאב את כאב העם וסבל את סבלו. נהרי ונחלי דמע שפך בכל עת לעורר רחמים על ישראל ולהמתיק הדינים, ובפרט בעת עומדו בתפילה על עם ד'. גם במאמרי קודשו שאמר לפני קהל עדתו בימי תג ומועד, עורר רחמים בתפילה וברכה לישועת ישראל, בככי ובתחנונים ואנחות השוברות כל לב.

אולם נתקיים באותה תקופה הפסוק 'גם כי אזעק ואשווע שתם תפילתי', כי כבר נגזרה הגזירה ונסתמו שערי שמים מעבור תפילה. ימי הרעה החמירו והלכו עד כי פרצה מלחמת העולם השנייה, שאז חשכה השמש בצהריים ובאו ימי אופל וחשיכה, כאשר עלה הכורת על יהדות אירופה, עת קהילות הקודש נכחדו ונשמדו, ובתוכם רוב בניין רוב בניין של חסידי

אהרן לוי

מרן החזו"א זי"ע במבחן לתלמידים.
מימין מרן הגרא"א דסלר זצ"ל
משמאל מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

מרא דשמעתתא דשביעית

יריעה מיוחדת על עמלו ופעלו של
מרן ה'חזון איש' זי"ע

להחזיר עטרת מצוות שמירת השמיטה ליופייה - לרגל יום היארצייט ביום ט"ו מר-חשוון

הוטל עלינו לברר דברים המותרים

הדברים באים לידי ביטוי במכתבו של מרן החזו"א ששוגר למרן רבי חיים עוזר בוויילנא לקראת שנת שמיטה תרצ"ז. כזכור, מוסף "קהילות - ושבחה הארץ" שיצא לאור בערב ראש השנה האחרון הוקדש כל כולו לתיאור 'הדמויות של 100 שנות שמיטה'. בין שלל הכתבות המרתקות והמחכימות הופיע מאמרו המשובח של עמיטנו ר' משה אהרן אויש לתיאור עמלו ומאמצי של מרן החזו"א לבירור הלכות השמיטה - תפקיד אשר הוטל עליו ע"י מרן הגר"ח ע.

בין הדברים הביא הרב אויש את המכתב ששלח החזו"א למרן הגר"ח לקראת שנת השמיטה תרצ"ח, בו מגולל החזו"א את מצב שומרי השמיטה בארץ ישראל. הבה ונלמד קטעים נוספים ומובחרים מתוך מכתב זה, ציטוטים אלו יאירו יקרות את גישתו ההלכתית והאחראית שהזכירה לעיל "להוכיח כי שמירת השביעית אפשרית לפי שיטת הפוסקים, וניתן לשמרה כהלכה". וכך כותב מרן החזו"א: "אחר דרישת שלומי הטוב, ושלוש תורתו, יקרתם הגיעני. שאלת השמיטה היא כבר כנפתרה, הרבנים הראשיים כבר הפיצו הודעותיהם על דבר המכירה ... ופוטרים עצמם בטענת "מה אפשר לעשות"..."

לא כן הקבוצות של אגו"י שהם אינם נזקקים להרבנות הראשית, ופונים לאלה שהם מסורים אליהם וכל אחד מדהה אותם שישאלו אחרים. וסוף דבר היה שהוכרחתי להשיבם ... והנה קיבוצי אגו"י אינם רק שלושה במספרם: גדרה, כפר סבא, ומחנה ישראל ... ומפני שבשמיטות האחרונות סמכו על המכירה לא נכנסו הרבנים לברר את דברים המותרים, ועכשיו שאגו"י קיבל על עצמו לשמור שביעית כהלכה, הוטל עלינו לברר דברים המותרים.

"ואמנם הקושיים הם בגנות של ירק ובשדות של תבואה, והנה יצא בהיתר לנטוע ירק קודם ראש השנה, ולא יהא בהם איסור ספיחין אף שנלקטין בשביעית, וכדעת הר"ש והרמב"ם, וכן הותר להם לזרוע תבואה קודם ר"ה וליקח התבן למקנתם. וכן הותר להם עציץ שאינו נקוב תחת התקרה". עד כאן מתוך המכתב הנוגע לענייננו.

החידושים בהלכות ספיחין

ההיתר הראשון מבין שלושת ההיתרים שְׁמִיטָה החזו"א: "יצא בהיתר לנטוע ירק קודם ראש השנה, ולא יהא בהם איסור ספיחין אף שנלקטין בשביעית, וכדעת הר"ש והרמב"ם".

את נפש העם - אנשי השדה. כתיבתו זו היוותה המשך בשרשרת פעולותיו עבורם ועבור חיזוקם לשמירת השמיטה כהלכה. במאמר-הערכה שנכתב בספר "שנת השבע" ע"י ר' קלמן כהנא זצ"ל, מספר כי "ספרו הראשון של מרן זצ"ל מהמצוות התלויות בארץ הנו מוקדש להלכות שביעית. הספר הופיע בשנת תרצ"ז ערב שנת השמיטה תרצ"ח. מהדורה שנייה מהספר הופיעה בשנת תשי"ב, והיא כוללת הוספות משאר ספרי מרן זצ"ל שנידונו בהם הלכות שמיטה.

"בשנים תשי"ב יצאו לאור חוברות שכללו הלכות שמיטת קרקעות וסדר שביעית' ע"פ הוראות מרן זצ"ל, ושעזרו להחזיר, לפחות אצל המהדרים אחרי המצוות, מצווה חשובה זו למקומה. ונוצר כך גרעין נכבד, אם כי קטן לעת עתה - של שומרי שביעית, הן בין החקלאים החיים מיגיע כפם בעבודת האדמה, הן בין בני הערים והמושבות שנוהרו בקדושת שביעית בפירות ונשמרו מאכילת ספיחים.

ביריעה הנוכחית נרצה לפתוח צוהר להכרעותיו ההלכתיות של ה'חזון איש' בהלכות שמיטה, ש'עזרו להחזיר מצווה חשובה זו למקומה...". כפי הידוע, המצב לא היה מזהיר, כאשר רבים וטובים מתושבי הארץ נטו אחרי 'הרבנים המתירים' וסמכו על היתר המכירה המפוקפק.

הגאון רבי מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל, רב אב"ד קוממיות היטיב לתאר את המצב והחזרת העטרה ליושנה ע"י מרן החזו"א. דבריו שלפנינו הם מתוך קונטרס "שבחה הארץ" המודפס בסוף הכרך הראשון של שו"ת "משנת יוסף": "זכה דורנו אשר בו העיר והאיר הקב"ה את רוחו של החזו"א זצ"ל, שהעמיק וחדר לכל נכחי המציאות המתחדשת, ובידר וקבע הלכות, והדריך בעצות כיצד לשמור על השביעית בכל ענפי המשק.

"והיה החזו"א ז"ל, שעם עלותו לארץ הקודש לקראת שביעית תרצ"ז נחית לעומקא דינא בבירורים וחקירות, וחתר בכל עוז לאוקמי אדינא, והעיקר להוכיח כי שמירת השביעית הנה אפשרית לפי שיטת הפוסקים, וניתן לשמרה כהלכה, ובלבד שקרקע ארה"ק שברשות ישראל לא יבטלנה ממצות שביעית ע"י המכירה. ולהוציא מלבן של המבטשים בשביעית לחשוש ולהחמיר כפי כל השיטות, ועל ידי כך ממילא מגיעים למסקנה שבגלל האיסורים נאלצים להשתמש בהיתר המכירה.

"שומרי השביעית שסרו למשמעתו הודרכו על ידו לגבי כל השאלות במשק, הכוללות את גידולי הפלחה, השלחין, והמטעים, וסודור אוצר ב"ד, באופן שלא להיכשל ח"ו בחילול קדושת השמיטה, תוך ניהול והפעלת כל ענפי המשק".

בו משק אנכי, מתפרנס בעמל, והנה הגעתי לקראת שנת השמיטה, וכך בנו של עם קשה עורף, התגנבה פלגי המחשבה לשמור את השביעית כהלכה בקשיות ערף. הייתי בודד ונלמד, שחוק לכל שגני, הימני? הו לא נרע ולא נאסר? הלא אי אפשר לקחום עם המציאות! אבל עקשנותי עמדה לי, ולמרות שכל מי שיש לו מח בקדקדו ירע שאי אפשר לשמור את השביעית - ולא נתנה שביעית אלא למי שיש באקמו תבואה מוכנה לשלש שנים - ולא פדורות הראשונים דורות אחרונים, למרות כל אלה כבר יצאה פלגא דשתא, והמציאות מתרפקת באהבה עמדי, ורעיתי הכל לפני ראש השנה ששית, בשביעית ישבת, לא חרשתי ולא ורעתי, את יכול ששית הנכנס לשביעית אני נוהג בו קדשת שביעית ואני אוכלו בקדשת שביעית, ואני בתקנתי להשלים עם המציאות - או יותר נכון המציאות תשלים אתי - בתקצי שנה הבאה, ושכני המלעיגים עלי חרשו וזרעו בשביעית, והמציאות לקחה גם בחמת זעפה ותשחת את כל יבולם ברב גשמייה ובמטרות עוזה, ויאלו נא בטובכם לעזו עוד הפעם בדבר, אולי המח בקדקד ישוב ויבין, ששהתורה לא תהא מתלפת, ושמיטת השביעית רק ברוצו תליא. ("קובץ אגרות החזו"א", חלק ב מכתב ט).

תיבות אלו, אשר המתיקות נוספת מהם - נכתבו בעיצומה של שנת השביעית תרצ"ז על ידי מרן החזו"א איש, ברצותו להלהיב את אנשי המשק החרדיים שסרו למשמעת, לעודד ולחזק את אוהביו-אוהביו גיבורי הכוח שומרי השמיטה.

שורות של צרי ונחם, מזור לנפש. שורות אשר הטיבו לבטא את אשר על ליבם, ההתלבטות וההתגברות.

מילותיו החצובות ביד אמן וקולמוס נפשו הטהורה שהודפסו והופצו בקרב החקלאים החרדיים, הפיחו באנשי העמל רוח חיים וגאוה קדושה, כאשר בלשון מושחת וחדה כתער שם ללעג וקלס את המתירים... ועתה בקשתי שטווחה לפני המתירים שישלחו לי על שמיטת פיהם, ויאלו נא בטובכם לעזו עוד הפעם בדבר, אולי המח בקדקד ישוב ויבין...

'חזון איש' מעודדם להרגיש כי חלף השחוק והלעג שהיו מנת חלקם של שומרי השביעית הרי כי המציאות מתרפקת באהבה עמדי, ואילו המתירים הם אלו הסובלים - שכני המלעיגים עלי חרשו וזרעו בשביעית, והמציאות לקחה גם בחמת זעפה ותשחת את כל יבולם ברב גשמייה ובמטרות עוזה...

הוכיח כי שמירת השמיטה אפשרית

מְשֹׁר זה, מבטא יותר מכל את אחריותו של מרן החזו"א והבנתו

תמונה וסיפור

התמונה המופיעה במסגרת זו די מוכרת, אך הסיפור מאחורי הקלעים פחות ידוע. תמונה זו מספרת וממחישה יותר מכל על אחריותו הגדולה של מרן החזו"א בפסיקת ההוראה לאנשי השדה

מרן החזו"א בברית בתל אביב 3 שבועות לפני הסתלקות

מבין רגביה את הזרעונים והושיטם לידי החזו"ן איש. ה'חזו"ן איש' בחן את הזרעים היטב, כמו מומחה ותיק, וקבע בטביעת עין כי אכן, הזרעים נבטו עוד לפני ראש השנה. ולפי דברי הראשונים מספיק שהצמח ינבוט רק מעט לפני שנת השמיטה, כדי שלא יחולו עליו איסור ספיחין, וכמובן בגוף המאמר.

בין רגבי האדמה, בלב השדה, התפתחו כמה וכמה דיונים הלכתיים וה'חזו"ן איש' ביקש לראות פיסות אדמה וזרעים, בדק ושב ובדק, חקר ושאל, עד שפסק לחקלאים את ההלכה על כל שאלותיהם. החקלאים במושב נתיבה הופתעו לראות את מומחיותו הגדולה של ה'חזו"ן איש' בכל נושאי גידולי האדמות והזרעים, כאילו למד את תורת החקלאות, כמו אגרונום מומחה.

ביקורו של ה'חזו"ן איש' במשק נתיבה הותיר רושם עז על גיבורי הכוח, שהתעודדו מאד מהיחס החם והלבבי שגילה לכל אחד מהם בעת ביקורו. הם חשו כי החזו"א בא אליהם לא רק כדי להורות להם הלכה, אלא גם להביע בפניהם רחשי הודה וקרבנה עם מקדשי שביעי.

הרב פלס זצ"ל העלה את התשובות על הכתב בפנקסו, ומודפסים כיום בספר נתיב השמיטה סימן ב'. ראו שם בפרוטרוט. מי שנכח גם הוא בביקור ההיסטורי הוא הרב דוד בן-ציון קליין זצ"ל, רב היישוב יסודות. לימים כתב את עדותו ומסקנותיו מביקור רב-רושם זה, ונדפסו בשו"ת "משנת יוסף" חלק א' סימנים לה-לו.

וכך היה מעשה: הרב של משק "נתיבה" (כיום מושב יד-בנימין), הרב משה פלס, היה נכנס בקביעות למרן ה'חזו"ן איש' כדי לשטוח בפניו את השאלות ההלכתיות שעלו בפני חקלאי המשק בנושאי השמיטה. את התשובות העלה למשמרת בפנקס מיוחד, וברבות הימים הדפיסם תחת השם "נתיב השמיטה".

לפני שמיטת שנת תשי"ב, מצבו הכלכלי של משק "נתיבה" היה קשה. החקלאים התאמצו לעשות את כל ההכנות לשנת השמיטה מבעוד מועד. הם ניכשו וחרשו עדרו וזיבלו את השדות אך עם כל ההשתדלויות להשלים את הזריעה מבעוד מועד לפני ראש השנה, לפי הנחיותיו של ה'חזו"ן איש', לא יכלו לזרוע גידול מסוים המיועד לבהמות, אלא רק בזמן קצר מידי לפני כניסת השמיטה.

גידול זה אמנם קיבל השקאה מידית, וכבר נבטו נראו באדמה, אך מיד למחרת ראש השנה התעורר ספק בלב החברים במשק, האם הצמחים נבטו לפני ראש השנה או לאחר מכן.

אנשי הקיבוץ יצאו לבני ברק לשאול את פי ה'חזו"ן איש' מה לעשות. אך החזו"א לא ידע לשפוט ממרחק מתי נבטו הזרעים, ולכן הציעו בפניו ש"יירד אל השטח" ולבדוק מקרוב את השדה וגידוליה, למרבה ההפתעה ה'חזו"ן איש' הסכים.

וכך, בעיצומם של עשרת ימי תשובה, הטריוויה עצמו נוסע ל"נתיבה", שם התקבל על ידי האיכרים חברי המשק בהתלהבות רבה. הוא יצא אל השדות בליווי המרא דאתרא הרב פלס, שבאצבעותיו חיטט באדמת הפלחה כדי להוציא

להבנת עומק הדברים יש להקדים ולהסביר את "גזירת ספיחין": כל תבואה, קטניות, ירקות ושאר גידולי שדה הנזרעים בכל שנה ושנה, שגדלו בשנת השמיטה, בין שצמחו מעצמם ואין צריך לומר גידולים שצמחו מזריעה באיסור, אסורים באכילה - מכוח גזירה שגזרו חכמים משום עוברי עברה שזורעים בסתר ואומרים שצמחו מעצמם. איסור זה נקרא "איסור ספיחין". (וראו ברמב"ם הלכות שמיטה פרק ד' הלכה א-ב).

היות ואיסור ספיחים חל בין על מאכל אדם ובין על מאכל בהמה, עמדו החקלאים בפני אתגר קשה - באיזה אופן יתאפשר לארגן את מוזון הבהמות בשמיטה. החזו"א שכנס לעובי הקורה ולברר את המותר על פי ההלכה - העלה בידו מספר היתרים מבוססים. הראשון שבהם היא ההכרעה במחלוקת הרמב"ם נגד שיטת הר"ש והרמב"ן. דעת הרמב"ם היא כי כל ירק שנלקט בשנת השמיטה, נכלל באיסור ספיחין (רמב"ם שם הלכה יב). אך דעת הר"ש והרמב"ן, שאם הירק התחיל לצמוח בשנה השישית ורק נלקט בשנת השמיטה - מותר לאוכלו ואין בו משום דין ספיחין, אף שבירק הולכים 'בתר לקיטה' וקדוש בקדושת שביעית, וכפי שנלמד במסכת ראש השנה בימים אלו במסגרת הדף היומי.

החזו"א הכריע להקל בזה כדעת הר"ש והרמב"ן (חזו"א שביעית, סימן ט אות יז, ד"ה ירק שנגמר בשביעית, וד"ה ובעיקר הדין), והייתה בזה רווחה גדולה לחקלאים - ע"ז זריעה מוקדמת בשנת השישית, וראו במסגרת את הסיפור עם אנשי משק "נתיבה" בשנת השמיטה תשי"ב.

ההיתר השני שציין החזו"א במכתב: "וכן הותר להם לזרוע תבואה קודם ר"ה וליקח התבן למקנתם". והוא מתבסס על המובא בירושלמי ורמב"ם (שם הלכה ד) כי אין איסור ספיחין ב'תבן וקש'. וחדש החזו"א שמותר לזרוע תבואה לפני שמיטה כדי שתצמח בשמיטה כשירדו גשמים, ולקוצרה בשמיטה למאכל בהמה קודם שיגיעו הגרגרים לשליש גידולם. (ראו 'משפטי ארץ' פרק טז, סעיף ו, ובהערות שם).

חידוש נוסף בענייני ספיחין הוא ההיתר של זריעה ב"שינוי מחזור", והיינו שדה שנוצרת תבואה לפני שנת השמיטה, אך שלא במחזור זריעתה. כלומר ששדה שהייתה צריכה להזרוע 'תבואת קיץ' ונזרעה 'תבואת חורף', וא"כ נחשבת כזריעה ב"שדה בור", שאין בו דין ספיחין (חזו"א שביעית, סימן י"ג אות ו, וסימן כ"ב אות ב).

גידולי מים

עוד מתוך המכתב: "וכן הותר להם עציץ שאינו נקוב תחת התקרה". שורה זו מקפלת בתוכה פתרון מקורי ומבריק לתמיכה באנשי החקלאות, בתמיכת החזו"א. על כך אנו קוראים במאמרו הנזכר של ר' קלמן כהנא: "היות ואפשר להתיר זריעה בעציץ שאינו נקוב בבית (ראה חזו"א שביעית, סימן ז אות א), עלה הרעיון שאפשר לגדל בשמיטה ירקות בדרך של "גידולי מים", בבריכות, שאפשר לכסותם בגג ולהעמיד קירות על ידיהם. מרן זצ"ל התעניין בשיטת גידול זו והמריץ באנשי "חפץ חיים" לערוך ניסיונות בשטח זה, ואף השתתף במימון ההוצאות הראשונות של

"...ועתה בקשתי שטוּחָה לְפָנַי הַמְתִּירִים שֶׁיִּסְלְחוּ לִי עַל שְׂמֵרִיתִי פִּיהֶם, וַיֹּאֲלוּ נָא בְּטוֹבָם לְעֵינַי עוֹד הַפֶּעַם בְּדָבָר, אוֹלֵי הַמֶּחֱ בְּקֶדְקֵד יָשׁוּב וַיְבִינֵנּוּ..."

כאן למדים אנו על תחום נוסף בו הכניס את עצמו מכוון אחריותו, שהתיר להשקות את האילנות בפרדסי התפוזים, על פי ההיתר המובא ברמב"ם פרק א' הלכה י' אודות 'שדה בית השלחין', וחדש החזו"א (סימן כא אות יז) כי ההשקאה ושאר המלאכות דרבנן מותרות גם בעצי הפרי, אם ייגרם הפסד גדול לפירות ע"י מניעתן. כך היה רווח והצלחה לכל הפועלים שעסקו בגידול וקטיף התפוזים שהיה גאוות הייצוא הישראלי באותם ימים. אין יותר מתאים מאשר לחתום במילים איתם מסיים הר"ק כהנא את מאמרו: "השתדלות מרן זצ"ל בעניני השמיטה החזירה יקרת מצוה זו למקומה אצל שלומי אמוני ישראל, והצילתה משכחה בדורנו אנו, דור עני ואביון".

ניסיונות אלה, אשר בינתיים התפתחו יפה ונפגשו בהתעניינות מרובה מצד חקלאים ואנשי מחקר...".

תפוחי-זהב

במכתב מתייחס ה'חזו"ן איש' לאתגר נוסף: "יש הרבה פועלים אשר הדבר נוגע אליהם, והנה יש בזמננו עניין הנותן נוחיות הרבה בשנת השמיטה, כי קדושת השביעית של התפוחי-זהב לא יהי בשנת תרצ"ח רק בשנת תרצ"ט, מפני שפירות של תרצ"ח הביאו שלישי בתרצ"ז, ואם כן כל פרנסת הפועלים הנתמך בעיקרו על הקטיף בפרדסים של תפוז לא יקופח בשנת תרצ"ח, גם העבודות מותרות, מפני שבמניעתן ימות כל העץ, ויש היתר של בית השלחין".

זרשת וחקרת

מחקרים ופולמוסים בנושאי יהדות מנהג והלכה

יעקב לויפר

ימלא חסרונוך - פרק ה

בפרק הקודם עסקנו באל"ף ובו"ו הבאות לניקוד, והתחלנו לסקור את עלילותיה של היו"ד הזעירה, שהתפקידים אשר הוטלו עליה היו רבים יותר מכל אותיות הניקוד. בפרק זה נמשיך ונתבונן בתפקידי היו"ד, ובבעיות שנוצרו עקב ריבוי המעמסה על היו"ד הקטנה.

יו"ד לסימן הצירי

על היו"ד, קטנה זו שבאותיות, הוטל התפקיד בימי קדם להיות סימן הן לקמץ, הן לחיריק, הן לצירי, סגול, חטף סגול – ואפילו לשווא נע! במיוחד מרובות היו היו"ד"ן המציינות צירי שבהן נעסוק להלן. היו"ד"ן הללו אינן שייכות לשרש המילה כמובן, אלא נכתבו כתחליף לתנועת הצירי בכתב לא מנוקד, כפי שמבחר בהגהת יעב"ץ לברכות דף ג. (על התוס' ד"ה ועונין) שכתב שאי אפשר לדרוש את המילה 'שְׁמִי' נוטריקון שם - יה', משום שבאמת מלת שְׁמִי בארמית חסרה יו"ד, ככתוב בדניאל (ב, כ), 'רק סופרי תלמוד הם שנהגו להטיל יו"ד במקום נקודת צירי".

במשך הזמן 'הקילו' דורות אחרונים את הנטל על ידי מחיקת אלפי יודי"ן של ניקוד, והיו"ד נשארה בעיקר כסימן לחיריק, ומעט לצירי וסגול, כך שכיום רגילים הלומדים לראות ביו"ד בעיקר סימן לחיריק. אולם דווקא מצב זה גורם לטעויות רבות באותם מקומות שנשארו יודי"ן שאינן לחיריק. דוגמה שכבר הבאנו היא מילת 'בְּרִיךְ', כגון 'היכי בְּרִיךְ, בְּרִיךְ בורא פרי הזית' (ברכות לה:). רבים קוראים 'בְּרִיךְ' והוא קרוב להיות לשון כריעה על ברכיים, כמו 'וַיִּבְרַךְ עַל בְּרַךְיוֹ' (דה"ב ו, ג). וכן 'זיל שְׁלִים' המופיע בתלמוד פעמים רבות, נקרא תדיר 'זיל שְׁלִים' כפי הלומדים. טעות זו היא גם שינוי משמעות, שכן 'שְׁלִים' פירושו נְשָׁלָם, ואינו לשון תשלומין כלל.

הביא

דוגמה נאה של מבוכה שנבוכו בה מבארי הש"ס במהדורות המבוארות מחמת יו"ד כזו, נמצאת בסנהדרין דף נא,ב: "אם משמע להביא את הנשואה - הביא את הפנויה, ואם משמע להוציא את הפנויה - הוציא את הנשואה". פירוש המשפט הוא "אם משמע להביא את הנשואה - הָבֵא את הפנויה, ואם משמע להוציא את הפנויה - הוֹצֵא את הנשואה". ובאמת כך – בכתב חסר – כתוב בשני כתבי יד של הש"ס (כ"י הרב הרצוג 1, קלרסרוהא-רויכלין 2), והיא היא, שכן היו"ד שבדפוסים שלנו לא בא אלא לצייין את הצירי. וסביר להניח שהיתה נמחקה במרוצת הדורות, אך מכיון שאפשר בדוחק גדול לקרוא 'הָבֵא' 'הוֹצֵא' בלשון עבר, לא עלה על היו"ד הזאת קולמוסן של מגייה ספרים.

גם עורכי הביאור של המהדורות המבוארות עמדו נבוכים כשהגיעו למשפט זה, ולכן יש מהם שניקדו – וביארו – כך: "אם

משמע להביא את הנשואה - הָבֵא [לשון עבר] את הפנויה, ואם משמע להוציא את הפנויה - הוֹצֵא [לשון עבר] את הנשואה", המעייין בתוך הגמרא יראה שהדוחק מבואר.

אחרים נקטו דרך יצירתית, ופשוט הוסיפו את האות למ"ד בביאורם, כאילו היא כתובה בנוסח הגמרא! וכך עשו: אם משמע להביא את הנשואה – [עליו] הָבֵא את הפנויה, ואם משמע להוציא את הפנויה – [עליו] הוֹצֵא את הנשואה... ויש מהם דארכבו אתרי ריכשי, לא מלאם ליבם להוסיף למ"ד ללשון הגמרא ממש, לפיכך הוסיפו את הלמ"ד באות דקה [שיבין הלומד שאינה מלשון הגמרא] וניקדו 'הָבֵא' וכך נוצר המשפט 'אם כן יש לך הָבֵא' שהוא בלתי אפשרי, והרי זה חמר גמל. אותה מהדורה טעתה גם בלשון הגמרא במנחות (ח). 'הביא מנחה ואח"כ חוציהו', וניקדה 'הָבֵא מנחה', אך הוא ציווי: הָבֵא מנחה [כמו בהמשך שם (כא):] "אמר הביא מנחה והביא מלח, ונאמר הביא מנחה והביא לבונה, מה לבונה מתוך ביתו, אף מלח מתוך ביתו", אין הכוונה כאן ל'הָבֵא' אלא ל'הָבֵא' כמובן. כל המבוכה הזאת משום שלא עלה על דעתם שהיו"ד כאן היא סימן לצירי. ועל זו הדרך: "מפני מה אמרה תורה הָבֵא עגלה בנחל" (סוטה מו:); "מאד מאד הָבֵא בלא מדה" (שבת קנ). וראה בהגהות וציונים של 'עוז והדר' (שם). "בין שאומרים לו קיים, בין שאומרים לו הוֹצֵא" (ספרא קדושים פרשה י, פרק י); "הָשִׁיב תשיב לו את העבוט" (מדרש תנאים לדברים כד, יב); "הוספת קמח – הוֹסִיף מים" (תנחומא ראה סי' יד); ואפילו בלשון הכתוב מצאנו מילה זו בכתב מלא: "לך הָבֵא העיר" (ש"א כ, מ).

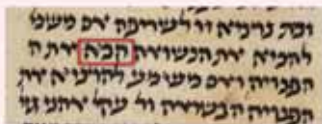
סביר להניח שיו"ד"ן אלו לא נמחקו, משום שאותם מגייהם שקדנים שעמלו למחוק את יודי"ן הצירי בכל מקום – טעו בעצמם באותם טעות, וקראו כאן 'הביא' לשון עבר, ולכן השאירו את היו"ד. ובדיוק כאן יש לנו דוגמה יפה לתהליך מחיקת היו"ד הזאת, בהגהת רבי בצלאל אשכנזי לדף ח' שם על רש"י ד"ה מנחה מחציתה. רש"י מבאר את המשפט 'הביא מנחה ואח"כ חוציהו' תוך כדי הוספת מילים כדרכו: "הָבֵא מנחה שלימה של עשרון, דאין מנחה פחותה מעשרון, ואח"כ חוציהו". ר"ב אשכנזי מצייין שיש למחוק את היו"ד של 'הביא מנחה', כדי למנוע את אייבהנה, אך מעניין מדוע לא הגיה כך בגמרא.

[וכמוכך שגם 'אחר כך חוציהו' הוא ציווי, והכוונה 'חוציהו' בחטף קמץ, כפי שהבאנו בפרק הקודם, שבו עסקנו ו'ו' הבאה לציון קמץ חטוף או חטף קמץ, בהתאם למבטא ה'ספרדי']. בדומה לזה 'מהיכן מְגָבִיהוּ – מן העידי' (ב"מ עז:); בצירי הבי"ת, על משקל 'אֲשֶׁר הָיְתָה מְשֻׁקָהוּ' (בראשית מ, ג). נקדוני אחת המהדורות המבוארות שגו וניקדו כאן 'מְגָבִיהוּ' – לשון

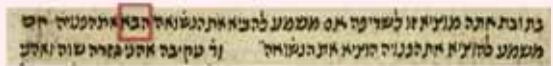
הגבהה. במהדורה אחרת פסחו על שני הסעיפים ולכן ניקדו בפעם הראשונה בעמוד 'מְגָבִיהוּ', ובפעם השנייה 'מְגָבִיהוּ'.

וכן "ההוא דאמר להו אבוקת בְּמִילְתָא דמלכא", לשון 'כלי מִילְתָא' (שבת ל:); בכל המהדורות המבוארות שגו וניקדו 'בְּמִילְתָא דמלכא' – לשון מְלָה [דיבור]. וכן בסוטה (כה: כו.) "שנאמר ונקתה ונזרעה זרע, מי שדרכה להזריע, יצאה זו שאין דרכה להזריע", בפשטות סבורים לקרוא 'לְהַזְרִיעַ', וכן ניקדו במהדורות המבוארות, אמנם בתוספות (כה: ד"ה מיתבי) כתוב "ונקתה ונזרעה זרע שראוי ליזרע פרט לאיילוניות שאינה ראויה לְהַזְרִיעַ", בבניין נפעל, ומכאן רואים שדרכה להזריע יש לקרוא 'לְהַזְרִיעַ', היו"ד לצירי, וזה מיושב גם יותר מצד העניין, שהרי הדרשה מדברת על 'נזרעה' בבניין נפעל, וטבעי שתמשיך גם כן בבניין נפעל.

(תודתי נתונה ליד ידידי ר' שמואל אהרן זינגר הי"ו, שעוררני לדברי הגמרא בסנהדרין)

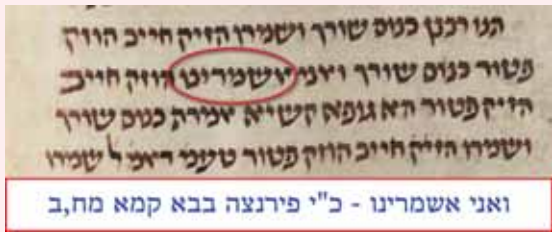
הבא את הפנויה - כ"י קלרסרוהא רויכלין, סנהדרין דף נא,ב.

הבא את הפנויה - כ"י יד הרב הרצוג.

המוציא

במקרה מיוחד הודקק רש"י להוציא מכתובה כעין זו שגרמה לטעות! במסכת ביצה (טו.) מעיר רש"י שצריך לגרוס 'המוציא תפילין' ולא 'המוציא! המעייין בכ"י מינכן שם ובמקורו בעירובין ריש פרק עשירי (צה:); ראה שאכן כתוב שם 'המוציא תפילין' [וכן בדפוס ונציה לעירובין שם ובדף צה: ובכ"י נוספים לאורך הש"ס], ומסתבר שלא היתה רוונת הסופר לכתוב 'המוציא' אלא 'המוציא' ביו"ד, שהרי בהמשך המשנה כתוב 'מְצָאָן', וכאן אין מקום לטעות, אך מכיון שהכתב 'המוציא' נתפס – כנראה כבר אז – במשמעות הוצאה ולא במשמעות מציאה, הוזקק רש"י להזהיר מצורת הכתיב הזאת. ואכן, נקדנו של כ"י קאופמן למשנת עירובין שם טעה כאן, וניקד 'המוציא' בחיריק היו"ד

ולא רק בהברה פתוחה, כי אם גם בהברה סגורה יכולה יו"ד להופיע כציון לסגול, כמו במילים הִיָּתֵר, הִיָּקֵשׁ, הִיָּפֵר, הִיָּזֵק, 'עשה הִיָּסֵב' (ירושלמי מעשרות ד, א) ועוד. שם התרגלו לכתוב יו"ד דווקא לאחר הסגול ולא לאחר הציירי. כמו כן הוסיפו יו"ד בסגול הבא לפני שווא נח, דוגמת "בין משל חֲבִירָתָהּ" משנה שבת ו, ה; שבת סד:); 'אִיבְדָּקְיָהּ להאי גברא' (קידושין ח:), אִיבְדָּקְיָהּ לדילקלא דפלניא (ב"ב לג:), אִיבְדָּקְיָהּ (גיטין סח: רש"י ב"ב ו:). המלה 'אֵלָא' רגילה להיכתב בכתבי יד וספרים קדמונים בצורה 'אֵילָא' גם המלה 'אפשר' שאנו נוהגים להגותה 'אֵפְשֶׁר' כתובה פעמים רבות ביו"ד: אֵפְשֶׁר. בדרך כלל נוהג הלומד לקרוא 'אֵיפְשֶׁר' כשהוא נתקל בצורה זו, וייתכן, אבל אינו מוכרח כלל וכלל ואף מסתבר שאינו נכון. שהרי את הצורה 'אֵי אֵפְשֵׁי' כולם הוגים בסגול אף במקום שכתוב 'אֵי אֵפְשֵׁי' ביו"ד. ובספר 'מנהגים דבי מהר"ם ב"ר ברוך' של תלמיד מהר"ם מרוטנבורג, המשופע בצורות כתיב מעניינות מאוד, מופיעות בין השאר המילים: אֵיצבעוניהן, שבת דְּחַמְתָּהּ, צוֹרֵךְ שחיתה.

במסכת שבת (דף נד:): עוסקת הגמרא בסיפור על פרתו של רבי אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאת בשבת ברצועה שבין קרניה, ואומרת על כך הברייתא "לא שלו היתה, אלא של שְׁפִינְתוֹ היתה, ומתוך שלא מיחה בה - נקראת על שמו", היו"ד במלה 'שכינתו' כמעט מכריחה את הלומד לקרוא 'שְׁכִינְתוֹ'. ואמנם במקרה דנן ההקשר מעמיד את הלומד על הקריאה הנכונה למרות שהניקוד נראה תמוה וזר. אך הנה מקרה נוסף ששם היו"ד כבר גרמה לבלבול:

כניגודו

במסכת יבמות (גז). דורש רבי אלעזר את הפסוק אֶעְשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנִגְדּוֹ (בראשית ב, יח): כן: "כתיב כנגדו וקרין כניגדו; זכה - כנגדו, לא זכה - מנגדתו".

הלשון 'כניגדו' נראה מזור מאוד, וכי אנו קוראים 'כְּנִגְדּוֹ' בחירק? אמנם בכתבי היד ובדפוסים הראשונים כתוב 'וקרין כנגדו' בלי יו"ד, אבל הנוסח שלפנינו מתועד לפחות ממהדורת בנבנישתי משנת ת"ז. וגם הם לא חידשו את הרעיון. בפירושו הרב"ן - חתנו של רש"י - מפורש: "כתיב 'כנגדו' בלא יו"ד, וקריןא 'כניגדו' ביו"ד".

ויעויין כיצד נדחק בזה היעב"ץ שהובא במהדורת מתיבתא על אתר [איניני יודע איה מקורו]. גם ר' ברוך אפשטיין בעל 'תורה תמימה' (בראשית ב כב, הערה מג) תמה: 'לפנינו כתוב ונקרא בסגול! לכן הוא נדחק טובא ומפרש "הרבה פעלים הכתובים בלי אותיות הנקוד אפשר לקראם גם בסגול גם בחיר"ק, לכן דרשינן שניהם, וכונת הלשון 'וקרין כניגדו', כלומר שאפשר לקרות גם כניגדו, וכחאי גונא דרשינן במכות (ז): הפסוק דפרשת שופטים וְנִשְׁלַח הַבְּרָזֵל מִן הָעֵץ' גם כמו וְנִשְׁלַח".

ברור שלפרש 'וקרין' בהוראת 'אפשר לקרוא' הוא דוחק גדול מאוד, וגם הראיה ממכות אינה ראייה כלל, שכן קריאת 'וְנִשְׁלַח' במקום 'וְנִשְׁלַח' מובנת, יש כאן רק החלפת בניין פֻּעַל בבניין פִּעַל. אבל 'נגדו' אין לה שום מובן.

מה שהטעה את בעל 'תורה תמימה' היא אותה יו"ד זעירא: הוא הבין ש'נגדו' בלי יו"ד - הכוונה ודאי לסגול, ואילו 'ניגדו'

עם יו"ד - ודאי מתכוונים לחירק. אבל הכוונה בדיוק הפוכה: הכתיב 'ניגדו' בא להדגיש שהכוונה ל'נגדו' בסגול! זו בדיוק כוונת הגמרא כשהיא אומרת 'וקרין כניגדו'. והדברים מפורשים כבר במאירי על אתר "וכן אמרו כתיב כְּנִגְדּוֹ כלומר בלא יו"ד, עד שראוי לקרות בפתח תחת הנו"ף ובדגשות הגימ'ל, מקור מבניין הדגוש. כלומר שהיא נתונה לו להכעיסו וְלִנְגְדּוֹ. וקרין כְּנִגְדּוֹ בסגול"ל תחת הנו"ף וברפיון הגימ'ל, כלומר שעומדת לעומתו לשמשו; זכה - כנגדו, לא זכה - מנגדתו".

זו היא גם כוונת רש"י ביבמות הכותב "מנגדתו - מדלא כתיב יו"ד, לשון נְגַדָא דמלקות". המאירי מפרש 'מנגדתו' מלשון ניגוד, ואילו רש"י מפרש לה מלשון מלקות, נְגַדָא בארמית. אבל לעניין הניקוד אין מחלוקת ביניהם.

יו"ד לסימן חטף סגול ושווא נע

יו"ד יכולה להופיע גם כסימן לחטף סגול, כגון 'אֵיבְטְלִינְהוּ' (בכורות כג:). אֵיבְטְלִי ליה (שבת קטט). ואף המלה 'אֵינֵשׁ' הכתובה תמיד ביו"ד לאחר האל"ף לכאורה היא בחטף סגול, שכך מצאנוה בספר דניאל (ג, י) ועוד הרבה). ואמנם הארמית המקראית אינה בהכרח ראייה, כי יש בארמית ניבים שונים. אבל גם בתאג' התימני היא נקודה כך. ובספר 'מנהגים דבי מהר"ם' של תלמיד מהר"ם מרוטנבורג (עמ' 38) כתובה המלה 'אֵינוש' ביו"ד לאחר האל"ף. אך הלומדים רגילים לקרוא אֵינֵשׁ בהשפעת היו"ד.

החידוש המפתיע הוא שהיו סופרים שנהגו לכתוב ביו"ד אפילו כסימן לשווא נע, דוגמאות כאלו ליקט רי"נ אפשטיין (מבוא לנוסח המשנה ח"ב עמ' 1243) בעיקר מכתב יד קאופמן של המשנה. כמו "ואין מְמַיְנִים בשם פחות מעשרה" (מגילה ד ג), "מפני שהתפר מְחַבְּרִין" (כלים כג מא), 'מִיטְמֵיִן בגדים' (זבחים יב ה-ו), 'זמֻצְיָאִין שוקי ירושלים' (מנחות י ה, כך גם בדפוס הראשון של המשנה). 'מעשיד יְקָרְבוֹן', ועוד. יודי"ן אלו היו כל כך מוזרות לנקדן כתב היד, שהוא סימן עליהם קו למחיקה. אבל כוונת הכותב היתה ללא ספק לשווא נע. [ומכאן ראייה שכותבים כגון זה הגו את השווא הנע בגון של חטף סגול, ולא בגון של חטף פתח כמו התימנים עד ימינו - מה שאינו מתאים בשום אופן ליו"ד].

פרק קצט

איך להגות בספרי חסידות 2

בחלקו הראשון של הפרק השארנו על שולחן הדיונים שני עניינים שעוד לא הגיעו לסיום ביאורם: הא' 'איך להגות בספרי חסידות', כלו' כשאנחנו לומדים בספרי חסידות עניינים גבוהים מהעולמות העליונים, כיצד עלנו להתייחס לנושא שלכאורה למעלה ממצבינו ומדרגתנו. והשני, מהו הפן המעשי במשנה באבות 'כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת'. הכיצד ניתן לדעת ולשקול בין החכמה והמעשה מי רב יותר בכדי שנוהר שתהא חכמתנו מתקיימת.

הרחבנו לבאר את סדר חלקי הנשמה וכל אחת מהי תורמת לעבודתו של האדם עם בוראו, וחזרנו והדגשנו את הנקודה המרכזית כי לכל אחד אמנם יש את כל הדרגות הללו אבל לכל אחד כפי מעלתו ועבודתו. כך שיתכן שכח ה'חיה יחידה' של האיש הפשוט יאה כח ה'נפש' של הצדיק הגדול. ולא נכפיל שוב את כל המהלך כמובן.

ובכן מגיע רבינו הק' בדבריו החוצצים בהדרכה הנכונה ללימוד בספרי חסידות:

לכן איש ישראל הלומד מענייני עולם האצילות בריאה יצירה, רק מחלק העולמות שלו לומד, ואף שגם חלק העולמות שלו אינו מכיר, ואף בעולם האצילות בריאה שהוא מבין אינו עולה ונכנס, אבל כך דרכן של עולמות אלו ששארות ממעל ממנו.

וכשאתה מבין איזה דבר שראית בספר מספרים קדושים מעניינים העליונים, השמר והזהר שלא תחשוב שאתה יודע כבר דבר זה מעולם היצירה הבריאה והאצילות, כי רק חלק מחלקך, אשר בעולמות אלו ומן רוח נשמה חי' ויחידה שלך הבנת, ואיש הגדול ממך, הבנת שהבנת אתה, בעיניו קטנה היא מאד, כי הוא מבין את נרנח"י שהן אבי"ע שלו, שהם גדולות הרבה משלך.

וכשאתה רואה איזה פשט למשל על הפסוק, 'ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה' (יחזקאל א') ואתה מבינו, לא יעלה הרהור בלבך שכבר אתה מבין את דברי הנביא שראה ואמר בזה, הס מלהזכיר, כי רק ניצוץ מניצוץ, והארה מן הארה וכו' דהארת ראית ודברי הנביא נצטמצמו ונתגלגלו עד שבאו גם ליחידה חי' נשמה שלך ורק את נשמתך וכו' אתה מבין, שנושאה בקרבה גם הארה מדברי הנביא. ורק באופן כזה תסתכל ותלמד בדברי קדושינו.

הדרכה חשובה ויסודית שנינו כאן. הלימוד שאתה לומד אתה לומד את עצמך, את רמת כלי הקיבול שלך אתה ממלא ואת חלקי הנרנח"י שלך אתה משיג ומבין, וגם את זה 'בערבון מוגבל' מאוד. אבל שיהיה לך ברור כשאדם אחד ילמד את אותו ספר ואת אותו קטע וגם הוא יבין אותו, הוא יבין אותו ברמה ובדרגה אחרת לגמרי.

אם יסוד זה ברור לך לומד נכבד ונכלל גם לקבל הבנה נפלאה במשנה שהזכרנו ובאתגר העומד בפנינו למצא את המשקל הנכון בין ה'חכמה' וה'מעשה', שנדע איך נגביר את המעשה על החכמה וגם כאן לא נוכל להתאפק מלצטט את לשון קדשו של רבינו זיע"א:

וזה פשט המשנה הנ"ל, כל שחכמתו מרובה ממעשיו וכו' וכל שמעשיו מרובין מחכמתו וכו'. גם בדברים העליונים יכולים אנו לעיין וללמוד, ובלבד שלא נחשב ח"ו שהוא לנו רק השגה כשאר השגות לעיין ולדעת בעולמות העליונים אשר חוץ ממנו בלבד, כי אז חכמתו מרובה ממעשיו היא ולא טובה, רק שהשגתו תהיה כנוצר לעיל, אצילות בריאה ויצירה חיה יחידה ונשמה, אשר למעלה ממנו, אבל שלו היא, וממילא התלבשות האור העליון תהיה בו ממעל לראשו ועד רגליו, ובכל אבר מגופו ובכל חלק מנשמתו יתוסף אור וקדושה, הגוף יתקדש, הלב יתפעל יותר באהבה ויראה, והמוח במחשבותיו ועיוניו. ואף אם בעניינים גבוהים אף בענייני אצילות ובריאה לומד, אין חכמתו מרובה ממעשיו, כיון שאצילות שלו ומשפך שלו הוא, והתפשטותה גם בגופו נמצא בנשמה רוח ונפש.

אור נוגה על ביאור נפלא ומרומם זה. כל זמן שהלימוד שאתה לומד הוא לפי דרגת נשמתך האישית ואתה מבין שאתה עדיין לא הגעת להבנה האמיתית והשלמה במדרגה הגבוהה אלא לפי מה שאתה מצליח להשיג, ממילא חכמתך אינן מרובים ממעשיך כי חכמתך נכנסת ומתלבשת בך, היא מעוררת בך את הנשמה הקדושה על כל חלקיה, הן מה שלמעלה מהשגתך אבל קשור כבר אליך כה'חיה' וה'יחידה', והן מהנשמה ואילך שכבר נכנס בך ממש, זה משפיע עליך בפועל לעורר בך את המחשבות הקדושות, את האהבה והיראה הקדושות וגם את כלי המעשה הגשמיים שתהיינה לפי כח הקדושה שמתעורר בקרבן. 'חכמה' כזו - חכמתו מתקיימת כי היא קשורה אליו ומרוממתו למעלה למעלה.

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיק הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זי"ע
ה"מאור עינים"

י"א מרחשון תקנ"ח

עינים צופיות

אירע פעם להק' ר' נחום מטשערנאביל זי"ע בק"ק אוורטיש שנתאכסן אצל הק' ר' נטע, ור' נטע לא היה בביתו ושחטו בשבילו עוף אחד. וכשהביאו לו על השולחן ובראיתו הזכה הרגיש מחשבת השוחט כמו שהוא, ואמר שבהעוף הזה נראה אנשי חיל מרוכבי הסוסים. וקראו להשוחט והודה, שבעת ששחט עמד לפניו האיש הנ"ל שהי' שלטון, והיה מורא על השוחט מאיש ההוא, והרהר בדבר האיש ההוא..

"שארית ישראל" – שער התקשרות

מה בין תיקון רחל לתיקון לאה

שאל הבעש"ט את רבי נחום מצ'רנוביל: "מה בין תיקון לאה לתיקון רחל? השיב ר' נחום: מה שהשיגה לאה בכייתה, השיגה רחל בשמחתה.

"לקט מאוצר החסידות" להר"י ברנסדורפר

פערד בלייבט פערד

פעם בא להרה"ק ה'מאור עינים' זצוק"ל איש שהיה מתענה משבת לשבת ועושה גלגול שלג ולבוש שק על בשרו, והתאונן להרה"ק שעושה כל הדברים האלו בכדי שיהיה לו רוח הקודש, ועדיין לא הגיע לזה. ואמר לו הרה"ק, האם לא ראית בחורף שהסוסים מתגלגלים בשלג ולובשים שק על בשרם בכדי שלא יתקררו, ואעפ"כ פערד בלייבט פערד.

"צדקת אליהו"

יוהכ"פ מכפר אף לשאינן שבים

הרב הקדוש מהר"י מסקווירא וצלה"ה סיפר בשם אביו הרב הקדוש הר"מ מטשערנאביל וצלה"ה, אשר אביו הרה"ק ר' נחום זי"ע אמר, שמה שאמרו בגמ' שיוהכ"פ מכפר אף על שאינם שבים, היינו אפילו על אותן עבירות שאינם שבים, היינו אפילו על אותן עבירות שאינו מועיל תשובה כדאיתא בזה"ק. ואמר זה בדרך פסק, שהוא פוסק שיוהכ"פ מכפר גם עליהם. וסיים הרה"ק ר"מ, שאמרו בשמים הלכה כר' נחום. "צרוך החיים"

הדבק במידותיו

בעיר טשערנאביל בהרב הצדיק ר' מנחם נחום זי"ע בא איש אחד מליטא להרב הקדוש והתנצל מאוד לפניו שיש לו בתולה שהגיעה לפרקה ואין לו במה להשיאה שהוא עני מאוד. והיה אז להרה"ק ר' נחום זי"ע חמישים אדומים ונתנם להאיש הנ"ל, גם נתן לו בגד של משי שלו. והלך האיש הנ"ל והחליף את המעות והתחיל לרכוש יו"ש בבתי המשקאות והשתכר. וכאשר ראו זאת מקורבי הרב הצדיק ר' מנחם נחום זי"ע אזי לקחו אצלו המעות והבגד של משי, והביאו בשמחה רבה להרה"ק וסיפרו לו כל המעשה שהוא רמאי ושיכור. אזי התחיל הרה"ק לצעוק בקול מר. אני שמעתי כרוז בעולמות העליונים אשר נחום מטשערנאביל אוהז במידתו של הקב"ה הטוב ומטיב לרעים ולטובים, ואתם רוצים לבטל דבר זה. על כן תחזירו לו המעות והבגד, וכן עשו.

"אמונת צדיקים" אות קא

עת הגאולה

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מראחמסטריווקא שליט"א מארה"ב פעם בחורף כשהיו הדרכים מקולקלות וחדלו אנשים לבוא, שררה בבית הרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע דחקות עצומה, והיה קודם שב"ק ובביתו לא היה כלום. והיה איזה גביר שעלה בדעתו לנסוע אליו על שבת זו והביא עמו בשר ודגים וכל מטעמים. והיה למאור עינים הרחבת הלב ושמחה גדולה. אמר לו המאור עינים שיכול לבקש ממנו מה שרוצה, וענה הגביר שלא חסר לו כלום ורק רוצה שיגלה לו הקץ. כשמוע את בקשתו, עמד המאור עינים ממקומו והתחיל לילך בחדרו חוזר ושוב, אח"כ עמד ואמר לו שהקץ אינו יכול לגלות לו... וסיים ואמר, שזה יכול לומר לו, שהצדיקים שיחיו בדורו של משיח יקבלו ל"אייזערנע הערצער קופערנע קעפ און גלאזערנע אויגן".

"ילקוט מאורי אור"

הלכתא

אקטואליה הלכתית

יקותיאל יהודה גנזל

מסיק התנור החגיגי

מה עושים בעידן תנורי הפחם כשבית הכנסת קפוא בבוקר יום השבת, והפחמים שהודלקו מערב שבת כבר לא בוערים? בחור לונדוני מצא פתרון, שבת אחרי שבת עד לאותה שבת חגיגית

לונדון, לפני עשרות שנים.

באותן שנים עדיין לא פעל בבית הכנסת הגדול תנור גז. את המקום היו מסיקים באמצעות תנור פחם. היו מכניסים עצים, מבעירים, והחום היה מתפשט בכל ירכתי בית הכנסת. כך גם בערב שבת: הגבאי היה מסיק את התנור והחום היה חודר לעצמות לאורך תפילת ליל שבת, כשבחוץ שורר קיפאון לונדוני אופייני ומקפיא גרם. בשבת בבוקר, סבלו הכול מכפור - התנור לא הוסק. הקיפאון היכה במתפללי בית הכנסת.

אחד הבחורים שם לב בנער גוי צעיר המשוטט בקביעות בסביבות בית הכנסת, כי שם בית הוריו. ביקש ממנו הבחור שיסיק מדי שבת בבוקר את התנור בבית הכנסת וכך ימנע את הקיפאון ואת הצינה (במקרים כאלה היו מתירים שימוש קבוע בגוי של שבת, מפני סכנת הצינה וההצטננות). וכך אכן היה, משך חודשים אחדים היו המתפללים מגיעים לבית כנסת מוסק ומחומם.

כחלוף חודשים מספר, בבוקרו של יום השבת, כשהגיע הבחור דנו להתפלל בבית הכנסת, הוא ראה את הנער הגוי, מסיק התנור, יוצא מבית הכנסת כשהוא לבוש בחגיגות רבה. "יש היום איזה חג? חגיגה?" בירר הבחור. הוא הרגיש שתקרת בית הכנסת על כל נברשותיה מתרסקים על ראשו, כשהנער הגוי השיב לו: "ודאי. זו שבת הבר מצווה שלי, אנחנו הולכים לבית הכנסת האורתודוקסי להתפלל".

הוא לא גוי. הוא יהודי. תינוק שנשבה. אבל יהודי.

יהודי הסיק את התנור שבת אחרי שבת.

אבל הכי גרוע: בית הכנסת עכשיו מוסק ומחומם מכוחו של נער יהודי ששגג, מבלי לדעת על יהדותו ועל מה שהיא מחייבת אותו, והסיק את התנור. האם מותר להמשיך להתפלל בבית הכנסת המוסק ובעצם ליהנות ממעשיו של הנער היהודי?

התשובה ההלכתית:

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן דן בשאלה הלכתית זו, ופסק:

אמנם נפסק בשולחן ערוך (תחילת סימן שי"ח) שאם יהודי עושה מלאכה בשבת בשוגג, אסור לו ולאחרים ליהנות ממעשה זה. אולם הגר"א פסק, שם, שאם המלאכה נעשתה בשוגג ולא בזדון ובכוונה, אפשר להשתמש במעשי מלאכה זו בשבת. וכתב ה'משנה ברורה' (שם) שאף אם בדרך כלל פוסקים כדעת השולחן ערוך ואוסרים כל מלאכת שבת, גם אם נעשתה בשוגג; הרי במקום של צורך, אפשר להקל כדעת הגר"א.

כאן, בבית הכנסת שכבר מוסק ורוצים להתחיל להתפלל בו,

מדובר במקום של צורך, וממילא אפשר להתפלל

בחסות חומו של התנור.

היכל המעשה

סיפור לשבת
מאת: שמעון טיקוצקי

לולא התמהמנו פעמיים

רחובותיה של 'בורו פארק' החרדית עוד לפותים היו בחשכת הליל. השעה הייתה חמש וחצי לפנות בוקר, רוח קרירה נשבה בשדרות ה'אוניו' הממוספרות, סנאים גמישים קיפצו בכל פינה, על חוטי החשמל וצמרות העצים. מאחד הבתים יצא יהודי חסידי, נושא בידיו טלית ותפילין, ונעמד בחזית הבית.

עמידתו הדרוכה ומבטי השלוחים למרחוק, סיפרו, ללא מילים, שהוא מצפה למישהו. מצפה בקוצר רוח. רק אתמול נחת האיש, ה"ה הרב ר' הערשיל ברקוביץ שליט"א, תושב אשדוד שבארץ ישראל, בארצות הברית. לא מכבר באה בתו שתחי' בקשרי שידוכין וכעת, כפי שנוהגים לא מעט יהודים רבים וטובים, הוא הגיע לארצות הברית כדי לגייס, בעזרת נדיבי עם, את האמצעים הדרושים להוצאות החתונה.

אמש, מיד לאחר נחיתתו, הוא סיכם עם ה'דרייווער', הנהג המיוחד, שיאסוף אותו מאכסנייתו בשעה חמש וחצי לפנות בוקר ויסיע אותו ל'ויליאמסבורג', עיר ואם בישראל, כדי להספיק לגשת ליהודים משכמי קום ולהתרים אותם.

אין זה סוד כי מתפללי המניינים הראשונים, דווקא המוקדמים ביותר, הם לרוב יהודים בעלי הון שמקדימים להתפלל בטרם נפתח יום העסקים. כדי לפגוש אותם עליך להגיע בשעה מוקדמת לבית הכנסת, לאחר מכן אין כמעט סיכוי 'לתפוס' אותם, הם עסוקים עד למעלה מראש במשרדיהם.

השעה כבר הייתה חמש שלושים וחמש, תחושה מוזרה הזדחלה לליבו של ר' הערשיל. רכבים אמריקאיים חצו את הרחוב בנושלוטיות, מוסיקה כלשהי זמזמה מאי שם, אבל הרכב לו הוא מצפה כלל לא נראה באופק. היד נשלחת ספונטנית לכיס החליפה, שולפת את מכשיר הטלפון הסלולרי, מחייגת אל ה'דרייווער'.

החיוגים נתקלים במשיבון קולי, באידיש - אנגלית ערנית להפליא שמעידה, למרבה האירוניה, שהדובר, ה'דרייווער', דווקא שקוע כעת בשניה מתוקה. ר' הערשיל נושך את שפתיו. כל דקה יקרה, ה'מונה' מתקתק.

הוא הרי לא הגיע לכאן כדי לאכול גלידה אמריקאית, יש לו מטרה, יעד ברור. יש לו תכנית בנויה ומהודקת היטב לבוקר הזה, כל דקה קריטית. כשמחוגי השעון מתקרבים לשש בבוקר מבין ר' הערשיל כי 'פארפאל'ן', אין מה לעשות, את הבוקר הזה ב'ויליאמסבורג' הוא כבר הפסיד, שוב לא ניסה להשיג את ה'דרייווער'.

אדם אחר היה אולי מתמלא זעם ורגש שלילי כלפי ה'דרייווער', אבל ר' הערשיל דגן רוח אחרת הייתה עמו. הוא פסע לאחד מבתי הכנסת הסמוכים, שם אחזו כעת בתחילת 'שחרית', שלף מארון הספרים ספר תהלים, התיישב על אחד הספסלים והחל לקרוא מתוכו פרקי תהלים מעומק לב.

טפיחת כתף הניעה פתאום את כריות חליפתו, הוא הרים את עיניו וגילה מולו יהודי מחוגי השעון הצביעו על השעה 8:45 בבוקר, הרחבה שלמרגלות בית המשפט הפדרלי בניו יורק רחשה וסאנה. אזרחים טיפסו במדרגות האבן, מלווים בעורכי דין עטויי גלימה, נושאי תיקי עור נוצצים.

בין האנשים בולטת דמותו של יהודי חסידי שכווס את ציפורניו במתח. מכשיר פלאפון אחזו בידו והוא מחייג שוב ושוב, אל אותו מספר, אך נתקל בחומה בלתי פציחה של משיבון קולי. זהו לא אחר מר' יואל דוד מיודענו שמיד בצאתו מבית הכנסת נסע היישר לבית המשפט, כאן אמור להתקיים משפטו, בגין עבירה כלשהי על החוק בה הוא נאשם.

השעות וחודשים של הכנות, פגישות מתישות במשרד עורך הדין המהולל ששכר להגנתו, מתקזים אל הדקות האלו. לפי הלוח, משפטו של ר' יואל דוד צפוי להתקיים בדיוק בשעה 9 בבוקר. הוא הגיע לכאן כבר לפני כשעה כדי לסגור את הפרטים האחרונים עם עורך דינו, אלא שזה האחרון בושש

רחובותיה של 'בורו פארק' החרדית עוד לפותים היו בחשכת הליל. השעה הייתה חמש וחצי לפנות בוקר, רוח קרירה נשבה בשדרות ה'אוניו' הממוספרות, סנאים גמישים קיפצו בכל פינה, על חוטי החשמל וצמרות העצים. מאחד הבתים יצא יהודי חסידי, נושא בידיו טלית ותפילין, ונעמד בחזית הבית.

עמידתו הדרוכה ומבטי השלוחים למרחוק, סיפרו, ללא מילים, שהוא מצפה למישהו. מצפה בקוצר רוח. רק אתמול נחת האיש, ה"ה הרב ר' הערשיל ברקוביץ שליט"א, תושב אשדוד שבארץ ישראל, בארצות הברית. לא מכבר באה בתו שתחי' בקשרי שידוכין וכעת, כפי שנוהגים לא מעט יהודים רבים וטובים, הוא הגיע לארצות הברית כדי לגייס, בעזרת נדיבי עם, את האמצעים הדרושים להוצאות החתונה.

אמש, מיד לאחר נחיתתו, הוא סיכם עם ה'דרייווער', הנהג המיוחד, שיאסוף אותו מאכסנייתו בשעה חמש וחצי לפנות בוקר ויסיע אותו ל'ויליאמסבורג', עיר ואם בישראל, כדי להספיק לגשת ליהודים משכמי קום ולהתרים אותם.

אין זה סוד כי מתפללי המניינים הראשונים, דווקא המוקדמים ביותר, הם לרוב יהודים בעלי הון שמקדימים להתפלל בטרם נפתח יום העסקים. כדי לפגוש אותם עליך להגיע בשעה מוקדמת לבית הכנסת, לאחר מכן אין כמעט סיכוי 'לתפוס' אותם, הם עסוקים עד למעלה מראש במשרדיהם.

השעה כבר הייתה חמש שלושים וחמש, תחושה מוזרה הזדחלה לליבו של ר' הערשיל. רכבים אמריקאיים חצו את הרחוב בנושלוטיות, מוסיקה כלשהי זמזמה מאי שם, אבל הרכב לו הוא מצפה כלל לא נראה באופק. היד נשלחת ספונטנית לכיס החליפה, שולפת את מכשיר הטלפון הסלולרי, מחייגת אל ה'דרייווער'.

החיוגים נתקלים במשיבון קולי, באידיש - אנגלית ערנית להפליא שמעידה, למרבה האירוניה, שהדובר, ה'דרייווער', דווקא שקוע כעת בשניה מתוקה. ר' הערשיל נושך את שפתיו. כל דקה יקרה, ה'מונה' מתקתק.

הוא הרי לא הגיע לכאן כדי לאכול גלידה אמריקאית, יש לו מטרה, יעד ברור. יש לו תכנית בנויה ומהודקת היטב לבוקר הזה, כל דקה קריטית. כשמחוגי השעון מתקרבים לשש בבוקר מבין ר' הערשיל כי 'פארפאל'ן', אין מה לעשות, את הבוקר הזה ב'ויליאמסבורג' הוא כבר הפסיד, שוב לא ניסה להשיג את ה'דרייווער'.

אדם אחר היה אולי מתמלא זעם ורגש שלילי כלפי ה'דרייווער', אבל ר' הערשיל דגן רוח אחרת הייתה עמו. הוא פסע לאחד מבתי הכנסת הסמוכים, שם אחזו כעת בתחילת 'שחרית', שלף מארון הספרים ספר תהלים, התיישב על אחד הספסלים והחל לקרוא מתוכו פרקי תהלים מעומק לב.

טפיחת כתף הניעה פתאום את כריות חליפתו, הוא הרים את עיניו וגילה מולו יהודי מחוגי השעון הצביעו על השעה 8:45 בבוקר, הרחבה שלמרגלות בית המשפט הפדרלי בניו יורק רחשה וסאנה. אזרחים טיפסו במדרגות האבן, מלווים בעורכי דין עטויי גלימה, נושאי תיקי עור נוצצים.

בין האנשים בולטת דמותו של יהודי חסידי שכווס את ציפורניו במתח. מכשיר פלאפון אחזו בידו והוא מחייג שוב ושוב, אל אותו מספר, אך נתקל בחומה בלתי פציחה של משיבון קולי. זהו לא אחר מר' יואל דוד מיודענו שמיד בצאתו מבית הכנסת נסע היישר לבית המשפט, כאן אמור להתקיים משפטו, בגין עבירה כלשהי על החוק בה הוא נאשם.

השעות וחודשים של הכנות, פגישות מתישות במשרד עורך הדין המהולל ששכר להגנתו, מתקזים אל הדקות האלו. לפי הלוח, משפטו של ר' יואל דוד צפוי להתקיים בדיוק בשעה 9 בבוקר. הוא הגיע לכאן כבר לפני כשעה כדי לסגור את הפרטים האחרונים עם עורך דינו, אלא שזה האחרון בושש

“לא נכון” מתקשה עורך הדין להאמין, “זה לא ייתכן, הגעת למשפט בלי ייצוג של אף עורך דין, זה לבד אמור היה להחמיר בעונשך.”
“דווקא בגלל זה זוכיתי” מצטחק ר’ יואל דוד וחוזר על נימוקו ‘הייחודי’ של השופט.
“בחיים שלי לא שמעתי ששופט יזכה נאשם דווקא בגלל שלא הביא אתו עורך דין” צועק עורך הדין בתדהמה, “אחת מהשניים, או שהשופט שלך יצא מדעתו, או שאתה לא דובר אמת.”
“אתה מוזמן לכאן לראות את הפרוטוקולים של המשפט, את התמלול של דברי השופט” מציע לו ר’ יואל דוד בנדיבות של מנצחים.

“אתה מבין איזה ישועה נפלאה קרתה לי היום בזכותך, בזכות התהלים שקראת למעני” קורא ר’ יואל דוד באוזני ר’ הערשיל ושולף מכיסו, תוך כדי דיבור, מעטפה ובה חמשת אלפי דולר במזומן. “זה התשלום שהייתי אמור לתת הבוקר לעורך הדין שלא הגיע, הכסף הזה הוא שלך, הוא מגיע לך ביושר!”

לאחר שנרגע קמעא מהתרגשותו התעניין ר’ יואל דוד אצל ר’ הערשיל מה מטרת בואו לארה”ב, לאחר ששמע מפיו כי הוא עומד להשיא את בתו ביקש ממנו את הפרטים המלאים, מתי והיכן בדיוק תקיים החתונה בעו”ה, לאחר מכן נפרדו השניים לשלום. כעבור כמה חודשים, בבוקר יום החתונה, נשמעו דפיקות בדלת ביתו של ר’ הערשיל באשדוד, בפתח ניצב שליח לא מוכר ובידו מעטפה.

“זה מר’ יואל דוד מבורו פארק” אמר האיש קצרות. במעטפה היה סכום נכבד ביותר להוצאות החתונה בתוספת מילות תודה על הישועה הגדולה שר’ הערשיל היה שליח טוב עבורה.

והיה עוד אחד שהתקשר באותו בוקר להתנצל על התרדמה הבלתי מוסברת שנפלה עליו, ה’דריווער’ כמובן, שהתנצל באוזני ר’ הערשיל על האיחור שלא קרה לו כמוהו מעולם. לא נחה דעתו עד שהתחייב באוזני ר’ הערשיל, כי כפיצוי על עוגמת הנפש “אני לוקח אותך מחר לנסיעה של יום שלם במכונית, בחינם...”

שני אנשים, באותו בוקר בארצות הברית, מאחריים לקום. ‘המפיל חבלי שינה’ מפיל עליהם תרדמה עמוקה בלתי מוסברת. ברגע הראשון נראה לכל אחד מ’נפגעי האיחורים’ שקרה לו דבר נורא ביותר, דבר רע מאין כמותו, אך למפרע מתברר לשניהם, שהאיחור הזה היה חסד צרוף, מתנה משמים, הדבר הטוב ביותר שקרה להם.

אם ה’דריווער’ היה מגיע בחמש וחצי ולוקח את ר’ הערשיל לוויליאמסבורג, הוא לא היה זוכה להשיג סכומים כה נכבדים כפי שקיבל, ואם ‘עורך הדין’ היה מגיע בזמן למשפט, מי יודע אם משפטו של ר’ יואל דוד היה מסתיים בזיכוי מהדהד וניסי שכזה... ללמדך שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, גם דבר שנראה רע מוחלט מתברר למפרע בס”ד כטוב מוחלט.

מקור: מפי בעל המעשה הרה”ח ר’ הערשיל ברקוביץ שליט”א, ותשווח”ל על הסיפור המופלא.

לבוא. מחוגי השעון דוהרים לעבר השעה 9, ולעורך הדין אין זכר. אפילו קצה גלימתו לא נראה באופק.

הדם אוזל מפניו של ר’ יואל דוד. ליבו דופק כפטישים.

במערכת המשפט האמריקנית, התייצבות למשפט ללא עורך דין נחשבת כאקט מחוצף, הבעת זלזול בכל המערכת, מעין אמירה של “אני לא מחשיב את בית המשפט אז לא טרחתי כלל להצטייד בעורך דין”. נאשם המגיע למשפט בגפו מסומן מיד, עוד בטרם פצה פיו, כ’כבשה שחורה’, או גרוע מכך כ’סדין אדום’ בעיני השופט, מה שמוביל כמעט בוודאות מוחלטת לענישה מוגברת שלו.

8:58, ר’ יואל דוד ניצב ליד דלתות העץ הכבדות של אולם בית המשפט, נושא מבט עורג לעבר גרם המדרגות, שמא ברגע האחרון יצוץ פתאום עורך הדין ויחסוך ממנו את הכניסה בגפו לבית המשפט. 8:59, האיש איננו.

9:00, דלתות העץ נפתחות, שופט בגלימה כהה תוקע מבט חודר בר’ יואל דוד הפוסע פנימה, כשה עקוד בעל כורחו, אל דוכן הנאשמים. הקטגור פותח מיד בהרצאה נלהבת בגנותו של ר’ יואל דוד, מסביר בדיוק מה והיכן עבר על החוק, ומדוע עלי להיענש בעונש החמור ביותר.

“ומה יש לך לומר להגנתך?” פונה השופט אל ר’ יואל דוד שעצמותיו דא לדא נקשן.

בפנים אפרפרות עמד ר’ יואל דוד ומתחיל לדקלם את כל מה שאמור היה לטעון בשמו עורך הדין. שהוא כלל לא עבר על החוק, ואם עבר – הרי שלא היה מודע לכך שהוא עובר על חוק כלשהו, לא הייתה כאן עבירה בודו.

העובדה שהשופט אינו קוטע אותו בחריפות, בעקיצה על חשבוננו, היא עצמה מהווה כבר נס בפני עצמו.

לאחר שנשמעו טענות הצדדים מגיע רגע חיתוך הדין. “העובדה שהנאשם, מיסטר יואל דוד, הגיע לכאן בגפו, ללא עורך דין, עשתה עליי רושם מיוחד” פותח השופט במילים שלא נשמעו מעולם על אף כמה משפטית באמריקה. “בעיניי זו הוכחה אותנטית לכך שהאיש בטוח בחפותו, ביושרתו, עד שאין לו צורך לשכור שירותיו של עורך דין זר.”

“ולכן” רעם קולו של השופט, “אני נוטה להאמין לו, לקבל את דבריו במלואן, ולפיכך אני מוצא אותו זכאי לחלוטין!”

ר’ יואל דוד סבור היה שהוא בעיצומו של חלום מתוק, דפיקת הפטיש בידי השופט הייתה עבורו כמה צביטה הגונה. זה לא חלום, זו מציאות. הפרוטוקולים הטריים שמופקדים בידו כעבור כמה דקות, ומסכמים בכתב את מהלך המשפט, מבהירים לו שחור על גבי לבן שקרה כאן נס גדול, שלא כדרך הטבע.

ואז פתאום רוטט הפלאפון שבידו. “איי אם סו סו סו” צועק עורך הדין באלף סליחות, “ארבעים שנה אני כבר במקצוע, מעולם לא קרה לי שאיחרתי לדיון בגלל שינה עמוקה שנפלה עליי”. אין לו ספק, לעורך הדין, שהיעדרותו הובילה לתוצאה קשה מאוד אצל הקליינט שלו, מי יודע איזה עונש הושת עליו, קנס כספי של מאות אלפי דולרים, או אולי אפילו מאסר בפועל.

“אל תדאג” קוטע אותו ר’ יואל דוד בחדווה, “הכל הסתדר, השופט זיכה אותי מכל אשמה”.

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר
שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

העיר: סאסוב.
השנה: תרס"ב.

"בדרך הילוכו למצרים בקשו רבים את ברכתו"

כאשר נישא הרה"ק רבי חנוך העניך מסאסוב זי"ע עם בתו של הרה"ק בעל הקדושת יום טוב מסיגוט זי"ע, הגיע זקנו הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע להשתתף בחתונה הגדולה שהתקיימה בעיר 'סיגעט', במעמד אלפי רבבות ישראל.

הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע ידוע היה כאיש אלוקים ופועל ישועות בקרב הארץ ולאורך נסיעתו, בכל מקום אליו הגיע, וכמובן במהלך ימי השמחה, לא חדלו יהודים לגשת אליו ולמסור לו קוויתלך ופדיונות לאלפים, כדי שיעתיר עליהם לישועתם. הקוויתלך הרבים הונחו בשקים גדולים ונשמרו תחת ידי המשמשים.

כעבור חצי שנה, כשהגיע האברך הטר"י, רבי חנוך העניך, לביקור בבית זקנו הקדוש בעיר סאסוב הופתע לראות ששקי הקוויתלך הגדולים, מהחתונה בסיגעט, מונחים כעת על שולחנו של זקנו הקדוש והוא עומד ושופך שיח לישועתם של נותני הפתקאות.

פנה אז הסבא קדישא אל נכדו ואמר לו: "רש"י, על הפסוק בפרשת לך לך 'וילך למסעיו' כותב בחזרתו פרע הקפותיו", ויש לבאר הדברים על פי מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא טז) שאברהם אבינו היה פועל ישועות ורופא חולים ובודאי בדרך הילוכו למצרים בקשו ממנו רבים לברכם, ומסתמא היו ביניהם כאלו שלא נושעו מיד.

"עבור אותם אנשים היה הדבר כמו 'בהקפה' – שמשלמים לאחר זמן. הם הזכירו עצמם על אם הדרך, אך ישועתם באה כעבור זמן. וזהו בחזרתו פרע הקפותיו, פירוש לאחר שחזר אברהם לביתו, פעל והתפלל שיושפעו על ידו כל מיני ישועות".

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

קטן כגדול

"מיט א פלאטציק'ל קען מען א מאהל א הענט כאפן"

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע

כלומר: "לפעמים, באמצעות דגיג קטן (כפיתיון) אפשר לתפוס דג עצום בגודלו".

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

עולה תמימה

ציון הגה"ק רבי יצחק שרים זי"ע

ראש ישיבת פורת יוסף, הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל סיפר את הסיפור הבא שהוא היה עד לו בצעירותו:

פעם ישב בעל 'כף החיים', הג"ר יעקב חיים סופר זצ"ל בליל שבת ולמד תורה, והנה באמצע הלילה הוא רואה את מלאך המוות שבא ליטול את נשמתו. אמר בעל 'כף החיים' למלאך המוות "והרי עדיין לא סיימתי לכתוב את ספרי 'כף החיים'". אמר לו מלאך המוות ישנה גזירה על הציבור והקב"ה רוצה לקחת צדיק אחד שיכפר על הדור. אמר לו בעל 'כף החיים' "וכי אני צדיק, לך לחכם יחזקאל עזרא (מגדולי גאוני בבל שעלה לירושלים)

שהוא צדיק גמור". הלך מלאך המוות לחכם יחזקאל עזרא ע"ה ואמר לו באתי לקחת את נשמתך כיון שיש גזירה על הציבור, וצדיק מכפר על הציבור, ואתה צדיק.

נענה חכם יחזקאל למלאך המוות "לך לחכם יצחק שרים שהוא צדיק הראוי ממני לכפר על הדור" (לפי גרסה אחת, נענה רבי יחזקאל שהוא זקן מדי ומיתתו לא תועיל, אך רבי יצחק שהיה אך בן מ"ח שנה בלבד, פטירתו בגיל כזה תכפר על ישראל).

למחרת בבוקר נכנסו בעל 'כף החיים' וחכם יחזקאל לבית המדרש, פנה רבי יחזקאל אל ה'כף החיים' ושאלו בתמיהה למה שלח כבודו אליי את מלאך המוות? והשיב לו "כיון שאתה צדיק ויש בכוחך להציל את הדור מהגזירה", ומיד שאלו "מה עשה כבודו כשבא אליך מלאך המוות?".

אמר לו חכם יחזקאל "שלחתי אותו לחכם יצחק שרים שהוא צדיק ממני... את כל השיחה הזו שמע הג"ר יהודה צדקה שנכח בבית הכנסת ומיד הרחרר לעצמו 'נמתין ונראה מה יעלה כעת בגורלו של חכם יצחק שרים'".

וראה זה פלא, באותו בוקר פשטה השמועה על פטירתו הפתאומית של הגה"ק רבי יצחק שרים זצ"ל, וגדולים צדיקים במיתתן (דברי מרדכי – ויעל אליהו).

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית
ליל הבדולח באייזנשטאט

בליל הבדולח, ליל ט"ו חשוון תרצ"ט, כבר לא היו עוד יהודים בעיר 'אייזנשטאט' בה התקיימה לאורך מאות שנים קהילה יהודית מפוארת. ומדינת אייזנשטאט 'בורגנלנד' היו הראשונים שהוגלו וגורשו מבתיהם ע"י הנאצים כבר משנת תרצ"א. בניין בית הכנסת בעיר לא הועלה באש באותו ליל נורא, אך אספסוף חמוש בגרזנים חדר לבניין וזרע בו הרס וחורבן. כמו כן נבזו החדר שבו הוחזקו תשמישי קדושה פרוכות, כתר תורה וחפצי קודש אחרים, החדר נהרס כליל ויחד אתו ארון מלא ספרי קודש, בית הכנסת הוסב למחסן של הצבא הגרמני.

הילולא דצדיקיא

פורת יוסף. תשנ"ב

שבת קודש, י' בחשוון:

הרה"ק רבי צבי הירש ב"ר משה מרוזוואדוב.

הגאון רבי רפאל אהרן ב"ר דוד בן שמעון. בעל 'נהר מצרים' ו'שער המפקד'. תרפ"ט.

הגה"ק רבי דוב בעריש ב"ר יעקב וידנפלד, גאב"ד טשעביץ. בעל 'דובב מישרים'. תשכ"ו.

הגאון רבי דב בערל ב"ר יהושע זאב שוורצמן. ר"י בית התלמוד. תשע"ב.

יום שלישי, י"ג בחשוון:

הרה"ק רבי ברוך מקוסוב. בעל "יסוד האמונה" ו"עמוד העבודה". תק"ס.

הרה"ק רבי אהרן ב"ר מנחם נחום מבאיאן – טשרנוביץ הי"ד. בעל "תולדות אהרן". תש"ב.

יום רביעי, י"ד בחשוון:

הרה"ק רבי אהרן ב"ר שמואל צבי ווייס מבענדקוביץ. בעל "מדרש אהרן". תרצ"ג.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך ב"ר ישראל מקארלין הי"ד. תש"ג.

הגאון רבי דוב בער ב"ר דוד שפירא. ראש ישיבת 'לב יהודה'. תשנ"ט

יום תמישי, ט"ו בחשוון:

הגה"ק רבי צבי הירש ב"ר מאיר הלוי הורוויץ מטשורטקוב. תקי"ד.

רבי לייב בעל הייסורים. תקצ"ז.

הרה"ק ר' יוסף משה ב"ר אברהם יהושע העשיל מאפטא. תרי"ב.

הרה"ק רבי שמואל ב"ר שרגא פייבל מדאראג. בעל "אמרי שפר". תרמ"ב.

הגאון רבי אברהם ישעי' ב"ר שמריהו יוסף קרליין. בעל "חזון אי"ש. תשי"ד.

הרה"ק רבי שלמה ב"ר נחום מרדכי מטשורטקוב. תשי"ט

יום שישי, ט"ז בחשוון:

הגה"ק רבי עמרם ב"ר משה נחום 'חסידא'. תק"צ.

הגאון רבי אלעזר מנחם מן ב"ר עזריאל שך. בעל "אבי עזרי" וראש ישיבת פוניבז'. תשס"ב.

הרה"ק רבי ישראל ניסן ב"ר דוד משה מקרעטשניף קרית גת. תש"פ.

יום ראשון, י"א בחשוון:

רחל אמנו. ב'ר"ח.

הרה"ק רבי מנחם נחום ב"ר צבי מטשערנאביל. בעל "מאור עינים". תקנ"ח.

הרה"ק רבי אברהם ב"ר יצחק מתתיהו מסלונים. בעל "יסוד העבודה". תרמ"ד.

הרה"ק רבי אברהם שלמה ב"ר אריה יהודה לייבוש מאז'רוב. תרע"ח.

הרה"ק רבי דוד שלמה ב"ר נח נפתלי מקוברין. תרע"ט.

הגה"צ רבי יהודה לייב ב"ר רפאל חסמן. משגיח ישיבת חברון, בעל "אור יהל". תרצ"ו.

הגה"צ רבי נתן צבי ב"ר אליהו מאיר פינקל. ראש ישיבת מיר. תשע"ב.

יום שני, י"ב בחשוון:

הרה"ק רבי זאב וולף קיצעס, תלמיד הבעש"ט. תקמ"ח.

הרה"ק רבי ישראל דוב ב"ר דוד הלוי מסטעפין. תרי"ד.

הגה"ק רבי נחום ב"ר אברהם לעווי משאדיק. תרכ"ו.

הגה"ק רבי אהרן ב"ר יצחק ממאטערסדורף. בעל "תפארת אהרן". תרכ"ט.

הרה"ק רבי משה ב"ר יחזקאל שרגא משינאווא. תרע"ט.

הגאון רבי יהודה יהושע חיים ב"ר שאול צדקה. ר"י

